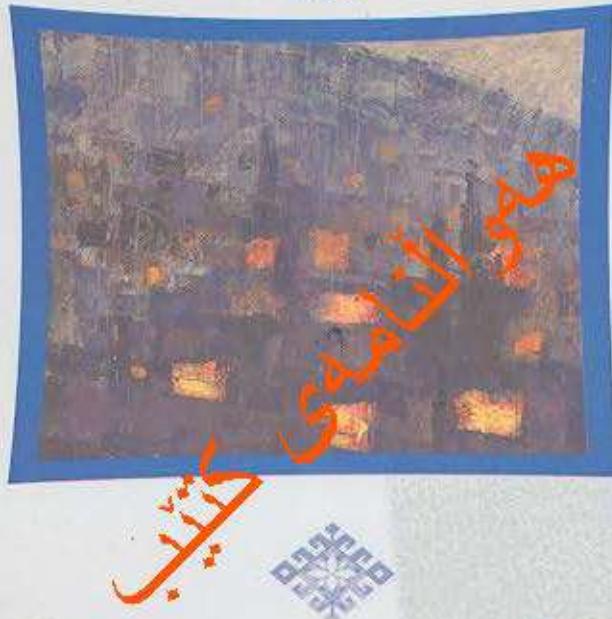

زهیره کتبیس
ئینسیتیوچ کەلمپوری کورد

١٤

چەند بابەتىن ديرۆكى د سەنزا ديرۆكى یا کوردى دا

پەداچوون و ئامادە كردن

د. سەلاح هەروردى

زەنگەرە ڪتىيەن

ئىنتېسيوتىن ڪەملە بۇرىنى كورد

(14) ٢٠١٤

چەند بابەتىن دىبروگى د سەنگان دىبروگى يىا كوردى دا

پىداچوون و ئامادە كىرن:

د. سەلاح هرورى

چەند بابەتىن دىرىۋىڭى
دۇشىنىڭ سەرەتىن دىرىۋىڭى

زنجیرە کتىپى

شىنسىتىۋلى كەلەپورى كورد

زمارە (١٤)

نابىكىتىپ: چەند باپەتىن دېرىشكى د سترانا دېرىشكى يَا كوردى دا
پېتىأچۇن و نامادە كىردى: د سەلاح ھەرورى
تاپ و نەخىھسازى: كاروان تىسماعىل
بەرگىزازى: ناسق مام زادە
چاپ:

تىراز: (١٠٠٠) دانە

چاپى يە كەم: ٤ ٢٠٠٤ سىليمانى

زمارە سىپارىدىن (٦٩٥) يى سالى (٢٠٠٤) يى دىزارەتى بۆشىبىرى حكومىتى ھەرتىسى كوردىستان
نابىشان: عىراق - سىليمانى عەلەي ناجى گەردەكى ١٠٣ - كۈلانى ٥٢ - خانوى زمارە ٢٢

تىلغاكس: ٠٠٤٤٧٠٤-٣١٣٧٢٣٣

GARMYAN.com

DISTRIBUTION
KURDISH BOOKS
MUSIC
نىپىلا: OIM

سایت: www.garmyan.com

www.garmyan.com
E-mail: info@garmyan.com
Tel: 0046 759 940 396

دەستپىك

ستانا دېرۇڭى پىشكەك گرنگ و پىر بەھايە د وېزەيا زارەكى دا، ھەر ئى چاخىن
كەقىن دەما كۆ هيشتا ئىسياتىن و چاپ تە ھاتبىرو ئەفراندىن، ھۆزانغان و دەنگىيەران
ب رىيا ۋىھاندىن بەيت و ستان و لاؤك (لاۋە) يَا بويىر و سەرھاتىتىن دېرۇڭا
مەللىەتن مە دوکىيەمىيەت كرىنە و چاخ ل دېف چاخى بۇ نىشىنى تو ھەيلان.
پىشكەك گەلەك ژ وان لاؤك و داستانا بۇ مەھرى ھەنلابىنە و بونە ۋەندەرەك راست و
زىندى بۇ دېرۈكرايان. ھەتا كۆ گەلەك ژ رۆزھەلاتناسان ب رىيَا وان بەيت و ستانان
ژ دېرۈكە مە ھەيداربۇنە، گەلەك مفا ئى وەرگەرتىنە ژ بۇ نىاسىينا مەرۋەنى كورە و
رەوشىت و تىتالىتىن وي.

گەلەك جاران دەنگىيەر و ستانىتىن كورە ل دېبوان و كوجىكان ستان گوتىنە و
مېمبىتا وان تەنلى كەيف و خودشى بۇيە، لېتىتىكىر ئۇ بزاں وان بۇ خوه ئەدرىشىقەك
دەولەمەند دروستكىرىنە كۆ نە تەنلى بويىر و سەرھاتىتىن گەللى مە، بەلكى رەوشىت و
تىتالىتىن جىڭاكا وى چاخى و بىر و باوەرىن خەللىكى و ھىشى و تومىتىن وان ئى ل خوه
ھەپىز كرىنە.

قەكۈلەن و راقەكىنا ستانا دېرۇڭى يَا كوردى دى رۆزلى ھەرى گرنگ گىزىت ژ
بۇ دەستنىشانكىدا شەنگىيەت و رەگەزىن فى جۆرە ستانى كۆ ژ ئالىيەكى رى
خوەش دەكە وى چاخى دېرىن، ژ ئالىيەكى دن ئى قە رەگەز و خەسلەتىن وېزە و
ھونەرى گوتىنا ستانى ناشكىدا دەكت وەك ۋازەكى وېزەيا زارەكى.

نەگەر ستانا دېرۇڭى رە و رىشالىتىن خوه د فلكلۇر و كەلتۈرى ئەملى دە مۆكمە
كۆپن لىنى هيشتا دەنگ و رەنگىتىت وى د كەلتۈرى ھەقچەرخ دە يَا خوه د خەمللىيەت،

گلهک ژ هوزانشان و سترانبیشین ههقچمرخ بزاوه کرینه بویمر و دهرد سلنزی و
کارساتین گملی مه ل فی چاخی بکمنه خودیکا بمرهه مین خوه، نهقجا ژ وی
تیگه هی کو نیرو دریزه دیا دوهیسا و سمرداشا وی یه، فه کولینسا سترانا دیرۆکی
دهلیقدک ههژی دد دت مه ژ بو دانه سیاسین و تینگه هشتانا سترانا کوردیسا ههقچمرخ
کو د خازیت دیروکی بکمته کمره تین نمددب و ههندنی.

نیستیونیا گلهک پوری کوردنی

بايەتى ئىكى:

سەبارەت سترانا دىرۈكى يا كوردى

لطفاً

خواسته شد و مکالمه کردند

گلهک پیناس بو په یغا (فولکلور) هنه، فهکوله و نفیسر و فولکلورناسا گلهک
پیناس بو قی په یغئی داناینه، بهلی همه می ل دور بیلک رامان کوم دبن، کو په یغا فولکلور
رامان زی:

(زانسته که، گرنگی یان پومته‌ی ددهته روشت و تیقال و تیگه‌هین جفاکی بت هر
مله‌ته‌کی و دهر قواناغه‌کا د دیروکا خوهدا تیدا بوری..)
و ئه‌گر ب رهنه‌کی دی په‌زی خود بدینه په یغا فولکلور، و با بهتین وی، دی
بیزین فولکلور زی ز هر ئه‌فراندنه‌کا که فنا هر مله‌ته‌کی بیلک دهیت، چ ئه‌فراندنه‌کا
دهسینکی بیت، ئه‌هه‌فراندن زی بکارئیناتا ده‌نگ و په‌یق و هوزان و په‌خشان بجه
دهیت، دیسان ز بیر و باور و جیقانوک و سنج و داوهت و یاری و کریارین مله‌هان
بیلک دهیت.^۱

فولکلوری کوردی زی و هکی فولکلوری هر مله‌ته‌کی دی ز گلهک چه‌قا بیلک
دهیت، و تایبه‌تمه‌ندین قی زانتی، فولکلوری کوردی زی دابه‌شکریه، بهلی و هکی همو
بخوه دیزین، ستران مه‌به‌ست (سترانا فولکلوری) گرنگترین چه‌قا فولکلوری به.^۲
مله‌تیش بیانی، ز میز و دره گرنگی دایه تومارکرن و شرۆفکرنا سترانا خوه‌ها
فولکلوری، چونکه ستران بهره‌می پندیفین زیانا مرؤفایه‌تیی به و ده‌نگی دهربینا هدر
مله‌ته‌کی به ز هزر و هیقی و باوره‌ین خوه، و ستران ده‌نگه‌دانان بیهه و رویدائین ل
ده‌روره‌رین مرؤفایه‌تیی په‌یدابوین، و سترانا فولکلوری زی گلهک سالوخته و
سیماهین تایبه‌ت هنه، کو ل قیزی با به‌تی مه نینه له‌ورا دی بیزین سترانا فولکلوری

^۱ سهباره‌ت پیناسا فولکلوری بیزیره:

عبدالحمید بوسن: معجم الفولكلور، مع مفرد انگلیزی - عربی (بيروت، ۱۹۸۲)، ص ۱۷۲-۱۷۳

- احمد مرسى: مقدمة في الفولكلور، (القاهرة، ۱۹۷۵)، ص ۱۷۲-۱۷۳

- ناصر ابراهيم ناصري: کاریگه‌ربی کله‌پوری کوردی لمشائقی کوردیدا، (هەولێر، ۲۰۰۱) پ ۱۴-۹

² عزيزه دين مستهفا رسول: ثده‌بىن فولکلوری کوردی، لیکلیلنه‌و (بغداد، ۱۹۷۰) پ ۹۰

کامران موکری: ثده‌بىن فولکلوری کوردی، (بغداد، ۱۹۸۶) پ ۲۸۶

زی گله لک چهق ری دچن، ول دویق هه بیوتا کارین جودایین هه ر ملله ته کی سترانین
جودا زی هه نه، ثانکو هه ر سترانه کی رفان سترانا مه ره ما خوه هه يه.^۳

سترانا فولکلوری یا کوردی زی په یوهندیه کا موکم ب باری زیانا جفاکی و روشت و
تیتالین کوردان فه هه يه، و ملله تی کورد زکه فدا حمز ر سترانی کریه، لمورا دیینون
سترانا گهنجینا فولکلوری کوردی دوله مهند کریه.

تایپه تهند و خه مخربین فولکلوری کوردی گله لک چهق و تا ز سترانا فولکلوری یا
کوردی بزینه^۴، ل فیبری بتئی دی به حسی وی ره نگی سترانی کهین ئه وی دیزینی
(لاوک) و ل هنده ک جهان ب ره نگی سترانا (شهرا، میرانی، سوارا) هاتیه چونکه قی
سترانی به حسی رویدانین دیروکی کریوون، لهوا و که زینده رهک ز زینده رین دیروکا
کوردی دهیته هژمارتن.^۵

فه قاراتنا ره نگین زینده رین دیروکا کوردی هه تا نوکه نه هاتیه کرن، و (شاکر
الخصبک) ی دیارکریه کو جوزین زینده رین دیروکا کوردی، نغیسینین گهروکا و نغیسینین
زانستی و فه کولنین ئه کادیمی نه^۶، لی به لی (نه نوهر مایی) د پیشگوتنا په رتوکا خوهدا
(الکراد فی بهدینان) سقولنا کوردی زی کریه زینده رهک ز زینده رین دیروکا کوردی، کو
گونجینه لک پره ز رویدان و بوبه رین دیروکی.^۷

من دفیت ل فیبری بیژم، کو سترانیزین ده فرا مه (بادینان) سترانین دیروکی د
سونگی خوهدا پاراستینه، و پینده که فه ره بھینه تو مارکرن، و براقا تو مارکرن و
شروعه کرنا قان سترانا هیشتا نه ل وی ثانستی پیده قی يه.

^۳ احمد مریسی: «الاغنية الفولكلورية في العراق» (بغداد، ۱۹۷۵)، ص ۹، ۱۲.

^۴ شوکریه رسول ابراهیم، نهاد می قولکلوری کوردی، (بغداد، ۱۹۸۴) بهشی دووه م. بیه ۱۱۶.

^۵ عبد الفتاح علی یحیی، بوتان والبوتانیون والاغنية الکوردية التأريخية، گوخارا کاروان، زماره (۲۸)، (مه ولیر ۱۹۸۵) ص ۱۴۶ - ۱۵۱.

^۶ بدیتہ بابتی وی: (ظرفه فی گنجیه الدراسات الکردیه)، گوخارا کاروان، زماره (۲۸)، (مه ولیر ۱۹۸۵) ص ۱۴۶ - ۱۵۱.

^۷ (الکراد فی بهدینان، دهوك، ۱۹۹۹، ص ۲) ص ۱۲۷.

زېھر نەبۇنا سەرۋەرەكى سیاسىي ئارام ل كۆردستانى كۆرەدەم دەفرىن وى ل
زېئى دەستەنەلاتداريا هىزىن بىاتى قە بۇو، و هەر زەمر قى سەرۋەرەكى ب
خوبىندىوارىي نەھاتىدەن، يان ئەو كەسىن خوبىندىن دزانى رەۋشەنىيەندا وان فارسى، يان
غۇرەتى يان تۈركى بۇو زەمر قى سەرۋەرەكى كۆرد بەرەق سترانى چۈپىنە بۇ توماركىن
وان روپىدانىن ل دەرۋەرەن وان پەيداپىن، و گەلەك ڙقان روپىدانى دېرىوكى بۇون، و
مەۋزى دەھىتە وەرگەن وەك زىدەرەك بۇ دېرىوكا كۆردى.

گەروكىن بىاتى ئەۋىن ھاتىنە كۆردستانى دەگەل مللەتى كۆرد ژىابىن بەحسى ئان
سترانا دەكەن، ھەرۋەسا ئەو كەسىن دېرىوكا كۆردى خواندىن و بەحسى كرى، ل سەر
باپەتىن سترانا دېرىوكى كۆردى راوهستيانە، و ھىنداك ڙقان نېمىسەران بىغان سترانا داخبار
بۇمنە، دىسان قەكولەرەن كۆرد زى باوهرى ب وى چەندى ھەيە كۆ پىندقىيە سترانا
فولكلورى ياخودى بۇ نېمىسەنا دېرىوكا كۆردى بەھىتە بكار ئىندا.

ناشكرايە، روژھەلاتناسا زى گەنگىيەكا بىر مەزن دايە سترانا كۆردى ياخودى
زېئى ماينە خەيرى، كۆ ھەزمارەكا مەزن ڙقان سترانا ھەنە.⁸

باسىل ئىتكىتىن د پەرتوكا (الاكراد)دا سەبارەت باپەتىن سترانا كۆردى دېلىرىت
(سترانىن كۆردى يېن نە ئۇلى، بەحسى باپەتىن دلىنى (دلوقان) و خوشمىزىدا دەكەن) و
ل جەھەكى دى ئىتكىتىن باپەتىن سترانا كۆردى دەدقە دىياركىن كۆ بەھرا پىتر ژوانا
بەحسى شەر و چەلەنگىيا ناغا و شىخىن كۆردا دەكەن.⁹

و ب گۇتنا فرائىن بىتول لافارك، سترانا كۆردى بەھايدى كۆردى بىي مەزن
ھەبىء¹⁰، نېمىسەرە ئەرمەنى و شەھەزازىي ئەدەبىي شەرمەنلىي بىي كلاسيكى (رافى)
نېمىسى يە كۆ سترانا مېرانىي خودىكا روحى كۆردىن مېرخاسە.¹¹

⁸ تۈزۈچىخانىچى جەللىل: سترانا دازىگۇتنا تارىقى، وەنگىزىن بىو سەر رېتىقىسى كۆردى، شۇكىر مىستەفا و ئەنور قادر محمدەد، (بەقدا، ۱۹۷۷) بىب ۴-۵.

⁹ الاكراد، باسىل ئىتكىتىن درجە دار الروايم (بىرۇت، ۱۹۶۷) ص ۱۲۳.

¹⁰ جەللىل: زىنەرە ئەرىپەرى، ص ۶.

¹¹ زىنەرە ئەرىپەرى، ص ۶.

روزهه لاتناسی فرهنگی تومایروا و هما ددهه خویاکرن: کوشزین دنافه را نیلان دا بیونه ستران، به لکو هر شره کی سترانیتی خوه ههبوویه، دیسان که سین خوه گوری و لاتی کوردستانی کرین ستران بی هاتینه گوتن.^{۱۲}

ئوردیخانی جهلیل، پدرتوكهک ل سەر بايەتى (سترانا دیروکى) نغىسى يە، دیاردکەت کو دەولەمەندىا سترانا دیروکى دناف سترانا کوردى دا بەرچاقە، و دناف کوردان، نەف سترانه ئاشکراو بەلاف، کوردىن باکورى و رۇزئافى دېیزىنى سترانا میرانتىپان سترانا شەزا، کوردىن باکورى دېیزىنى لاووک.

جهلیل و دسا خويا دكەت کو سترانا کوردى بگشتى بنياتى وى خودىكا زيان دېیروکا کوردايە.^{۱۳}

ل بەر پەرى (۸) جارەکا دى دېیزىت (زارگوتنا کوردا ئەو ھەمرى جماعەتىيە، تارىقا وىيە، و ئەو تاريق ئەو سەرچەنەتىيا جەماعەتا مينا نەيتکە کا دسترانى تارىقىدا، سترانا میرانبىدا هاتىپە خانىكىرنا^{۱۴})

کامپان بەرخان زى ديار کردیه: کو دېیروکا بىزافا مللەتى کورد ھەمى ب رىكى سترانا هاتىپە گوتن.^{۱۵}

بەرخان سندى زى دېیزىت: (ئەز دشىم بىزىم کو ۷۹٪ سترانىن كرمانجا چىروك و رويدانىن دېیروکى نە)^{۱۶}، دیسان سترانا کوردى چەکەکى راستەو خو بۇويه د بىزافا نەتەوى ياز رىزگار خوازا کوردى دا، وقىانا و لاتى گەلەك ب رونى و ئاشكرا دفان سترانان دا ديار دېيت، و گەلەك وينىن رويدانىن دېیروکى و خەباتا خوشمىز و چەلەنگانى ئاشكرا دېيت، ھەر دیسان قان ستران، بەحسى داگىرکرنا و لاتى کريه و داخوازا ئازادىپە زى کرىيە.^{۱۷}

¹² مع الأكراد، تومایروا، ترجمة محمد شريف عثمان، (بغداد ۱۹۶۹) ص ۹۹

¹³ ئوردیخانی جهلیل؛ زیده رئی بەرى، بب ۷-۶

¹⁴ زیده رئی ئاقبرى، بب ۸

¹⁵ شاگر الخصباك، الأكراد، دراسة جغرافية أثنوغرافية، (بغداد ۱۹۷۲) ص ۵۰۲

¹⁶ بەرخان السندى: طبيعة المجتمع الكوردي فى ادبها، دراسة نفسية، اجتماعية، (كركوك، ۱۹۷۶) ص ۱۹

¹⁷ عزال الدين مصطفى رسول الواقعية في الأدب الكوردي (بيروت ۱۹۶۶) ص ۵۲-۶

محمد مهدی مهلا کهريم ژی دیتیزیت (سترانا کوردى خهباتا کوردان دزی ئوسمانىا توماركىيە و دسترانا کوردىدا به خسى خهباتا کوردان زبۇو بەرگرىي و پاراستنا ئىردى خوه كىرىي^{۱۸}.

وھکى مە ل پېشىنى گوتى، كو سترانا دېروكىي يَا كوردى، گەلەك شاشىين دېروكىنىسا دياركىينه و هەر ژېر فى چەندى (عزالدين مصطفى رسول) دېتىزىت (ئەف چەندە مە پالدەدت كۆئىم باۋەرىيە كا موڭمۇن ئۇنىقىسينا دېروكا خو يانەنلىسى بىدەپەن فولكلورى كوردى و ئەم فولكلورى (سترانى) بىكەينە سەرۆكانيا ئىندەرنىن دېروكا خوه^{۱۹}. و عزالدين ل چىھەكى دى دەته خوياكن: كو سترانا کوردى يَا دېروكى گەلەك شەرىن كەقىن دەئىنتە بىرا مروفى، كوقان شەرا ھەۋەندىيەك ب رويدانىن دېروكى قە بۇو^{۲۰}.

ل دويماھىي عبد الفتاح على يحيى دياردەت: كو سترانا کوردى ئۇوا زيان و خهباتا کوردان بەرچاڭىرى وھكى شىرىھەكا دوو دەفە، ستران ب كىيارىن زالم وحاكمىن كوردستان داگىرگىرى گوتىنە، ول بەرامبەرى فى چەندى سترانىيەن خهباتىكەر ھەبۇون و ل دو يماھىي ئەو سەركەفتىن چۈنكە ئەو بىنافى مللەتى دىاخىقىن^{۲۱}. وەسا ديار دېيت كو سترانىيەن كورد بىتى به خسى كوردان و خهباتا وان نەكىيە، بەلكو به خسى بىزاق ئاسورى و ئەرمەن و عەرەبان ژى كىينه.

مللەتى كورد وھكى مە دياركىي، رويدانىن دېروكا خوه توماركىينه، و گەلەك ژ سترانىيەن خويىندەوار بۇون، لەورا كېشا وان سترانا ل بىر چاڭ نەھاتىيە وەرگىتن و دىسان يەيغىن سترانا گەلەك چاران ل دويىف چەرخى هاتىنە گۇھورىن بەلۇن وەك ناقەرۇك هاتىيە پاراستن.

¹⁸ في القناء الكردي، مكتبة (تراث الشعب)، جمهور (٥)، (بغداد، ١٩٧٠) ص ٧٩.

¹⁹ جاسم جليل، بطلة الدورى فى ملحمة قلعة نمدم، ترجمة شكور مصطفى، تقديم و مراجعة عزالدين مصطفى رسول (بغداد، ١٩٨٣)، ص ٧.

²⁰ عزالدين مصطفى رسول، دراسة فى ادب الفولكلور الكردي، (بغداد، ١٩٨٣) ص ١٢٨-١٣٧.

²¹ عبد الفتاح على يحيى، بيرنان والبيوتانىين...، بشكا تېكىن، ص ١٥٥.

ناقین گلهک ستران و سترانبیزان دناف په رتوکان دا هاتینه پاراستن، مینا على بمردهشانی کو گلهک لایه تین زیانا میرین بابان ل دوماهیا چه رخا هه زدی و دهستپیکا چه رخی نوزدی دیارکریه، هروهسا به حسی براڤ و چه له نگیا و خوشبیزیا وان کریه، مینا عبدالرحمن پاشایی و گلهکین دی^{۲۲}.

ستران ب گلهک بابه تین دیروکی هاتینه گوتون، و هکی ب میرو میرگه هین کوردي يان ب براڤ و خه باتا میرین کوردان، و هکی سترانا (میر سه یقه دینی بوتانی، به درخان به گی). هردیسان دسترانا دیروکی يا کوردی دا به حسی سیاسه تا ئوسمانیا بهرام به ری کوردا هاتیه شوره ش و سه رهله دانین کوردی ژی بوبنه بابه تین سترانا کوردی، و سه رکردن فان شوره شا بوبنه ناف و نیشانین قان سترانا، مینا سترانا شیخ مه معمودی، سه کوئی شکاک و شیخ سه عیدی پیران. براڤ و کارین سیاسی بین سه روك و ئیلین کوردی د سترانا کوردی دا هاتیه مینا سترانا علیه بھتني و گلهکین دی. هروهسا گلهک رویدانین دی دسترانا کوردی دا ده نگفته دا به و هکی فرمانا فلا ل سیدیلی ل سالا ۱۹۳۳ و فرمانین ئیزدیا و گلهک رویدانین دی.

به ری خوه دانه ک دنافه روکا سترانا دیروکی يا کوردی دا گلهک بابه تکه فنه بدر چائین مرؤوی و هکی:

- ۱- دگلهک سترانا دا، نه خاسمه ئه سترانین به حسی شوره شا خه بات و براڤا سه رکردن کوردا دکهن، رویی ئایینی ددهنه خوهیا کرن، و مه ردم ژفی چهندی ژی ئه بوبو کو ثق لایه نه (ئایینی) بین زالیول سر جفاکی کوردی، ثق ژ لایه کی قه، ئلایی دیقه سترانبیزی قیابه و یتکی پیروز (مقدس) بده ته قی خه بات و براڤی، بو نموونه دفی سترانی:

وانا روزی چواری و شه می بینه
بازیزی ئامنیدی.

دهستی خوه ده بینه خیره ت و
ناموسا بوسلمانا^{۲۳}.

²² عزالدین مصطفی رسول: الواقعية في الأدب الكردي، ص ۵۱ - ۶۴

²³ پارچه ک دسترانا شهري گهليي ميرزا

هه فکاري و پشکداري يا دوو سه رکردا يان دوو ئىلا دسترانا دېروكى يا كوردى دا
ديارە، تەخاسمه دەما سه رکردهك يان سه روک ئىلهك گازى هەفكارى خوه دكەت ، يان
دا خوازيا سه روک ئىلهك بو سه روک ئىلهك دى كو هاريكاريا وي بىكەن.

دسترانا (مير بەدرخان بەگ) يى تەق نمونه ھە يە:

شىز ئىزدىن بەگ ب سى دەئىڭ كەز
لەزكە خە ما نە خۇ ئەز سەرجار بە ئەنباتە كەمە.

و هە فكاريا دوو ئىلا دەقى سترانى دا:

حاج شە عبان ئاغا ميرى ئامىدىيى كاقمىزدك نفيسي و دابۇو دەستى خولامى
خوه!

گو كورو خولام گو بەن گو قى كاقمىزى وانى ببە مالا حەجي رەشيد بەگى ميرى
بەروارى يى

ھاوارى حەجي رەشيد بەگى ميرى بەروارى ژەمەرا بىنە²⁴.

ديسان هە فكاريا ناقېبەرا دوو سه روک ئىلا دناف شەرپىدا دەقى سترانى دا:

وەيلا عافرىن سەد عافرىن ۈبو طاهر پاشا دگەل صادقا بىرى

بەقەتا خەنچەرا ھەۋدانە سەرچەپەرا وەيلا دەنانى²⁵.

- د سترانا دېروكى دا، بە حسى زېرەكىيا سەرکرده و سه روک ئىلىن كوردا بىتى
نەكىرى، بىلكو بە حسى خوشمىرىيا ھەمى كوردان ژى دناف سترانا كوردى دا ھاتىه.
خوشمىرىيا بەگەكى كورد دەقى پارچە سترانى دا:

شادو ناقۇمۇ شىدى ئوسقا برا سارا جەبار بابىي تەبىز ئاغايىي گران گەلەك ھەنە،
سى شەق و سى رۇزا خودا تىعماھ بەرھىكا عەسکرى شاهى عەجم فيشك خاس و
ھاققىزە.

²⁴ پارچەك ئىسترانا شەرىئى گەلەن مزىركا.

²⁵ پارچەك ئىسترانا شەرىئى سوارەتىكا

خۇدى دىزانە بەرى عەسکرئى شاهى عەجەم سەر عەرز و عەبالي خوھ قولباندیھ
بەرى وى دايىه تەھالا عەمەر كەتى²⁶.

نمۇونە لىسر مېرخاسىا عەشىرىن كوردا:
هاوار كەته دناظ عەشىرىن كوردا
ئەو كەتە سەرى گەلەپى مېرکا ل پشتا بازىرى ئامىدىنى دناظ ئىنى عەسکرئى
ئىنگلىزى دابىنە قەسايىخانە²⁷.

٤- خۇ بەر ھەفتكەن بولۇشىرى دىسترانا دېرىوکى دا ھەيدە و ئەقە نمۇونە ژ شەرى
سەيد خانى كەر دىگەل تۈركى:
شادان و ئاقۇشىدا سەيد خانى ئابى مستو گەلەك ھەنە
سى دەنگا گازى دەكتە سەعەد مەحەممەد توپقىق سەلمان
گەلى باب و برا خەباتا میرا بىكەن
دەنگ ل خورقىن كوردىستانا بىكەن
ب جوتا رەختا گىرىدەن
بىكەن بەلەزىن...²⁸

٥- دىسترانا دېرىوکى ياكى كوردىدا، بەحسى خيانەلىنى ژى ھاتىھ كىن نمۇونە:
شىز ئىزىدىن بەگ ب سى دەنگا كەر گازى بەدرخان بەگ لەزىكە
ب لەزىنە خوھ ب سەرتىلى سزى را ب گەھىنە
والله لاوكىن حەجى میرا ما دخائىنن ناكەن شەرى²⁹.

²⁶ پارچەك رەسترانا عەزەت بەگ ژىز دەقىقى (محمد پېرىوي) ھاتىھ وەرىگىتن

²⁷ پارچەك رەسترانا شەرى گەلەپى مېرکا

²⁸ پارچەك رەسترانا سەيد خانى كەر

²⁹ پارچەك رەسترانا بەدرخانى بەگ

٦- هرچه نده هیزا بهرامبهری کوردان یا مازن و گرانه، بهلی دستراتی دا ئه قی
چهندی کارتینکرن ل سه رهستی هیزا کوردى نه کریه، و د بیت نه قه رنگه کی
پروپاگندي بیت بو بلندکرنا ههستی لهشکری کوردى بهرامبهر هیزا دوزمنی.

تموونه ک ژفی چهندی، دشمری صادق برویی دگه ل ئنگلیزی ل شابانی ده ما
سترانبیز دیئریت:

* * * * *

شهردکی چیبو ل شابانیا میرا وا ب داره
عه سکری ئنگلیزی تاهیته حسابی تا هزاره
شادان و نافیشودا صادق ئاغا بابی براهیم گله لک هنه

* * * * *

سی قرارا خودا ل بابی براهیم که قتبی
ئیرو ئه زی ناقه قی عه سکه‌ری دهوله‌تی
ئه زی ژی بکوژم ب ته مامی ب هزاران^{٣٠}

^{٣٠} پارچه‌ک زستاننا شهری شبابانی

بابه تی دووی:

بڑا میر به درخانی ۱۸۴۷- ۱۸۶۱
دسترانا دیروکی دا

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ

بزاوا میر بهدرخانی^{*} دسترانا دیروگی دا

گلهک دیروکثان و نفیسهر دېتىن، دەمى میر بهدرخانى دەستهەلدارى ل میرگەها بوتان ل سالا ۱۸۲۱ وەرگرتى، قۇناغەكى نوى د دېرۈكەقا قىيىمىزىكىر، چونكە كارى سەرەتكىمى میر بهدرخانى رىزگاركىندا میرگەها بوتان ب تايىپەتى و كوردىستانى ب گشتى ژ دەستهەلداريا ئۇسمانى بىو، ژ بلى كارى وي ژ بولۇچاڭىندا سەرۋەرى ئاخىرىسى ل میرگەھى بىشىتى دەمەكى درېز ژ گرفتارىا و سەرۋەرى نە ئارام كول سەر میرگەھى زالىبىو.

ئەگەرين يەيدابۇونا میر بهدرخانى وەك میرەكى ب هىز و شىان دناف میرگەھى دا و هەتا ل كوردىستانى گەلەكىن، ئىنگىز ژوان ئەگەرەن ئەگەرەن گەزىدابىي ب كەسايەتى و شىانىن میر بهدرخانى، و ئەگەرەن دوويى گەزىدابىي سىاسى يىدىن ل كوردىستانى يەيدابۇون (كوردىستان ئۇسمانى) يېشىتى ھەلوەشاندىنا ھەردوو میرگەها سوران ۱۸۳۶ ز و بادىنما ۱۸۴۲ ز، و ب ئەنجامى ھەلوەشاندىنا قان ھەردوو میرگەھان گورەپانا سىاسى يَا كوردى بىتنى بىو میر بهدرخانى قىلا بىو، و خەلکى كوردىستانى ژى بەرى خوددا میر بهدرخانى وەك میرەكى كوردى و قورتالكىندا وان ژ سىاسەتا ئۇسمانى دى ل سەر دەستى وي بىيت، ھەرەھا سەرۋەرى ئابۇورى ژى ھارىكىاريا میر بهدرخانى كريە، وەك سایەتىكى سىاسى يَا كوردى ل كوردىستانى پەيدا بىيت، نەخاسە بىيارىن وي ژ بولۇچاڭىندا ئابۇورەكى مۆكىم دناف میرگەها بوتان دا بونە ئەگەرەن وي چەندى كۆ كوردىن دەڤەرىن

* بىنامادەكىندا بابەتىن (بزاوا میر بهدرخانى) مەفيان پەرنىكا خوە دېتىتى با كۆ بەنافى (امارة بوتان فى عهد الامير بهدرخان ۱۸۴۷-۱۸۶۱ دراسة تاريخية سياسية، أربيل: ۲۰۰۰)

دهر و بره بوتان قه بهین، دا ل بن سیبهرا بریارین میر به درخانی د ناشتی و د ناهیه کی دا بزین.

میر به درخانی گرنگیه کا تایبەت دا بوو بارئ لەشکری و هیزه کا لەشکری یا مەزن دامەزاند بیو، هەرچەندە میری سەرەوەری ئابورى زى ژیئر نەکریبوو، بارئ بازركانی و چاندنی پېشکەتبیو، و ۇمارا خەلکى زىدە بیو، دیسان مفا ڙگولا واتى زى کر بیو، بو کارى بازراقانى و ھەقبەندىن وي دگەل دەقەرن دەرورى دەرورى دەرورى بىلەن بیو. پەروگرامى میر به درخانی بىن جەفاکى خەلکى دەفرىن دەرورى دەرورى دەرەق میرگەها بوتان بەھىن، كو زېر بریارین وي پىن جەفاکى خەلک دناف میرگەھى دا بىن گرفتارى دئىن، هەتا ئاسورى و ئەرمەن زى دەقى میرگەھى دا و ل ژیئر سیبهرا بریارین میر به درخانی بىن جەفاکى دزبان.

میر به درخانی ژبو ھەقبەندىيا باش دگەل دەولەتا ئوسمانى و ولايەتن (بەغدا، موسىل) کارکريه، بەنی زېر كارى وي ژ بو ئاپاکىندا دەولەتكا كوردى ھەقبەندى بەردەنە خوشىي چوون، و ھەتا دەولەتا ئوسمانى هىزا ھندى كر كو گرفتارما بۈرى دەيداكەت، دا ئارمانجا ياوى ياسىسي بجه نەھيت، و سەبارەت ھەقبەندىن وي دگەل میرگەھىن كوردى يىن ل دەرورى میرگەها بوتان، میر به درخان شىا ئەفان ھەقبەندىيا بىگەھىنە گىردىانا قولپەكى ب ناقى قولپا پىروز (ئىكىرىنەكا پىرون)، كو مەرەما سەرەتكى ياقى قولپى دامەزاندنا دەولەتكا كوردى و راگەهاندىشا شورەشكى دزى دەولەتا ئوسمانى بیو.

بۈوچۇنا گەلەك نىسىر و دىريوكىانا بىوي چەندى دەپەت، كو سالىن ۱۸۴۶-۱۸۴۲ قۇناغەكا زېرىنە دىريوكا فى میرگەھى دا، نەخاسە پشتى میر به درخان شىيابى دەولەتكا كوردى ب دامەزرنىت، و سەنورىن وي بىكەنە دەرورى دەرورى موسلى و دىيارىدەنگىزى (ئامەد) و سەنە (سەندىج) و سېغۇرك و وەران شەھر، و خالا ھەرگەنگ دەقى قوتاڭى دا و پشتى قولپا پىروز ھاتىه دامەزاند، سەرەخۇيا دەولەتى ھاتە راگەهاندى، و ناقى میر به درخانى ل سەر خوتىبا ئەينى ھاتە خواندى، و پارە ل میرگەھى ب ناقى وي ھاتە چاپىرن.

بی گومان کارین میر به درخانی بین سیاسی و ثابوری و حفای (بین نافری) بونه جهی مه ترسیا دنله تا ئوسمانى؛ و دوله تى هەمی شیان مەزاختن کو میر به درخان کاری خوه بی پیروز ئەنجام نەدەت، ول دەمى دەولەت بىزارموی وکارین وى ب سەرنە كەتبىن رىكى يەيداکىنە گرفتارىا بى میر به درخانى بكار ئىنا، و مەرمە وى ئەپوو كۆ كارتىكتى ل سەر نەخشى وى بى سیاسى بىكەت.

بەلە هندەك دېئىن کو بەرتانىا زى روپ خوه بى يەداکىنە گرفتارىا بى میر بەدرخانى ھەپوو، چونكە ھەپوونا حکومەتە كا كوردى ل دەفرى دزى بەرەھەندىن وى يە ل روزھەلاتى، وزپوو بەيداکىنە گرفتارىا بەرتانىا خوه گەھاندە كومە ئابىتىن (کو ئاسورى بۇون) دەفرى و ب رىكى مسيونەرین (مېش) خوه، ئەۋىن ھتارنىيە دەفرى ئەف چەندە بجهات.

لەپىرى وەسا ديار دېيت کو بەرەھەندىن ھەردوو دەولەتان (بەرتانىا و دەولەت ئوسمانى) گەشتىن ئىك زپوو لاوازكىتا حوكىمی میر بەدرخانى، و نەخشى ھەردوو دەولەتائى بۇو کو ئاسورىن ل دەفرەرا ھەكارى بىكەنە ئاميرەك بى بجه ئىنانا فى تەخشى، ول دەمى مسيونەرا ئاسورى قايل كرین کو باجىن تە دەنە حکومەتە میر بەدرخانى؛ ول دەمى ئاسورى دزى بىيارىن میر بەدرخان راوهستان، میر بەدرخانى ھېزشك كرە ئowan، و ئەو ھېزش بى ئەگەرئى هندى كۆ بەرتانىا و ئوسمانى كارەكى ھەۋىشك بى لەشكى دزى مېرىگەھا بوتان بىكەن، ئى باراستقا ئاسورىا، كۆ ئەف تەخشى وان بۇو، ول دويماھىي شيان و بىشى ئەف بايەتى (ھەزىش ل سەر ئاسورى) د راگەھاندىن دەولەتىن روزئاقىيى دا مەزن بۇو، ھېزشكى بەرهەف بىكەن بى بجه ئىنانا مەرەما خوه، و سۈلتانى ئوسمانى (عبدالمجیدى ئىكى) بىيارا ھېزشى دا و ب سەركىدا يەتىا ئوسمان پاشايى، و تاڭى ئەقى ھەشكى كرە (ھېزشا كورەستانى) و ئەف ھېزشك ل بەمارا سالا ۱۸۴۷ گەشتە بازىزى ئەرزەرمى، باشى ب ھېزدەكە مەزن فە ئوسمان پاشا شىا ھەقالىن میر بەدرخانى ژەاريڪارىا وى دوپىر بىكەن، وەكى حاكىمى (موكىس) ئى (عبدالله خان) و (مەطفى) بەگى حاكىچ وانى و حاكىمى ھەكارى (نورالله) بەگى، ھەرودسا دشەرى ئىكى دا، لەشكەرئى بەدرخانى شىا خوه بەرامبەر

هیزا ئوسمان پاشابىي راگرىت، بىلى د شەرى دووىدا، و ژېھر هىزا ئوسمانى يبا بىرفرە، هىزا لەشكىرى ئوسمانى مىر بەدرخان نەچار كر كو خوه ل كەلا شەورخى ئاسىنى كەت، بەلى ئاسى كرنا وي گەلهك قەنە كىشا ۋېھر هىزا ئوسمانى و نەچارايما مىر بەدرخانى، ل ۲۰ تىرمەها سالا ۱۸۴۷ خود دا دەستى لەشكىرى ئوسمانى پىشى يەيمان ژ لەشكىرى ئوسمانى وەرگىرتقى كو دى زيانا وي يوئىھ پاراسقىن، و ل ۲۹ ئىلىونى مىر بەدرخان وەك ئىخسىرى دەولەتنى گەھشەت بازىزى سەمبول، ياش بو بازىزى (قىنەھىي) ل گۈرتىا كاندىيا (كىرىت) هاتە دوپىركىرن، و ل سالا ۱۸۶۶، دەولەتا ئوسمانى مىر بەدرخان قەڭوھاستە شامى ل دويىق داخوازىا وي، و ل دىمەشقى دەيىنتىت هەتا سالا ۱۸۶۹ ھەتا ژ ئى دۇنياپىي باردەكت.

بىنى گومان گىرتىنا مىر بەدرخانى ل ۲۰ تىرمەها سالا ۱۸۴۷ و دوپىركىرنا وي ژ كوردىستانى كارتىنكرنا خوه ھەبۇو، نەبتىنى ل سەر خەلکى بوتان و كوردىستانى، بەلكو هەتا قى رويدانى دەنگ قەدایه د سترانا كوردىدا، و ئەف چەندە بوبە ئەگەر كو بىرافا مىر بەدرخانى ژ بۇ ئافاكلاردا دەولەتا كوردى، و چەلەنگىا وي بوبە ئاف و ئىشانىن چەندىن سترانىن دىروكى، و ئەقىن ل خوارى چەندىن ستران يېن ب بىراف و خەباتا مىر بەدرخانى هاتىيە گۆتن.

وەكى بەرى نوکە مە دىياركىرى كو كەلتۈرى بوتان كەلتۈرەك زەنگىنە ژ سترانىن دىروكى و ئەف چەندە ژى د زەقىت گىرنگى يېنداش مېرىن بولكلىرى كوردى، و ستران ب مېرىن بوتان و بىرافا وان هاتىيە گۆتن، وەكى سترانا (میر سيف الدینى بوتانى) بەلى وەكى دىيار گەلهك ستران ب مىر بەدرخانى هاتىن گۆتن، ئەف ژى بى گومان دزەقىت ئاف و دەنگىا قى مېرى و بىرافا وي ژ بۇ ئافاكلاردا دەولەتا كوردى، بەرى خوددانەك سترانىن دىروكى يېن كو بايەتى وان ل دور مىر بەدرخانى، ئەف خالقىن ل خوارى دىياردېن.

۱- بەرھەقۇرنا لەشكىرى ئوسمانى بۇ شەركى دىۋار دەزى بىرافا مىر بەدرخانى، و دەقان سترانان دا دىيار دېيت كو دەولەتا ئوسمانى لەشكەردەكى مەزن و ژەلەك جەھان

ئىنبايە ئانكۆ زەگەلەك وپلاپەتنى ئۇسمانى مىبنا دىيارىھەكىرى وانى و گەلەك جەپىن دى، زەپلى كۈ سترانى زېپىر نەكىرى كۈ ئەف لەشكەردە ب سەرۆكەتىيا ئۇسمان پاشايىپ بىو:

دەلو لو قەرمەنە حۆكىمەتى

دەنگىن توب و توبخانىت رومىنىڭران ل پىنى مەمىن
بلا خودى خراب بىكەت مالا غېرما دىيارىھەكىر ئىلا بىن وانى
قول قوماندارى سەرتىسى
چاوا دەرىيەكى لىزانە بەزىن و بلا بەدرخان بەكىن بامىن ئىلىسى بەگى

يان دسترانەكا دى ھاتىه:

لۇلۇ مېرىو دلى منۇ ژۇقىن بوغانىنى
دگو شەشار باڭ و كەتە مدېرىي مەدىياتىنى
بلا توب مەزىن بىو مە بېھىنەن ل سەرەتەبانى.

و لەشكەرى ئۇسمانى يَا وەكى مە گۇوت ل ئىپر سەرکەردەتىيا ئۇسمان پاشايىپ و
بەحسىن وى دسترانا دېروكى دا ھاتىه:

لۇلۇ مېرىو سەرىئى خانى ملىنى خانى پشتا خانى بەرىئى خانىن واب دارە
عەسکەرئى والى ئۇسمان پاشا پىدا تىنە خوارە
ھەندەك دېبىئىن دوو هزار و سىن هزارە

۲ - دفان سترانا دا به حسی سالو خد و سیماین که سایه تیا میر به درخانی

هاتیه :

لو لو لو بانی خانی هایلو لو لو لو میرو
وهی لا میرو وهی لا میرو پت شبی بابی تیلی به گنی نارابن
هایلو لو لو لور کورستانی
هایلو لو لو لور فهرمانی وو
و دسترانه کا دی دا هاتیه :
لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو
وه زی بانی خانی دا که تم دار که زانه
لی لی میرو شیری دهستی بابی تیلی به گنی بیم ده بانه

۳ - جوداهی دکه ل ریزدهرین دیروکی هه قبه ندی دنافبه را ئیزدین شیری و میر
به درخانی و خوهش بیون، همتا هاریکاریا ئیزدین شیری بوز میر به درخانی دفان
سترانا دا دیاره :

شیر ئیزدین شیر ب سی دنگا کره گازی
که کو به درخان به گ خه ما نه خونه ز بسەر جارا ب ئەنیا تەکەمە

ول جمهه کی هەر ژ فی سترانی دبیئیت :

شیر ئیزدین به گ ب سی دنگا کره گازی
به درخان به گ لەزکە ب لەزینە
خوه ب سەرتیز سزى را بگەھینە

۴- دفان سترانان دا، ناقی وان بازپرین ده فر و جهین کوردی هاتینه بین بونه
جهی شهری و خوارگرتنا کوردان. نمودنه ژی سترانه کی هه یه بناقی که لا شوره خنی کو
ل دویماهی میر به درخانی خوه ل ویری ٹاسی کربو و هر لشی که ل خوه دا ببو
دهستنی دولتتا ئوسمانى، و ئەف نمودنے ھەنە ل سەرگۇتنامە ياسەرى:

لی کى میرو بىرکول خودوش دېرگولە
کورکو قاپتىمى ملى بەدر خان بەگ باپى تىللى بەگ ب خوبىدا مىرا سورىن
سینا بەلگىن گولە.

سترانه کا دى ژی دېرگىتى:

شاد و شويدى زەينەب قاتمىي گەلەك ھەنە
سى دەنگا بانى دكەت ئوسمان پاشاڭىزى و بەختى تەمدە
ئەقە سى شەف و سى روزە مىرىزى زرافچى ل كەلا ئەدرەخى
ما تا سى وور

دەنگى تۈيان و چەبلخاناتا ل بىن مەتى
حەپقا جىن ل چۈرۈ نايى
كۈچك بابىت قۇصۇزىت رومى ياكەنە شارى جىزىرا بوتا

ئەقىزىكە ل من خراب كر جىھىكى واغالە را سىنچەقا عەشىرەتى

۵- ناقىن ھندەك كەسین دى ژى دفان سترانادا هاتىه، وەك كەسین ھارىكارى بى
بىراقا مير به درخانى كريه مىدا (شەمۇنى خەلەف)، هەروەسا بە خىسى ھندەك ئىلا ژى
هاتىه كىرولەكى نەباش ھەبىو و دىزى بىراقا ميرى به درخانى را وەستىيابىن، وزوان كەسین
ھارىكارى ياسىرى كىرىن دەقى پارچى دا:

وەيلو لېرىۋ وەيلو مېرول من تايىنى

دەنگىنى شەمۇنى خەلەف ل بىرچىت كەلەن

های لو لولولول قىنى حساري

های لو لولولو مېرۇ

ئەوين رۇنى ئەپاڭش بەرامبەر مېر بەدرخانى ھەبى دەقى پارچى دا:

بەدرخان بەگى لەزىكە ب لەزىنە

خۇوھ ب تىير سىزى را بىگەھىنە

والله لا وکىن حەجى مىرا ما دخائىننى ناكەن شەرى

* بابەتىن سترانىن ل خوارى (بەدرخان ۱-۴)

بابەتىن سترانىن ل خوارى ل دور ھىزشا ئۇسمانىيا ياكو ب سەركىدا يەتىا ئۇسمان
 پاشابىلى سەر حکومەتا مېر بەدرخان (۱۸۴۲-۱۸۴۷) ل جىزира بوتان، دفان سترانىدا
 نافى گەلەك چەجان ھاتىھ وەكى: (ملى خانى) كو دكەفيتە (قەزا جولەمېرىكى) و دكەلەك
 سترانىدا، نەخاسىمە ئۇدوين بەحسى بىزآقا مېر بەدرخانى كرىن نافى فى جەمىي ھاتىھ،
 وەسا دىيارە كوشەرەك لىقىرى ھاتبۇر ئەنجىدادان ھەرۇمسا نافى كەسان ژى ھاتىھ وەكى
 شەمۇنى خەلەف ھاتىھ (شەمۇنى دېرىشەوى) (دېرىشە، گۇندەكە ۋ گۇندىن جىزира بوتان).
 كۆ ئىلەك ۋ سەركىدىن لەشكىرى يىن مېر بەدرخانى بۇو. و دكەلەك چەجان دا گازى
 دكەتە مېر بەدرخانى و دېرىتىت، ئەف شەرى و دكەل ئۇسمان پاشابىلى مينا كەيىغا سەر
 لېپتىن زاواك و بويكانە، ئانكى بىن ترسىيان بەلكو ب كەيغە كا ئىكچار زور شەرى دكەل
 لەشكىرى ئۇسمانىدا دكەت. و ل دويمىاهى ياسى سترانان دىاردېبىت كو مېر بەدرخانى خۇو ۋ
 چەبەرى شەرى كىشايدى دىسان (دېرىگۈلى) ژى بەزدا يەزىز دەولەت ئۇسمانى ياكو

* سەبارەت سترانى ئەمارە(1) و شۇرقەكىندا وي پىتىرە بابەتى: عبد القاتح على بعيسى بوتانى والبوتانيون والاغندة الكوردية التأريخية، مۇقۇرارا كاروان العدد (۲۹)، (ھەولىز، ۱۹۸۰)، ۱۵۶-۱۵۸.

هەتا هىزا موسلى زى پشکدارى دفى شەرى دا كرى، دگەل وي چەكى گران دىزى مىز
بەدرخانى هاتىه ب كارئىنان، كورل دويماھىي نەچار دېبىت و زېھر زىندەبۇونا ئىشان
چەپەرين شەرى بىجە دەيلەت، و ستران ل رويدانىن گرتنا جىزىرى ژ ئال لەشكىرى
ئۇسمانىيان ب دويماھى.

ئەف سترانە وەك زىندەرەكى دېركى مەقا زى دەيتە وەرگرتىن، زېھر ۋان پېزازىن
سترانى دىياركىرىن:

۱. هىزا دەولەت ئۇسمانى يان مەزن و پشکدارى يا هىزا بازىرى ئۇسمالى و بەغدا.
۲. نافى سەركۈدىن لەشكەرى مىز بەدرخانى وەكى شەمۇيى دېرىشە وي.
۳. ناقۇن جەھىن شەرلى ئەتىھەنچامدان وەكى (ملى خانى)... هەندى.
۴. رەنگى رەفتاريا لەشكىرى ئۇسمانى پشتى گرتنا جىزىرا بوتان، مىننا گرتنا
خەلكى كۆھتا زاروڭ و پېرەمېز زى ژ گىرتىنى قورتال نەبۇون.

* سەنترالا (بەدر خان)

لى لى مېرىقلى لى مېرىقلى لى مېرىقلى لى مېرىقلى
ملى خانى خوش ملى خانى
بەزىن بەدرخان بەگ زرافا مىننا بنا تلا بنا رەنخانى.
شەمۇيى دېر شەموى كەڭازى
ئۇسمان پاشا كۆچك باب
دەستى يابىنى تىلى مىرى بۇتا شېرى كوردا
بىتە نايىي تە گىرىدەنلى.
دە لۇ لۇ ... لۇ لۇ
لە مەتى دەنگى تۈبان و جەبلخان و لە پىي مەتى.

* گۇشارا سرۋە، زمارە ۱۲ گەلاؤلىنى ۱۳۶۶ مەثارىي، بب ۲۵-۲۷.

حەيىف و مخابىن دەدىن مە نەمەنىيە

كۆچكىرىق قومسەرىز رۆمىيا

كەتنە شارى جىزىرا بۇتاق

ھەيلۇ باپۇ لە من خراب دەكىن جەھىن ئاغان و عەشىرەتلىق

لى لى مېرىقلى لى مېرىقلى مېرىقلى

ملە خانىي بلندە لە دەقىرىزى رىز و.

ئۇسمان پاشا ياورلىك كىشان قوچا موسلىق

ئەز دەكم و ناكىم قىواتا من تاھىپى.

بلا قواتەكە گرمان هېزىرا زەمەرا بىن و.

تۈپا مەزىن بلا زەمەرا بىن و.

حەسەن ئەۋىرى تاھىرى مەيمۇ سامى بىن لۇتى شەمۆيى.

دېرىشىسى كۆپكىرى مەزىن

ئېرىپ سەرى حەفت سالا ل چىباينى ئەورەختى

ماينە ئاسى و.

دە لۇ لۇ لۇ ... لۇ لۇ

لەمەتى دەنگى تۈپان و جەبلخان ول پىي مەتى

حەيىف و مخابىن دەلى مەددەپىنى

كۆچكىرىق قومسەرىز رۆمىيا

بى سەر و ولاتى شارى جىزىرا بۇتادا

ھەيلۇ باپۇ لە من خراب دەكىن جەھىن سەنجهقا عەشىرەتلىق

لى لى مېرىقلى لى مېرىقلى لى مېرىقلى مېرىقلى

ملە خانىي داکەتم وا بلا لېپووكا.

ئۇسمان پاشا ياورلىك كىشاندا قوچا موسلىق

دېلاپەپتىز مە را تۈپا نەم بۈچىكى.

حەسەن ئەۋىرى تاھىرى مەيمۇ سامى بىن لۇتى

سى رۇزَا شەر دىكىن ل گەلەپى ئۇرەخى وەكى كەيەن زاوا و بويكا.
 دەلۇ لۇ لۇ لۇ ... لۇ
 ل مەتى دەنگى تۈپان و جەبلخان ول پى مەتى
 حەيىف و مخابىن دەلى مە دەپىنى
 كۆچكى قومسەرى رۇميا
 كەتنە شارى جىزىرا بۇتا
 ھەيلۇ باپۇ لە من خراب دىكىن جەپى ئاھان و عەشىرەتى
 لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ لى مېرۇ
 ملى خانى خۇش ملى خانى
 بەدرخان بەگ دەكە گازى:
 حەسەنى ھەۋىرى تاھىرى مەيمۇ سامى بىن لۇتى شەموبى دىر شەوى
 ھوين شەرى ناكىن ب عشق و دلا
 شەموبى دىر شەوى كە گازى:
 مېرۇ ئەمىن چاوا شەرى ناكىن ب عشق و دلا
 ئەقۇر شەر بىمە ھەر چوار خوش مېرۇ
 مينا كەيەن زاوابيان و خەملا بويكا
 مېرۇ ما تە نەزانى لمەتە كوشتن تاھىرى پچوكا
 دەلۇ لۇ لۇ لۇ ... لۇ
 ل مەتى دەنگى تۈپان و جەبلخان ول پى مەتى
 حەيىف و مخابىن دەلى مە دەپىنى
 كۆچك قومسەرى رۇميا
 كەتنە شارى جىزىرا بۇتا
 ھەيلۇ باپۇ لە من خراب دىكىن جەپى سىنچەقا عەشىرەتى
 لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ
 ملى خانى خۇش ملى خانى

میر به درخان ب سی ده نگا کره گازی:

حه سه نه هه ویری تاهیری مه بیم سامی بی لوتی شه موبی دیر شه وی:
ئوسمان پاشا سه کنی جزیرا بؤتا.

بروزی عه سکه ری خوه کوم دکا

بشه قای بەرەلا دکه ته سه ریزا گوندا.
ئەف شەف من دقى باقىنه سه رئوردىي

وى كوجك بابى

بېرن سەرى توب چى يوو قوماندارا.

دەلۇ لو لو ... لو

له مەتى دەنگى تۈيان و چەبلخان ول بى مەتى.

حەيف و مخابن دەلى مە دەمینى

كوجك قومسەرى رۇپىيا

كەتنە شارى جزیرا بؤتا

ھەيلۇ بابۇ لە من خراپ دکن جىھى سىنجەقا عەشىرەتى

لى لى ميرۇلى لى ميرۇلى لى ميرۇلى لى ميرۇلى لى ميرۇلى

ملۇ خانى خوش ملى خانى

میر به درخان ب سی ده نگا کره گازى:

حه سه نه هه ویری تاهیری مه بیم سامی بی لوتی شه موبی دیر شه وی:

ئوسمان پاشا سه کنی جزیرا بؤتا

بروزی عه سکه ری خوه کوم دکا

بشه ئى بەرەلا دکه ته سه ریزا گوندا.

ئەف شەف من دقى باقىنه سه رئوردىي

وى كوجك بابى

بېرن سەرى چى يوو قوماندارا.

دەلۇ لو لو ... لو لو

ل مهتنی دهگنی توپان و چه بلخان ول پی مهتنی.

حهیف و مخابن ددلی مه دمینی

کوچک قومسمری رومیا

که تنه شاری جزیرا بوتا

ههيلو بايپ له من خراب دکن جهی سنجهقا عه شیره تهی

لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو

ملی خانی و ابدارا و بلا لیکا.

هه رما شاری جزیرا بوتا خوش دی ده نکا.

زاروايان و بویکا لی لی میرو

زهینه بخاتونون کره گازی ل موسل و به غدایی

توپا را دکیشنو تابان پاشا توپی که لی رهش زمه را ثینا.

ئوسمان پاشا که تمه بهندی تهدا نه گازی که

وان پیروا بچوکا.

ده لو لو لو ... لو لو

له مهتنی دهگنی توپان و چه بلخان ول پی مهتنی.

حهیف و مخابن ددلی مه دمینی

کوچک قومسمری رومیا

که تنه شاری جزیرا بوتا

ههيلو بايپ له من خراب دکن جهی ڭاغان و عه شیره تهی

لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو

ملی خانی خوش ملی خانی

میر به درخان چوو سهيراتا شهری

مه بیت کیشان مینا کیشان کایی لجوخينا

له شی عه سکه رو توپ و چه بلخانه ما نه لچولينا

بانگ کر سوارا شهری به قال کم هومن رازینه

شمومی دنر شهوی کره گازی:

میرو بهر نه دنه دنر گولا ره نگین جهی مهیه

دهستی مه بی شهربانی و هنابه

دهلز لوز ... لوز لوز

له مه تی دنگی توپان و چه بلخان ول پی مه تی.

حهیف و مخابن ددلی مه دمینی

کوچک قومسه ری رومیا

که تنه شاری جزیرا بوتا

ههیلو بایو له من خراب دکن جهی سنجه قا عه شیره تی

لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو لی لی میرو

ملی خاتی داکتم وا بجه مهدا

زهندب خاتونون پینش عه سکه ری ئوسماں پاشا وہ جوو

جهه لوی هدسبی ئوسماں پاشا گرت و به نه دا

ئوسماں پاشا که تمه توزا ته و بایی ته

دهستی بایی تیلی به گ هه تا بازیزی دیار به کری

له که لد پچه نه ده

دهلز لوز ... لوز لوز

له مه تی دنگی توپان و چه بلخان ول پی مه تی.

حهیف و مخابن ددلی مه دمینی

کوچک قومسه ری رومیا

که تنه و ولاتی شاری جزیرا بوتا

ههیلو بایو له من خراب دکن جهی میران و عه شیره تی.

* بهدرخان بهگ*

(۲)

وهيلو ميره وهيلو ميره

سهری خانی ملی خانی پشتا خانی بهری خانی

چو جارا به قال نایت له هوری و مژی و مورانی

ب شاده و شوهیدی شیر فیز دین گهلهک هدن

ب سی دنگا دکهت گازی منسور بهگ برا

پلا ل ته را بیت ل مه ته کبیر بیت

نه می په ردنه میری له وجی میری برجا میری هر جا

دایی فن ل بازاری وانی ده رماز بکن ل ناوا ردوانی

ده لو لو فرماننا حکومه تی

ده نگی توپ و توپ خانیت رومی گران ل پهی مه تیت

بلا خودی خراب بکهت مala فیرقا دیار بهکر ثالایی وانی

قول قومانداری سیرتی

چاوا ده ریه کانی دانه په زن و بالا بهدرخان بهگ بایی تینی بهگ

ل مه خراب کر شوره شا کوردینی

ل مه تیک دانه ته ختنی میراتی

ل مه شکاندن سنجاقا عه شیره تی

.....

ل ل میره سه ری خانی ملی خانی پشتا خانی بهری خانی وا ب داره

عه سکه ری والی ئوسمان پاشا پیندا تیتنه خواره

هندهک دیزین دوو هزار و سی هزاره

* زار دهقان (جاسم شکان) هاتیه و هرگونه، ل جهم (کامیران هروی) به.

هنددک دبیزن بی حسابو بی هژماره
 ل پیامی دیزگول ل مه گرتی ب حسارة
 شاده و شوهیدی شیر شیر بیزدین که کن مه نسور به گ
 پامی عه زن به گ گله ک هنه
 دبیزن بلا ل ته را بیت ل مه ته کبیره
 نه می بردنه میری لوجی میری بورجی میری هر جا
 نه می دهربازکه نثاروا ردوانی
 سی قوناها بازیری وانی بینته خاره
 نه می دستی مه نسور به گنی برا بگرین
 ل بازیری دیزگول بکهین قومانداره
 دهلو لو میرو فرمانه فهرمانا حوكمه تی
 ده نگی توپ و توپ خانیت رومی گران ل پدی مه تی
 بلا خودی خراب بکهت ملا فیرقا دیار بکر قالایی وانی
 قول قومانداری سیزرتی
 چاوا دور بکا لی دانه به زنو بالا به درخان به گ بابی تیلی به گ
 ل مه خراب کر شوره شا کوردینی
 ل مه تیلک دان ته ختنی میراتینی
 ل مه شکاندن سنجه قا عه شیره دتی

۰ ۹ ۰ ۴ ۰

لی لی میرو دیزگوله خوهش دیزگوله
 کورکو قاپیتی ملی به درخان به گ بابی تیلی به گ
 ل خوینا میرا سورین مینا به لگنی گوله
 تا بیرخان به گ ب سی ده نگا دکر گازی
 هه سنتی هه ویری چعا تو دگه ل قومانداری تورکا شمر ناکی ژ عشق و دله
 پریت برا ب سری نه زی سر دکه م ژ عشق و دله

لی میرو هاته کوشتن سامی لوقی عیسایی مهیمو
 چاوشی خولاما شاغایی دیر سیبی
 برهکا ستی یا تو زهربا دهست مال سفر دهستی نه
 ز کومی شاغانو خولاما را دگرین دل بکوله
 دهلو لو میرو فرمانه فرمان فرمان حکمته تی
 دهندگی توب و توب خانیت رومی گران ل پهی مه تی
 بال خودی خراب بکهت مala فیرقا دیاریه کر شالایی وانی
 قول قومانداری سیزرتی
 چاوا دهربه کا لی دانه به زنو بالا به درخان به گ باینی تیلی به گ
 ل مه خراب کر شوره شا کور دینی
 ل مه تیلک دان تهختی میراتی
 ل مه شکاندن سنجقه قا عه شیره تی

۶ ۵ ۶ ۵ ۶

* به درخان به گ*

(۴)

دیرا هرمایی هی هی وی وی وال سدری گری
 تیلا شیمانی هی هی تنهنگا دو تاکر وده لو لو لو
 نزبهنی میرو گوت به درخان به گ گوت هه که تو نههی
 سه ریانی دیرا هی هی یدرموزی
 هات تر دبن دهنگیت من قهقری بیت کری فرمانه
 سو به یه میر تیت ز بنتراء هی هی

* ز ذار دهقی دریاس بشیوه هایی وه گرگن: ل جه (کایران دریاس) به

سەریانی دىبرا ھەرمائىي وى چىتو پىست و گورى
وەرە لو لو گوت ئەزبەنى مېرىو عەبو بەكرايى ئاغا وى مشروبي يە سەریانى دىرىي
ھاي وىدا مىدا مىر كىري فەرمانە.
كەرانا ناموسا هي هى كراس كەركەر
گوت شەرت كراس و ئاخى كەركەر
وەرە لو لو ئەزبەنى مېرىو گوت زرا تىت ئى دىبرا يەرمۇبىي
ئاخ ئى خۇينى تەركەر
ھى مىر كىري فەرمانە.
كەرانا ناموسا هي هى كراس بەدلانى
گوت سەرت كراسە هي هى ئا ئاشى حەشاندىن
وەرە لو لو ئەزبەنى مېرىو گوت زرا تىت ئى دىبرا
يەرمۇبىي ئاخ ئى خۇينى رەشاندىن
ئاخ مىر كىري فەرمانە.
بەدرخان بەگ و هو هو نە ب حوكىمى خۇەكەر
دەرگە هي زرا ھەرمۇبىي هي هى هي
شىرى زراف فەركەر
وەرە لو لو ئەزبەنى مېرىو گوت سەرۋىتىت بىزىن
ئاخ فرى كىنە دىارىبەكەر
ئاخ مىر كىري فەرمانە.

سترانا میر بهدرخان بهگ*

(۴)

لو لو میرو ئازی ب هەسپی میری خوھ بىزىم چەندى ب بهزە
والله میرو ل داشتا سنجەقى تى وکره ب لەزە
لاۋىكى بوتا خوھ كىشا كۈرەكان و چەپەرا ب دەرزا
شىز ئىزدىن بەگ ب سى دەنگا كەزى كەكۆ بەدرخان بەگ
لەزكە خەما نەخۇ ئەز سەد جار ب ئەنیا تەكەمە
نەبىت خودى ب جان و بەختى من نەثىنت
ھەكە ج گافا بەيانا سەبى ل بەيرەقدارا بخورم بەرى بەيرەقا يەددە داشتا سنجەقى
لو لو میرو
بەهدەرى خودى دى قەگەرمە سەر میرىت خەرزا
ئاخ لو لو میرو فەرمانا بابى تىلى بەگى من
لو لو میرو دلى منۇز ۋې بوغانى
دگۇ شەشار باڭ دكەتە مدیرى مدياتى بلا توبىا مەزن بو مە بەيىنل ل سەر عەرەبانى
شىز ئىزدىن بەگ ب سى دەنگا كەزى كەكۆ بەدرخان بەگ خەما نەخۇ ئەز سەد
جارا ب ئەنیا تەكەمە
نەبىت خودى جان و بەختى من نەثىنت.
ھەكە ج گافا مە داشتا سنجەقى ئاخ لو لو میرو
دگۇ بەهدەرى خودى قەگەرمە سەر ملا خانى ئاخ لە لە میرو
ب قەددەرى خودى بولۇ فەرمانا بابى تىلى بەگى من.
لو لو میرو دلى منۇ براتە دگونە

* نەف سترانە ئازار دەنلى ئىسىقى عەرۇ خۇرتا ل دەنگى ل تىرىمە ما سالا ۴۰۰، ھاتىب وەرگەتن (سوپاسپا
ھونەرەنەت ئازاد عبد الله دكم كۆپەقىن ئەن سترانىن بولۇ من بەرەقەقلىرىن)

شىشار بانگ دىكەتە مدیرىي مديياتى بلا تۇپا مەزن دىگەل دوو تابورىن عەسکەرى.
 شىئر ئىزىزدىن بەگ ب سى دەنگا كرە گازى كە كۆ بەدرخان بەگ لەزكە ب لەزىنە خوھ
 ب سەر تىز سزى را بىگەھىنە.
 تلغافەكى بو حسپىن بەگ ميرا شىخان رابگەھىن ئاخ ب قەدەرى خودى دېلىزىن
 سەبابىت كوم سورا قەلکە موتە.
 ئاخ لو لو مىرو فەرمانا بايى تىلى بەگىنى من
 لو لو مىرو بورجا بەلەك دېردا دەحل و درى.
 شىشار بانگ دىكەتە مدیرىي مديياتى بلا تۇپا مەزن دىگەل دوو تابورىن ئى عەسکەرى.
 شىئر ئىزىزدىن بەگ ب سى دەنگا كرە گازى كە كۆ بەدرخان بەگ لەزكە ب لەزىنە خوھ
 ب سەر تىز سزى را بىگەھىنە.
 والله لا وکىن حەجى ميرا ما دخائىنن ناكەن شەركى
 بەدرخان بەگ ميرا بوتا، بورجا بەلەك سەردا قەدەرى خودى خوھ كىشا قەسىرى
 گىنلى:

* سىترانان زەينەل بەگ*

ما زەينەل بەگىنى نەزانە
 ما زەينەل بەگىنى نەزانە
 ئاڭ نەگىتنە سىرىچەخانە
 نە خارن تام و تەنامە
 دى هەقا نە رۇز تەنامە
 ما ژىزاد و ئاڭ و نانە
 دى هەللا هەللا زەينەل بەگ
 ما بارىكەللاھ نۇورى بەگ

* كەند سىترانان ڈىمالېرىي www.kurdhayeti.net ماتىبە وەرىگەن و خودانىي وى (جان كوردە)، و درىزىنە ئاڭ
 سىترانان ڈىمۇرقەكىن ھاتىيە وەرىگەن و ئاڭنىي وى (حمسەنىي) يە و خەنكىنى گۈندىي سېپىدىرىيە.

ما سەد ئاقەرىن خالد بەگ
دى تىيارى ج د كافرن
ما تىيارى ج د كافرن
ما وەختى ئاشىتى دىگرن
ما زۇر دا دىگەل د فكىن
دى وەختە دى مېرا گىن
ما مېرىزى لاۋى بەدكارى
ما مېرىزى لاۋى بەدكارى
دى وا دىگۈت خالدى بەدكارى
دى دىگەل نۇورى بەگى هەكارى
دەربايس بە ل يېلا نزارى
ھەرەنك قەومى كوفارى
ھەرەنك قەومى كوفارى
تو سولھى بىنە و ئىكجارى
دى وەرە بىٹ خالدى بەدكارى
ما دىگەل نۇورى بەگى هەكارى
دەربايس بۇو ل يېلا نزارى
ھاتبوو نىڭ قەومى كوفارى
دى سولھى كەين و ئىكجارى
وەم سولھى ناكەين و ج جارى
دى قەشە و دېشوشە باشە
سۇون (سووند) خارى ب ئىنجلا رەشە
وەم دى مېر كەينە كەلهشە
دى خالد بەگى رامى لى كرى
ما شەرى سۇر رامى لى كرى

ما قهشین د قهسری کری

ما بی ... قهکری

د نهقه با دیزی هلهبری

دی ناشیقی خوهش ناشیقی

ما چند میزگی هند کانی تی

ما ... يا تانگه

..... ناچیتی

دی ناشیقی ب خوه و بهره

بئر چرفینا بازن زهره

دی زهینه ل به گ سهر ئەسکەرە

دی زهینه ل به گ سهر هفائل

ما زهینه ل به گ سهر هفائل

وی ئاگر بهدا سهر قمواه

دی وا ئىكا (ئاقاکا) مەزن خوه خاره

دی جا بین بگەینە بهدرخان

ئەو خودانی قۇمۇنگىزان

دی بهدرخانى رەش رابە

ما مەيتەر قانَا دا دا بىوو

دی توزا ل ئەلەمیتى رابۇو

ما ئەسکەری مەنی ب دۆھە

دی ل دىئر گولى جەما بىوونە

ما خشىبا بىوون كورد و رۇمىيە

دی بىن ل دىئر گولى هاتنە خوار

ما ب قىلەم و ب هەزمار

ما سه دو بیست و چار هزار
 دی پی ل دیر گول ب رنکه تن
 ما شهربه خن ب بهری که تن
 ما جزیری نه شیره تن
 ما تیاری د بی فرسه تن
 دی همللا و به درخان
 نه و خودانی قمید گران
 ما دی ل کوپری دانن دیوان
 ما دی ل دیر گول ب رنکه تن
 ما نه له مینی ب سرکه تن
 ما شهربه خن ب بهری که تن
 ما جزیری نه شیره تن
 ما تیاری د بی فرسه تن
 ما جایی ب گهینه چه لیا
 ما دانی بگرن گه لیا
 خلاس نه کدن تیاریا
 دی نه و چه لی نه دیو سرمان
 نه و خاین بیون دگه ل به درخان
 وا ری دابوو تیاریان
 دی همللی و همللی و به درخان
 نه و خودانی قمید گران
 ما دی ل کوپری دانن دیوان
 دی ل نه له مینی ب رنکه تن
 ما سه را و کوترا سرکه تن
 ما شهربه خن ب ری که تن

ما جزیری ٿه شیرهتن
ما تیاری د بی فرسه تن
دی سهرا و کوترا یا ب گوونی
ما تیاری به د کھس نابینی
دی کور بی د بابی دودرنی
دی شهر که فته شیف سه یادا
دی فه که بین تولا سه یدا
دی ئه ڦ کافرند ل نک چه له ک
وان سه ید بر بونه هه له ک
وان سه ید بیند سنسلا پاک
وان سه ید بیند سنسلا پاک
ما سهرا و کوترا سرکه تن
ما که فری دیبری ب سرکه تن
دی شه رنه هنی ب پدرکه تن
ما جزیری ٿه شیرهتن
ما تیاری د بی فرسه تن
ما مه لیک سماں ل ج کر
وی به رک و دهرمان هازر کر
دی گله ک ٿه سکه ره لک بر
ما گله ک ٿه سکه ره لک کر
دی که فری دیبری یا ب گوونی
ما تیاری به و کھس نابینی
دی کور بی د بابی د وہ بینی
ما که فری دیبری ب تیسی
ما چرفه چرفه و برسی

ما کور ل یابی نایرسی
دی که فری دیری ب ریفاسه
نه سکه ری به سن هه پاته
خلاص نه که ن دین خلاسه*

سترانا شه مویی خله ف*

وهيلو ميرو وهيلو ميرو دل منو لو لو لو في كوفاني
هايلو لو لو لو ميرو
وهيلا ميرو وهيلا ميرو نيزاما ٹوسمان پاشا گرانه هاتو هايلو
لو لو لو يانی خاني هايلو لو لو لو ميرو
وهيلا ميرو وهيلا ميرو يينت شني یابي تقلی به گنی نا رابن
هايلو لو لو لو ژ كور دستاني
هايلو لو لو لو فهرمانی يو
وهيلو ميرو وهيلو ميرو چ سوبه يه هاي لو لو ل گه ل سحاري
هايلو لو لو لو ميرو
وهيلو ميرو وهيلو ميرو جوتی خولاما ژ برجيت که لی
هايلو لو لو لو هاتنه خاري
وهيلو ميرو وهيلو ميرو ل من نايی ده نگی شه مویی خله ف
ل برجيت که ل هايلو لو لو لو في حساري
هايلو لو لو لو ميرو

* و هسا ديار ديه کو یابه تی في سترياني ل دود ميري بعواريا زيمه ل به گه، ل ده می په رب ده قه و قن گرستنيانين تياري جوري ژ بو قابل کرنا وان کو باجي بدنه، حکومه تا ميري به درخانی ل به گي، گرستنيانا زيمه ل به گل (ناشتبا) دو پيچ و تاسی گر، بو پتر ل همچو یابه تی بنتره پشکا جواري ژ برتوكا (آماره بونان قى عهد الامير بدرخان....).

** زار ده قه دریاس بلیسیس هانی، ورگتن، ل جم (کامیجان دریاس) په

وهيلو ميرو وهيلو ميرو كهلا نهوره خن بلنه هايلى هايلو
لو لو لو ل گرگى لو لو لو ميرو
وهيلو ميرو وهيلو ميرو نيزاما ئوسمان پاشا گرانه
هايلو لو لو بو بنمه ركى هايلو لو لو لو ميرو
وهيلو ميرو وهيلو ميرو حهيف و سعد مخابن
من نايى دهنگى شەموسى خەلەف ل برجىت كەلى
هايلو لو لو ل لاوكى والكى
هايلو لو لو لو ميرو
وديلو ميرو وهيلو ميرو دلى منى هايلو لو لو لو
قى هى هايى هايلو لو لو لو ميرو
وهيلو ميرو وهيلو ميرو ج سوبى يە هايلو لو لو لو
ئافى وابى هايلو لو لو ميرو
وهيلو ميرو وهيلو ميرو واغلى توب و تەنگا هايى
هايلو لو لو دا دوتىيابى
هايلو لو لو لو ميرو
وهيلو ميرو دهيلو ميرو حهيف و سعد مخابن
پشتى شەموسى خەلەف ميري زراق
ز دەباتىت كەلى دھلاقىزىت هايلو لو لو لو
دەست مالا زايى
هايلو لو لو فەرمائى بۇ.

سترانا کەلا ئەورەخى

لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ وەزى بانى خانى داكەتم دەقىرى رى وولى لى مېرۇ
 لى لى مېرۇ توبىي سەر توبىي زۇرا بىي وو
 شاد و شويىدى زەينەب فاتمىي گەلەك ھەن
 سى دەنگا بانى دكەت ئۇسمان پاشا ئەزى دەختى تەمە
 ئەقە سى شەف و سى روزە مېرى زرافى يى ل كەلا ئەورەخى
 ما ئاسى وو

دەلى لى مېرۇ مېرَا مەتىي مېرَا مەتىي
 دەنگى توبان و جەبلخانال بىي مەتىي
 حەيغا من ل چو نايى

كۈچلەك بايىت قومسۇرىيەت رومى ياكەتنە شارى جىزىرا بوتا
 ئەفروكە ل من خراب كر جەمکى واغالەرا سىنجەقا عەشىرەتى

* * *

لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ لى لى مېرۇ وەزى بانى خانى داكەتم دار كەزانە لى لى مېرۇ
 لى لى مېرۇ شىرىي دەستىي بايى تىبلىي بەگىي بىم دەبانە
 شاد و شويىدى زەينەب خانىي گەلەك ھەن
 سى دەنگا بانى دكەت ئۇسمان پاشا ئەزى دەختى تەمە
 ئەقە سى شەف و سى روزە ل گەلى ئەورەخى وايىھە كوشتن و قەسابخانە
 دەلى لى مېرۇ مېرَا مەتىي مېرَا مەتىي
 دەنگى توبان و جەبلخانال بىي مەتىي
 حەيغا من ل چو نايى

كۈچلەك بايىت قومسۇرىيەت رومى ياكەتنە شارى جىزىرا بوتا
 ئەفروكە ل من خراب كر جەمکى واغالەرا سىنجەقا عەشىرەتى

* * *

ل ل میرو ل ل میرو ل ل میرو ل ل میرو
 وهزی بانی خانی داکه تم ب دار بلایکه ل ل میرو
 ل ل میرو وهزی ب که فتنه شاری جزیرا بوتا چهکنی زافان و بوکا
 شاده شویدی زینه ب خانمی گله لک هنه
 ب سی دنگا بانی دکت ئوسمان پاشا ئازی دبه ختنی تمه
 هایلی تویی میری زراف نه گرگه میری زراف زافایه هیز بچویکه
 ده ل ل میرو میرا مه تی میرا مه تی
 دنگی توپان و چه بلخانا لی پی مه تی
 حه یقا من ل چو نایی
 کوچک بابیت قومسوریت رومی یا که تنه شاری جزیرا بوتا
 نه فروکه ل من خراب کر جهکنی واخاله را سنجه قا عه شیردتی

◦ ◦ ◦ ◦ ◦

ل ل میرو ل ل میرو ل ل میرو ل ل میرو
 وهزی بانی خانی داکه تم واب شکیره ل ل میرو
 ل ل میرو نزاما ئوسمان پاشا گرانه توپ و چه بلخانه وی که فتنی تیزه
 شاده شویدی زینه ب خانمی گله لک هنه
 ب سی دنگا بانی دکت ئوسمان پاشا ئازی دبه ختنی تمه
 ته میری زراف گرت ل که لا نوره خنی که لا دیرگولی هنلا زکنزا
 ده ل ل میرو میرا مه تی میرا مه تی
 دنگی توپان و چه بلخانا لی پی مه تی
 حه یقا من ل چو نایی
 کوچک بابیت قومسوریت رومی یا که فتنه شاری جزیرا بوتا
 نه فروکه ل من خراب کر جهکنی واخاله را سنجه قا عه شیره تی*

* ذ زار ده لی دریاس بلهیسن هاتیه و در گرفن، ل جهم (کامیران دریاس) یه

ھەقبەندى دنابىھەرا میر بەرخانى و ئىزدىن شىرى

و سترانان دىرۋوكى ياكوردى

ئاشكرا يە كە ھەقبەندى دنابىھەرا ئەندامىن مالباتا حۆكمدار دا ل ميرگەھا بوتان دەخوش بۇون، و دەولەتا ئۇسمانى ئاگرى قىيەتلىقى خودش دىكرو ھەتا قىيەتلىقى بەنەمالى دەشيان دا نېبۇو خۇھۇز زەقىيەتلىقى قورتال كەت^١، (صەدقىق الدەملۇجى)^٢ وېتەكى باش زەڭگەرى قىيەتلىقى خۇھۇزى و كارتىكىدا وى ل سەر ميرگەھى دىيار دىكەت، دەمىن دېپىزىت:

ئەف ميرگەھە وەكە ميرگەھە كا خودان شىان و دەستەھەلاتدار دەاتە نىاسىن و گەلەك ميرىن بە هيئىز حۆكملى كىربۇو، وئەف چەندە بېبۇو ئەگەرى پېشىكتىنا وى، پاشى ھەفرىكى دنابىھەرا مالباتا حۆكمداردا پەيدا بۇو و بۇو ئەگەرى دژاتىسى دنابىھەرا ميرىن ميرگەھى دا و قىيانا دەستەھەلاتدارىنى ل جەم ھەندەك مира پەيدا بۇو، زەعرۇ قىيەتلىقى ميرگەھى جەبى خودىيى باش ل جەم ميرگەھىن دى زەست دا و ئىلىن ميرگەھى زىزى دەستەھەلاتداريا وان دەركەتن.

ھەفرىكى ياخوھىي پەر دىيار دېيت دەمىن مير سيف الدینى (كۈ بايي ئىزدىن شىرىيە) مير عەبدال خانى (كۈ بايي مير بەرخانى) زەخۆكى بوتان و بەھار يكارىسا دەولەتا ئۇسمانى دوپىزىرى، وېشە خۇھۇز فە كەھ حاكم ل ميرگەھا بوتان، دېپىزىن مير بەرخان يىن بچۈپك بۇو و زەكۆشتارەكا ھۆفانە قورتال بۇو و ل چىايىن ئىزىكى شەرناخى ھاتە فەشارتن^٣.

^١ خالقىن: المراجع على كردستان (المأسنة الكردية في العلاقات الدولية خلال القرن التاسع عشر) ترجمة د. أحمد عثمان أبوبيكر، (بغداد، ١٩٦٩) ص ٢٤-٢٥.

^٢ صەدقىق الدەملۇجى: الپەزىدە، (الموقۇل، ١٩٤٩) ص ٤٦٥.

^٣ كۆنۈن زەمش: لىتقاضا ئىزدان شىرىن بىوتانى ١٨٥٠-١٨٥٤، كۆفارا مەتىن زەمارە (٥٧)، (دەنگل، ١٩٩٦)، ص ١٠٩.

بەلی هزرەکا بەرهقان رۆزی فی چەندى ديار دکەت کو میر عەبدالى میر سەيف الدین
کرە حاکم ل بوتان پشتى خوە، بەلی میرگەھ توشى هېرىشا ئۇسمانىا بۇوى ل سالا
1836 (هېرىشا رەشید پاشايى) میر سەيف الدین ھاتە گرتەن و میر بەدرخان و ب
هارىكاريا دولەتا ئۇسمانى بۇ میرى بوتان زېدە وى هارىكاريا وى بو دولەتى كىرى زېبو
گىرتىنا میر سەيف الدین⁴.

وهكى زىدەرین دىروكى ديار دکەن دولەتا ئۇسمانى هېرىشكەل ل حزيراتا سالا 1847
درى میر بەدرخانى رېكئىختت بۇو، دشەرى ئىتكىدا ل باکورى بوتان ئىزىكى
(چەمىزەيتون) لەشكەرى ئۇسمانى ب سەرۋوكايدىيە ئۇسمانان پاشاى ھاتە شەكتەن، و
ھندهك زىدەر وەسا خوپا دکەن کو دەمى دولەتا ئۇسمانى د شهرى ئىتكىدا شەكتى و
ب رىكا لەشكەرى نەگەھەشتەچ ئەنجام خوە گەھانە ئىتكىزەندامىن بەنەملا حوكىدار
ل بوتان ئەو زى ئىزىدىن شېر بۇو، و ئىزىدىن شېر رۆزى رازى بۇو و نەگەرین خيانەتا
ئىزىدىن شېرى ل دويىف وان زىدەرین دياركىرى ئەقە بۇون.

۱. تۈلغەكىن رەمير بەدرخانى، چۈنكە دەمى میر بەدرخانى باپى وى میر سەيف
الدين رۆحوكىنى لاداى، كورى وى ئىزىدىن شېر رۆحوكىنى بوتان زىبەھرلى، چۈنكە ل
دويىف ياسا حوكىمى میرگەھا پىندىفيه كورى مەزن پشتى باپى وى حوكىم بکەت و ئىزىدىن
شېر ھەست ب وى چەندى كر كو میر بەدرخانى حوكىمى بوتان رۆزى ستانديه.

۲. میر بەدرخان ل سالا 1838 هارىكاريا دولەتا ئۇسمانى كېرىوو، دەمى هېرىش
كىري خالى ئىزىدىن شېرى سەعىد بەگى، خودانى كەلا گوركىلى.

۳. فياتا ئىزىدىن شېرى ياكەسايەتى بۇ وەرگىرتىنا حوكىمى ل بوتان ل دويىف وى
پەيمانى دولەتا ئۇسمانى دايى پشتى لادانى حوكىمى میر بەدرخانى.

⁴ عالمپسانىز، البدراخانيون فى جزيرة بوتان وولائق جمعية اتحاد العائلة البدراخانية ترجمة كولبهار بدرخان، و
دلاور الزنگى، مراجعة و تقديم، نذير جزمانى، (بيروت: ١٩٩٨)، من ٤:

۴. دیسان شگه‌ری نه خوهشیا هه فبه‌ندیا د نافبه‌را میر به درخانی و ئیزدین شیری دا د سترانین دیروکی دا دنگ قه‌دایه، کو میر به درخانی خوششیا ئیزدین شیری (قه‌شم) ل خوه مه‌هه کریوو.^۵

و هکی دیبار ئیزدین شیر ئیلک ژ سرکردین له شکه‌ری بىن میر به درخانی بسو و ده‌سی خوه گه‌هاندیه دوله‌تا ئوسمانى و قىچه‌ندی کارتىكىن ل سەر له شکری میر به درخانی کریه، نه خاسمه دەمى ئیزدین شیر دەستى خوه دانایه سەر بازىرى جىزىرى، هەرچەندە جاره‌کا دى میر به درخانی بازىرى جىزىرى دىگرت، بەل نه شیا خوه بەرامبەرى ھېزىشىن ئوسمانىا بگرىت و نەچار بسو خوه ل كەلا ئەرۇخى ئاسى بکەن، ول دوماهىي ول ۲۰ ئى تىرمە‌ها سالا ۱۸۴۷ خوه دا دەستى دەوله‌تا ئوسمانى پاشتى ژ بەرگىرى بىزار بسوو. ئانکول دويق هىزا قان زىددەرنىن مە ل سەرى دىيارکىرين خيانه‌تا ئیزدین شیرى ئەگەری سەرەكى بسو بۆ ب دوماهى هاتنا بەرگىريا میر به درخانى.

بەل هندهك زىددەرنى دى بەرۋازى قىچەندى دىيارىكەن، و دىيئن ئیزدین شیر بى گىرىتى بسو دىزىندانى دا، دەمى ھېرشا ئوسمانى هاتىه بوتان ل سالا ۱۸۴۷، نە و هكى زىددەر ئەل سەرى دىيار كرى كو سەرگىرى ئالايىن چەپى بى له شکه‌ری میر به درخانى بسو، دیسان هەر ئەف زىددەر دىاردەكت كو ئەگەر ئیزدین شیر قابا داخوه گەھىنتە لائى ئوسمانىا ژ بەر قىھىرىشى دەمى بۆ جارا ئىكى ئوسمانىا ھېرىش كرىه سەر بوتان ل سالا ۱۸۳۶ و میر به درخانى ژ خوه ل چىامىن جودى ئاسى كریوو.⁶

ئەو زىددەرنى ب بۇ چۈونا دووئى قاپىل دىن، گونه‌ها قىچىتى يان قان پېزانىدان دەنە ستوبى سورەدا به درخانى كو وى بۆ جارا ئىكى ئەف بە حس كىيە، ئەو ژى زېر وى ھەفکىريا دنافىورا بنه‌مala وى (بەدرخان) و بنه‌مala سيف‌الدينى دا، چۈنكە سورەدا به درخان زىنە‌مala میر به درخانىيانە و ئیزدین شیر زىنە‌مala سەيىف‌الدينى يە.⁷

⁵ امارة بورنان في عهد الأمير بدرخان ۱۸۲۱-۱۸۴۷ دراسة تاريخية سياسية، (اربيل، ۲۰۰۰)، ص ۱۲۶-۱۲۷.

⁶ جەمار قادر؛ چەند بایاتىكى مېزۇرى كىرىد، (سلیمانى، ۱۹۹۹)، بى ۹۵.

⁷ صالح بدرخان؛ مذکوران، ترجمة روشن بدرخان، الناشر دلاؤدر زەنگى، (ئەملىق، ۱۹۹۱)، ص ۶۴.

دفان ههردوو سترانادا، گلهلک پیزانین و راستین دیروکنی د که قنه بدرچاقنی مروقی، وهکی میرین میرگهها بوتان بهری میر به درخانی و ههتال سهردەمی وی د گوتئ میرین عەزیزا، دیسان دفان سترانان دا دیار بوبه: کو میر به درخانی دهست دگەل گرتنا ئىزدىن شىرى نەبۇو بهلکو لەشكى ئوسمانىا شەگىمىھە و هنارتىھە سته مبۇن، ئانکو قان سترانا به حسىھە قېندىا نەخوش دنافبەرا ههردوو میرادا (بدرخان و ئىزدىن شىرى)، ب رەنگەكى ئاشكرا نەكىيە، بتنى دىسترانى دا هاتىھە کو به درخان داخواز ڙقەشمى دكەت کو ب ختوھ ئىكى دى ب هەلبىزىرىمت ژمیرین عەزیزا و شوی بىي بکەت، وقەشم ل بەر قىچەندى ناهىت، وزېر داخوازيا میر به درخانى ياخېرى هزر بو هندى چۈوبە کو هەقبەندى دنافبەرا ههردوو میران دا نەخوش بۇو، و ئەگەرى ئىن نەخوشىنى زۇ قەشم بوبە، ل بەل وەكى بەری نوكە مە دىياركىرى هەقبەندى و نەخوش بۇو بەری هاتىن ههردوو میرا، و دەولەتا ئوسمانى ژبو مەرەما خوھ ياسىسي ئاڭرى ئىن نەخوشىنى خوش و زىنده كىرە.

ئەم ڙى دگەل هندى نە کو هەفرىكى دنافبەرا ئەندامىن ئىن بىنەمالى دا هەبۇو و دەولەتا ئوسمانى شەرخا ئىن هەفرىكى بەر فەرە كىرىھە هەتا يېشتى ھەلودشاندىن میرگەها بوتان ڙى گلهلک نەمۇونە هەنە کو میر به درخانى ئىزدىن شىرى نەدېتىھە هەتا چۈوبە بەر دلوقانىا خودى بېبىنتى⁸. بەل وەكى مە دىياركىرى کو ژىندهرىن ل سەر وى دەمى خويا كىرىھە كو ئىزدىن شىرى نەبۇو ئەگەرى ھەلودشاندىنى و ڙى بو ۋەزاندىدا دەستەلەلاتداريا خوھ ل دەفەرین ژىر دەستەلەداريا وي دەركەتىن ھەمى ھەول و شىيان كېنە ڙى بو ۋەگەريان دەستەلەلاتداريا خوھ جارەكا دى ل سەر دەفەرین بتايىھەتى بىن كوردى.

⁸ صالح بدرخان: مذکراتى، ترجمة روشن بدرخان، الناشر دلاور زەنگى، (دمشق، ١٩٩١)، ص ٤٤

ستراانا قەشەمی*

قەشەما منى هەسپا بوزا ل دەر دکانى
 ھائىنە چاخى چاپ ل كلدانى
 بايىزە چاخى بىسكا بادانى
 من دى ميرەكىت عەزىزا ميرەكىت جزىرا بوتا
 خورتىت مالا يەدرخان بەگ شال و شەبكتىت بوتانيا ل بەر خوھ كىنە ھاتنە ئىشك و
 ئىشك ل بەر قەشەما من بەرداڭە
 هەفلا دلى من قەشەمى
 كەفۇكا سەربانىا خانى يَا بۈۋە قەشەمى
 نەعاما مېرىگا وەلاتى ھەلە كەزى بۈۋە قەشەمى
 گولال سەر دلەكى ميرەكىت عەزىزا قەشەمى
 دى رابە ئىنكى خوھ بىقىنە ڙ با چو بەگى سەبەرى بەگى ڙ مەترەسال بەگى
 بەل ئىزدىن شىرەپە گەكى گەلۇ كەتە سەفر لەكى بازىرى ئىستەنبول ئەو جامايى
 ب رىكا خوھ چۈو
 ئىنكى ڙ خوھ بىقىنە ڙ قان چەبل درېزا
 قەشم دېبىزى ئەز فى ئىنكى ناكىم
 بەدرخان و سەرمەن و ئەز فى ئىنكى ناكىم
 ئەز بەرەق بازىرى ئىستەنبول بەل زىم
 تەختى خويىنكارى ئىسلامى بېھەزىم
 ئەزى ب موھرات و مەزبەتا غەسکەرى و قۇوشەن ڙ بازىرى سەمبولى راكىم
 ئەزى مەھر و مەزبەتى خونىكارى ئىسلامى ل كاقدەز و مەكتوباكىم
 ئەزى توپان و مەرتەلورا ميرەكىت عەزىزا ل خاترا بىسامى خوھ خراكىم

* ڙ زار دەقى خەلقى شىڭارى ل دەوكىن ئىلۇنى سالا ۱۹۹۸ءاھاتىبە وەرگىتىن.

ئەزا سۈزىند خۇم خەتا پىمامىٰ من ل سەفرلەكى ل باشىزى ئىستەنبول ل وەلاتى

غەرپا

ئەز قان دەستىت درېز و جەنك و چەپلا ل بن سەرى خورتا ناكىم

ئىنگى منى دەقاندى حەمىزى خۇبى مەرن ئەز تەسلەنى جانى كەسى ناكىم

دى رابە قەشەمى

كولا سەر دلى مېرىدەكا قەشەمى

قەشەمى دەشتا غەزىدا واب دار كەقوته

مېرىدەكىت عەزىزا مېرىدەكىت جىزىرا بوتا شال و شاپكىت بوتانى ل بەر خوەكىن و تەمام
هاتن ل بەر قەشەمى را بۇونە جووته

قەشەما منى رابە بەرى پىمامى تە كەتە وەلاتى غەربىبا جامىز ب رىپا خوە چوو

ئىنگى ژ خۇه بىنقىنە ژ باچوو بەگى سەبەرى بەگى عبد الله بەگى ژ مەترەسال بەگى

پىمامى تە كەتە سەفرلەكى نەفيا بازىرى ئىستەنبولى جامىز ب رىپا خوە چوو

دى رابە ژفي تالى عەمەرى ئىل ژ خۇه بىنقىنە ژ مېرىدەكىت جىزىرا بوتا

قەشەم دەشتا غەزىدا و جىزىرا واب فەزىدا

من دى مېرىدەكىت عەزىزا مېرىدەكىت جىزىرا بوتا تەمامى شال و شاپكىت بوتانى ل بەر
خوە كىن ول بەر قەشەما گەلەو ھاتنە و بۇنە رېزە

قەشەما من رابە بەرى پىمامى تە كەتە نەفيا بازىرى ئىستەنبولى

ئىزدىن شىئى ئەو جامىز ب رىپا خوە چوو

ئىنگى ژ خۇه بىنقىنە ژ باچوو بەگى

رەقان مېرىدەكىت جىزىرا بوتا

دەقەشەما من رابە ل ۋەيىدىنى ئىنگى ژ خۇه بىنقىنە

رەقان مېرىدەكا رەقان چەپل درېزىدا

دى رابە قەشەمى كولا سەر دلى مېرىدەكا قەشەمى

سترانا قەشەمی*

قەشەمی روزان دەشتا غرزا ل مەيدانى
سوپەيى قەشەمی رايرو ڭخەوا شەرين
بەرى خۇھ دايىھ هەسىپى قەمەر گىيدايە ل تەولخانى
قەشەمی ب چاھىز رەش بەلەك بەردا گىرى
دەگۈ سوارى هەسپ قەمەر كانى
موسما بەگىز دېنىلى قەشەمی
حەياتا دلى من قەشەمی
گولا زۇزانا قەشەمی
نۇاما مېرىگا ھەلاكەتى قەشەمی
شەقى دى ۱۵۰ سوارى دەولەتا توركا ھاتىنە ب ئەمرى عەنقرەرانى
دەستى ئىزدىن شىرى كە كىن ملحو سوارى مىجدۇو دانە
كەلەمچى دانە يېنىشيا عەسکەرە دەولەتى بەرى دانە
خوياناتا جازىزى سەتمبۈلى
ل بازىزى سەتمبۈلى پىسامىتى تەكىرنە بىنا حەسىپى
ھافىتە پىناقى زىندانى

* * * * *

قەشەمی زۇزان دەشتا غەرزا ب دار كەفوته
مېركىدىت عەزىزايا مېركىدىت عەزىزىما مېركىدىت جىزىرا يوتان
ل بەر بەر و سىئىتى قەشەما ملحو راوهستيان و بونە جىوت
ئەزىزى بىتىم قەشەمی
حەياتا دلى من قەشەمی

گولا زوزانا قهشه‌منی

نه عاما میرگا هلاکه‌تی قهشه‌منی

توو رابه يه‌گئی ودکی يا چوو به‌گئی وکه عبدالله به‌گئی

وکا مهتره‌سال به‌گئی

میره‌کی رقان مینین جزیری ژناڭ كوما میرا ز خود را بىقىنه

كور مامى ته نېزدین شىر كەكى ملحو نەفي كىرىه و بىرىه

بازىرى سەمبولى جوامىر ب رىيما خود چوو

قهشه‌منى ل فى دۇنيا يى خەم و خىانى فى دۇنيا يى بىي ب رەفىئە

قهشه‌منى دېي موسا بەگ و وەز وەناڭەم

سەر مەزن و وەز وەناڭەم

ئازچ جارقا بەندى خانى ب ج كورى جامىرا را بالىڭ ناكەم

ئەزى زەندى كالى كەقەر ج كورى جامىرا را خودى دزانە بارىش ناكەم

پاشى نېزدین شىرى كەكى ملحو سوارى مجدو و ب خودى ئەز میرا ناكەم

پاشى نېزدین شىرى كەكى ملحو سوارى مجدو و ئەزى

مرادى ج گەوارى مىرا چۈوتى مەمكى خود ناكەم

دەرابە قهشه‌منى

حەياتا دلى من قهشه‌منى

گولا زوزانا قهشه‌منى

نه عاما میرگا هلاکه‌تى قهشه‌منى

قهشه‌منى زوزان دەشتا غەرزى ب پېزىز

میره‌کى جزیرا بوتان ل ناڭ رەزو باغانى سەيرانا سىنگ و بىرى

قهشه ما ملحو راودستيانە بۇونە رىزە

ئەزى باشى دكەم قهشه‌منى

حەياتا دلى من قهشه‌منى

تورو رابه يه کنی و دک پاچوو به گنی عبدالله به گنی مه تر دسال به گنی
میر گنی ژناف میری جزیری ژناف کوما میرا خوه را ب نقینه
کوری هامی ته نه فی بوو بنیا بازیری سته میولی چامیر ب ریبا
خوه چوو خمه می فی دونیابی پی ب ره قینه
قه شمه می دبی و نه ز و ناکه م
زوزان دهشتا عرزا ب کنیر و بیزه
نه زی رام کارو بارا خوه بکه م
خوه په ردم بال ته ختنی سولتان بگرم و ب هه زینم
نه زی وا عهرز و نیقادی مال خودی دزان
نه و راقی سه ر بسهامی خوه ز بنی خرابکم
نه زی نیز دین شیری که کنی ملحو سواری مجدو و فی
سویی ژ عه سکه ریا دهوله تی خلا سکم
ده رابه قه شمه می
نه عاما میرگا هه لاکه تی قه شمه می
گولا زوزانا قه شمه می
حه یاتا دل خورتی د گوندی مهدا قه شمه می

ଅଜ୍ଞାତ କାଳରେ ଆପଣ ମାତ୍ରିକାରୀ
ନାହିଁ କାହାରେ କାହାରେ ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ
କାହାରେ କାହାରେ କାହାରେ ବୁଝିଲୁ ନାହିଁ

بابەتى سىيۇ:

بىراڭا ئىزدىن شىرى ۱۸۰۴-۱۸۰۰ دەسترانا دېرىوكى دا

جذب بذاته

جذب بذاته دعوه 20/11-00/11

جذب بذاته دعوه

ئىزدىن شىركۈرى مير سەيف دىنى ميرگەها بوتان، بشتى ب دويماھى هاتنا بزاڭا مير بەرخان، دەولەتا ئۇسمانى ئىزدىن شىركە واليي ولايەتا كوردىستانى كۈز دەقەرىن (جزىرا ووهەكارى وبەروارى پىنكەرات، بەلى بىشى دەمەكى كورت حاكىم تۈرك ل جها وي دانا، وئەق يەكە وىگەل ئەگەرین گىزدابى ب سىاسەتا ئۇسمانىان ھەمبەرى كوردان، ئىزدىن شىرىپالدا بزاڭە كا دىرى دەولەتا ئۇسمانى، وئەق بزاڭە دنابىھە را سالىن ١٨٥٤-١٨٥٥ بۇو، دىسان رويدانىن شەرا قرو ١٨٥٦-١٨٥٣ دنېغىھە روسيا و دەولەتا ئۇسمانى ئالىكاريا ئىزدىن شىرى ولهشكرا وي كريپو كو چەندىن دەقەرىن كوردى يېگەن زوانا : بەدلیس، وان، موکس، سپرت، ئەززەروم، بايەزىد، ژىلى بىنگەها بزاڭا وي كو بازىرا جزىرا بوتان بۇو، دىسان ئىزدىن شىرى خوھ كەھاندېپو هېزا لەشكىرى ياخوسى، تەخاسىمە دەمە دەمە درويدانىن شەرا قرم دا ھەردۇو هېزىن روسى و كوردى بايەزىدا ئىزىكى ئېك بۇين، ئىزدىن شىرى پېنج نامە لەشكرا روسيا ل بايەزىدا هنارتىپون، وداخوازىا ھەفكاريا لەشكىرى دىرى دەولەتا ئۇسمانى كريپو، بەلى زېر ھندەك ئەگەرین لەشكىرى ئەق چەندە بجە نەھات، پېشىر دەستىھە لاداريا بەرىتاني دەستى خوھ كەھاندې دناف رويدانان دا وقونصلا بەرىتاني ل موسلى (ڪرستىيان نەرو رسام) ئىزدىن شىركە قايل كر كو خوھ بىدەتە دەستى لەشكىرى ئۇسمانى ودا ژيانا وي ھېتى باراستن، ئەق چەندە پېشى هېزا كوردى ل گەلەك دەقەرىن كوردى توشى شەستتا بۇين وئىزدىن شىرى خوھ ل قىسىكا گىپلا ئاسا كرى، ئىزدىن شىركە ب پەيمانان قونصلا ناۋىپىرى رازىپو، بەلى دەولەتا ئۇسمانى نەو كىرت وەك زېندانى هنارتە سەمبولى، باشى بۇ يەونانستانا هاتە سورگۇن كرن، ل سالا ١٨٦٨ ل يەونانستانى چوو بەرلۇقانىا خودى ۱.

١- بارەت بزاڭا ئىزدىن شىرى بىنېدە: جليلي جليل من تاريخ الامارات في الامبراطورية العثمانية في النصف الأول من القرن التاسع عشر: ترجمة د. عبدى حاجى (مشقق ١٩٨٧)، ص ١٥١-١٥٥ "كوشى رەش": لتفاصىخە يەزان شىركە البوتانى ١٨٥٤-١٨٥٥، مجلە (عەتنىن) العدد: (٥٧)، (دەھول)، (١٩٩٦) ص ١٠٢-١٠٣.

ستراناڭل تىلانى حەيا بىتلانى) بەحسى رويدانىن سەرەلدىنى شىرى ۱۸۵۴-۱۸۵۵ دەكت، كۆ دىيارە ل دەستپېكى ئىزدىن شىرى شەرى ھندەك مېرىن دەقەرا دەكت وەكى كىنغان پاشا ، دىسان جىبى شەر زى ل ھاتىھەرن و دەسترانى دا دىاردىبىت وەكى ل دەقەرا جوانكان و عەنبران (دۇو دەقەرن ئى دەقەرن بوتان). وەه روەسا دەسترانادا دىار دېبىت كۆ لەشكىرى روميا (ئۇسمانىا) ياخىھاتىھەر ۲۰ هزار كەسان وېئر ب دەقەرا سېمەلى قە ھاتىھە، و ئىزدىن شىرى سۈندى دخوت ئۇمى لەشكىرى بشكىتىت، و هەتا دەقەرا مەياتا (دەكەفیتە ياكوريا بېتەت)، و ئىنلە ئەركىدىن ئىزدىن شىرى ئەو زى (مشھور بەگە) دېبىتە ئىزدىن شىرى ئۇسمانىا پاشاي بىكۈزە ومن بکە والىي مۇسىلى. ياش مشھور بەگ داخوازا ئىنلە سەركىدىن لەشكىرى دەكت كۆ گەلىي زاخو ناسى بکەت و شەرى ئۇسمانىا بکەن و شەرا وان ئاشاپىن كورد بکە ئەۋىن دەكل ئۇسمانىا.

دەقان سترانادا، بەحسى ئىزدىن شىرى ھاتىھە و شەرى وي ددوو چەبەزان دا دەرى مېرىن دەقەرا و دەرى ئۇسمانىا نەخاسىھە ل سېمەلى، بەقى سترانادا دىار نەكىرە كۆ ئىزدىن شىرا بازىرى مۇسىلى گىرىتىھە وەك ھندەك ئىندر قان چەندىدا دىار دەكت*. بەلە ئەگەر بەرى خود بەھىنە ئەو زىندرەن گىرىدابى ب دېرىوكا مۇسىلى قە ھەين دى بىنن كۆ مۇسەل نەكەتىھە دېن دەستتە لانداريا ئىزدىن شىرى**، دەقان سترانادا زى دا ئەۋە چەندە نەھاتىھە.

* جليلي جليل: من تاريخ الامارات في الامبراطورية العثمانية في النصف الاول من القرن التاسع عشر، ترجمة د.

محمد عبد البخاري (دمشق)، (١٩٨٧)، م٢، ١٥٢

** موسوعة الموصل الحضارية، المجلد (٤)، (الموصل، ١٩٩٢)

سنترانا ل تیلانی حه يا بتیلانی

لو وهی لو لو وهی لو لو وهی لو
لو وهی لو لو وهی لو لو وهی لو
ل تیلانی حه يا بتیلانی

بلا خودی خراب بکت ملا خانی ناف خانی بشت خانی
چ جار به قال ثابت له توڑی له دوکیلا و مورانی

خوش تی دهنگی تفدنگان و عه گیدان
له مابینی جوانگان و عه نه برانی

ده بیلی خولامی شیر نیزدین بم میری زراف
په ردا که لا بورجا میرا وانی و کنعان باشاو

فه تاج به گ میری زهوقی حه تا کوشتنا حاجی میرزا
خاتا ما قوئی شاقوبانی تینکدا ده بنا سه ر شاوفا ره دوانی

لو وهی لو لو وهی لو لو وهی لو
لو وهی لو لو وهی لو لو وهی لو
ل تیلانی حه يا بتیلانی

مامو ههورا دیارین نه ور رو زی میرانه
خوزپینی گاو نه جارانه ته قينا سولوو بزمارانه
بر پینی کوسه میسریانه ویله ویلی دلو نزدیانه و عهوا شانه
دهنگی شگیننا داری داره مانه

لو وهی لو لو وهی لو لو وهی لو
لو وهی لو لو وهی لو لو وهی لو
دیرگولا شهووتی له سه را لاتی
دا بلا خولامی په باداوم و هختنی دستنی

داهافینه دارا تفه نکا خو دهاقینه که مینی
 خولامی سوارا بوتا بدم دهست دانا داری داری بـما
 بـسی شزیا هـلهـلـهـشـانـدـنـاـ تـهـرـادـیـ
 دـیرـگـلـاـ شـهـوـوـتـیـ رـوـزـاـ دـوـونـیـ
 خـولـامـیـ سـوـارـیـ بـوـتـاـ بـدـمـ دـهـسـتـ دـانـاـ دـارـیـ دـارـیـ بـماـ
 بـسـیـ شـزـیـاـ هـلـهـلـهـشـانـدـنـاـ تـهـرـادـیـ
 خـولـامـیـ يـهـيـادـبـمـ دـهـسـتـ دـانـاـ دـارـیـ تـفـهـنـکـاـ خـوـهـاوـیـ قـتاـ کـهـمـینـیـ
 لـوـ وـهـیـ لـوـ لـوـ وـهـیـ لـوـ لـوـ وـهـیـ لـوـ
 لـوـ وـهـیـ لـوـ لـوـ وـهـیـ لـوـ لـوـ وـهـیـ لـوـ
 لـ پـرـیـ حـمـیـاـ بـ پـرـیـ
 عـهـکـهـرـیـ ئـوـسـمـانـ پـاشـاـ دـوـازـدـهـ هـزـارـاـ
 لـ قـسـرـیـ سـهـرـحـانـ پـاشـاـ لـ سـیـ مـیـلـیـ بـانـیـنـاـ تـیـ ئـورـدـیـ دـیـنـیـ
 ئـیـزـدـیـنـ شـیـرـ بـسـاـ دـهـنـگـاـ دـکـرـ گـازـیـ:
 شـهـرـیـ مـهـ وـ رـوـمـیـاـ خـوـشـتـرـهـ ئـ تـمـرـیـقـاـ شـیـخـاـ وـ خـیـراـ
 خـوـدـیـنـ رـوـزـاـ هـدـیـشـیـ
 ئـوـسـمـانـ پـاشـاـ ئـهـتـوـ لـ سـیـ مـیـلـیـ ئـاقـیـ جـهـمـدـیـ فـهـدـ خـوـیـ
 وـهـ فـنـجـانـیـ قـهـوـیـ بـ سـهـرـیـ خـوـ قـدـکـیـ ئـاقـ لـخـوـ وـ دـهـیـ
 تـهـ نـهـ كـفـ نـهـزـمـ کـاـکـیـ پـهـرـیـشـانـیـ !!?
 عـهـدـیـ خـوـدـیـ ئـمـوـیـ شـهـرـیـ بـهـتـالـ نـاـکـمـ
 حـمـتـاـ دـهـرـیـازـ بـکـمـ لـهـ ئـاقـاـ وـ مـدـیـاتـیـ
 لـوـ وـهـیـ لـوـ لـوـ وـهـیـ لـوـ لـوـ وـهـیـ لـوـ
 لـ تـیـلـانـیـ حـمـیـاـ بـتـیـلـانـیـ
 مـشـهـورـ بـهـ گـ بـسـیـ دـهـنـگـاـ دـکـرـ گـازـیـ:
 شـیـرـ ئـیـزـدـیـنـ مـیرـیـ زـرـافـ

به ری خو نه ده وولاتی بادینا
 قه زامی رومیا به قه اوی قه په شکینا
 له سمر خو تالان بکه ئیزید يکا خالتا
 و درگهربی دوری ناق کوری
 ئوسمان پاشا ده بکوری ل میملئی
 دا ئەمی قایمه قامه کی دانیش لە گەل دیرگولى
 ئەزى بخو ببەھ حاکمی قا میسلئی
 لۆ وەی لۆ لۆ وەی لۆ لۆ وەی لۆ
 لۆ وەی لۆ لۆ وەی لۆ لۆ وەی لۆ
 ل تیلانی حەیا بتیلانی
 مە شهر بە گ کاغەزەك نەسیسی : دگۇ نعمەت ئاغا
 خوش نعمەت ئاغا
 دەبلا بىنە خوارى چەپەری خو چى بکا
 لە گەللى زاخزۇنى برا چىقاں ھەنە رۇمیا و پىساغا
 كورم ھى ج جار شەری كۈرى بۇتان و شىنكان
 سار خوش و سارماندى چاوى سەرا خو نەدى تە *

خوندەقانا هېڑا هەردوو سترانىن (ئىزدىن شىئر ۱۰۲) ژى ل دور بىزاقا ئىزدىن
 شىرىيە، وېتى من ژ تېپىن لاتىنى قەگوھاستىنە بۇ تېپىن عەربى و ژىنەری ۋان
 سترانى ژى مالپەرا : www.kurdayeti.net
 ياخودانى جان كورد و سترانى ئىتكى ژ زاردەفى دەنگىزىچانو ھاتىھ وەرگەرن.

* عبد الفتاح على يحيى: بونان والبوتانيون...، گۇشارى كابىوان.. ژمارە ۲۹، ص ۱۵۹-۱۶۰.

سترانا ئىزدىن شىر -۱-

ئۇ دېرىگۈلا، خووش دېرىگۈلا

مala ئىزدىن شىر و مala مەشهور بەگ^۳ بىر موسلا

دلا من^۴ دادىيە

سلەيمان ئاغا قەرەچۈلى^۵ ئىيازرا بەغدايا مەعزۇول گىرن ھاتىيە

شەقكال مala ئىزدىن شىر مايىيە^۶

ئىزدىن شىر گوتىيە

چرا ھاتىيە گو توز^۷ گو پاشا من مەعزۇول كىرى

و قەمۇلى خوھ دايىنه شەور رابۇون پىيا

گو بەزنا مىرا م ز بەزنا روپىيە

سوار د بۇون^۸ سەر ھەسپا شەق و رو تا زۆرىيە

بەرا خوھ دان زاخويە

گو ئۇ زاخويا ب رووت كەفوتا

بەيراق بۇونە چۈت ب چۈتا

بەرى خوھ دا جىزىرا بۇتا

چۈونە وەزىرۇ! چۈونە ئاغا

ل ئۇداكىنى براھيمما مەھۇپەيا د بۇونە

¹ مەزۇر بەگىن

² نەلتىم

³ قەرەچۈلما

⁴ مايىيە

⁵ بەزنا ئىزدىن شىر بەزنا روپىيە

⁶ د بۇونە

⁷ دا قۇن

ئىزدىنى شىز گو براهيمى مهو
 ئاغلەرى جزيرا زم را بچىئە
 براهيمى مهو را د بىھ
 ئاغلەرى جزيرى جفاندە
 ل دىوانا ئىزدىن شىز كوم كري
 گوتىن گو مىرى من هال ھەۋالى تە چىھ
 گو ئوداكى براهيمى مهو ل سەر بىندەرا
 ئەسکەرەكى گران بچىئەن زم را
 ئەزى ھەرم بەغداپى بەر گاورا سەرفەرا
 وەكە ئۆلۈھ گوت ئىزدىن شىز
 براهيمى مهو لا فەگەراند گو ئام ئەو ناكن
 ئەما سەرفەرى بەتال كىن
 ئەما رۇمىي كىسوھر (كىسوھر: قىلىاش) ز فۇ راكن
 گو مىرو ئام دېيىن دېيىن
 ئەما رۇمىي كىسوھر ز فەرەلىنى
 ئەما هوكتى خۇھ ئى بوتا ت شۇوتا ۱۰ وادىن^{۱۱}
 مىرى من گو رابن پىا
 دەم ھەرن ۱۲ سەرائى
 ئەم ۱۳ سەرەزى بىكىن مددور و پەقلى ۱۴ رۇمىيا

8. بولى

9. زقىن

10. د شۇونە

11. دايىن

12. دە ئەمىنە ھەرتە

13. ئەمىن

14. مەۋل

ئەری وەکە میرى من وە گۇنیە
و دوڑ مە جىلىسى قەبۇول نە كىرىھ
ئىزدىن شىئر گۇ چما، چما^{۱۵}
گوتىن، گۇ مىرو! قەسرا براھيمى مەول سەر بىندەرا
تە كارى خۇھ كر، تو هەرە سەھەرى
ئەمى^{۱۶} نەۋىرن شەروا رومبا بىك
وى لاۋى مە بخن نەكەرى
ئىزدىن شىئر رادبىھ
ھەردو ل مە جىلىس كوشتىھ
مەدۇور رەققىھ
كاغەزەك نېقىسىھ
دىناف و دلاتا بەلا كىرىھ
ئەسکەرەك قۇوى چغاندىھ و قىولا خۇھ دانىھ دا شەور
ئەسکەر ب نېقى كىرىھ

ئىزدىن شىئر و سەيمان ئاڭا ب چەما^{۱۷} تىلائى چۈزۈھ
مەشەور بەگىن ب ئالىي مىدىدارى ھاتىھ
میر ل وى رەختى، ل و رەختى
مەشەور بەگ بەرى خۇھ دا ھەزەخا
ئاغا دېپىر^{۱۸} مەشەپپور بەرا خۇھ دا مەدىپەھ
مېرو تو دېنىھ

15 جىھ، جىھ

16 نەم

17 ب ئالىي تىلائى

18 دېپەھ

پەيا دېپوچ باسېرىيىنى

مېرى مە رادبۇو، سوار بول قەمەرى

پەيا دېپوچ دېر ئەمەرى

مېرو د د رابە با تى، تى

مەشھور بەگ بەرى خۆه دا مېدىا دى

و دەكە مېرى من ھاتىيە

مېدىادى ب دەر بەكى رەقىيە

مال مېدىادا تالان كرييە

حوكىمى خۆه ل بازارا مېدىادى وا نى يە

سى روزا ل مېدىادى مايىي يە

ئىزدىن شىز و سلەيمان ئاغا ڙ چەمى¹⁹ تىلانا رابۇون پىيە

بەرى خۆه دا²⁰ ب باسکا مېدىادى ھاتىيە

پەقلى (تەقل) ئەسکەرى ھاتىيە

ئەۋر ل مېدىادى پەيا بۇويە

و قەولى خۆه دانىيە

شىور مەشھور بەگ گو كەكى تو دىيىنا

وەدابىن ل جانىي من كەتبىي

ئەزى ڙقى دەرى چم (بچم) درېمى مىزد بىنى

دلى من دادىيە ، دلى من دادىيە

و دەكى مەشھور بەگى وا گوتىيە

كاغەزدەك ڙ وزارا ھاتىيە

گو وەرن فەگەرن مالىيە²¹

¹⁹ تىلانى

²⁰ ب باسکى مېدىادى

²¹ مالا

لی هه جی سله بیمان ئاغا و قه و قالی دیزرونى زوفت كريه
 ئىزىدىن شير و مەشھور بەگ قەڭەران
 ئىزىدىن شير و مەشھور بەگ رابۇون پيام
 ب ۲۲ باسکى مال دا چوو يان
 بەقلى ئەسکەرى ب (ب) سەر دىزرونى مەيان
 ئىزىدىن شير و مەشھور بەگى رابۇون پيا
 ئەسکەر گەلەك ژ بوهتا چغاندە
 ئىزىدىن شير و مەشھور بەگ دكىن شەرا رومبا
 هە جى سليمان ئاغا رابۇو پيا
 و قه و قالى رابۇون پيا
 ئۇ خەبەرى خود پەيىش گۈتىه
 ئەسکەرى بوهتا تە لغاندە
 قەوقالى بەختى خود ژ ئىزىدىن شير و اىبىه
 هە تا ئىزىدىن شير و مەشھور بەگ هاتىه
 ئەرى هە جى سله بیمان ئاغا خود خە را كريه
 ئىزىدىن شير و مەشھور بەگ گۈتىه
 باغا سەمبۇۋىنى شاندە
 ئەسکەرى رومبا كەت پشت ئەسکەرى بوهتىا
 و درە جاكە بى خود دىيا
 تونكارى بەھىشى ژ لا شى كوشتىا
 ئەسکەرى بوهتا باتمىش بۇويه
 زەرىفنا ڦىنى بالىوزى مووسلا دوستى وى يە داڭرىه

سترانا ئىزدىن شىئر - ۲-

ئەو ئەھمەد تەگىپر (تەكىپىن) كرىي
 ئاخا بىن سۇر ۋا كوشتىيە
 ل شەرتاھى فا ۋاسا بىيە
 ب گەل رۇمىيا خاين بىيە
 مالا سادق قېира بىيە
 ئەسکەرئى خود شىناد بىيە
 ل بەر شەرتاھى فا دانىيە
 ئەو ئەھمەدى لى دەركەنئىيە
 مالا سادق شەكاندىيە
 هەتا جىزىرى رەفييە
 زەخىرە ڙ وى ستاندىيە
 مالا سادق قېира بىيە
 كاھەزەك بىن نېيسييە
 بۇ مىلى زاخۇرى شاندىيە
 ئەسکەرەك ڙ وى خۇدەستىيە
 مسالم زاخۇرىنى رابىيە
 شەمدەن ئاخا قۇرىكىرىيە
 ئەسکەرئى خود وى بىرييە
 ل بەر شەرتاھى وى دانىيە
 شەر گەل ئەھمەدى وى كرىيە
 ئەھمەدى ل شەرتاھى ئاسا بىيە
 ئەو خۇدەش مېرىھ ئەھمەد ئاغا

گو ئافەرین ب شەمدين ئاغا
 شەمدين ئاغا قىرا بىه
 كاڭەزدك پا نېسىسە
 بۇ ئۇسان پاشا شاندىھ
 ئۇسان پاشا وى خودنديھ
 ئۇسان پاشا ز مىزدىنى فەھاتىھ
 ئىنا ئەسكەرى رۇمىھ
 دو تۆپ دگەل خوه ئىنایە
 بەر شەرناخى فەدانىھ
 شهر گەل شەرناخى كريھ
 شەرناخى خراب كريھ
 ئەو ئەممە دز وىزى رەقىيە
 چوو كەتى گەل پىن گۈيىيە
 ئۇسان پاشا فى رابووھ
 ئەسكەرى خوه وى بۆزىيە
 ل دۆستا ئالتو ئوردى بۇووھ
 شهر كرى ل گەل پا گۈيىيە
 گەلىي گۈيىيا ئاسا بۇووھ
 كاڭەزدك پى نېسىسە
 بۇ مىسالى زاخۇيى شاندىھ
 ئەسكەردك ز وى خودستىھ
 مسالم زاخۇيى چوووھ
 ئەسكەرى خوه بۇ بىرېيە
 ئەو زى دى چىت (دا بچىت) سەر گۈيىيە
 ل شەرناخى ئاسا بىھ

مسالم کاغزه وی نقیبیه

بو شه مدین ئاغا شاندیه

ئەسکەرک ز وی خودستیه

شەمدین ئاغا قا رابوویه

ئەسکەری خوه کۆم کریه

گەل ئاسکەری لا فەکیه

ياقوب ئاغا دگەل چوویه

ل شەناخى قا پەيا بۇویه

ل سەر كۈناغا (قۇناغا) تۈردى بۇویه

سەھاتى ئەسکەری گۈمىنى سندىيە

ياقوب ئاغا قىرەقىيە

ئەسکەر ب دوو وان كەتىيە

مسالى زاخۇيى ل كەفشا كوشىيە

شەمدین ئاغا زفرىيە

ھاتى ب سوبەھى ززوویه

ل زاخۇيى پەيا بۇویه

مزكىنا مسالى ب زاخۇ بىر وى ھاتىيە

كورتاڭك مزگىن دابىيە

شەمدین ئاغا سور بۇویه

بوقچاياب گەل خوه برىيە

ئەو بەر سوارا قەتكەتىيە

زېيش مسالى شەناخى ئانىيە

شىخ ئەلى وى قەشارتىيە

گۈۋ تاما ب هوسىن بىڭا

شەمدین ئاغا قىز رابوویه

کافه زهک وی نفعیمه

بۇ ئوسمان پاشا شاندیه

ئوسمان پاشا وی خودندیه

کاغهز به ذل کریه

بۇ شەمدين ئاغا شاندیه

زاخويىن تەسلیم كریه

شهر كرى ل گەلبىن گوبىي يه

تۆخانا وی كشاندیه

ئە ئەھمى ژ وىرىز رەفیيە

چوو لە گ (نڭ) مىرىز بەروارىي يه

گۈيا مۇتىپ (سەرچەماندى) كرىيە

درافا خوھ قەبۈول كرىيە

رەھىن وی گىرتىن ژ گوبىي يه

ژ ستار گوبىي يا زفرييە

ل بى سېبانى ئوردى بىي

جەواب شاندی ب زاخويىه

ئۇ بارى وی كار كرىيە

زەخىر بۇ كۈم كرېيە

ئوسمان پاشا قاھانىيە

ئىندا ئەسکەرئى رومىي يه

زاخويى ئوردى گىرتىيە

ئەسکەرئى خوھ داڭرى خانى چوو يه

گۇ نامىنت ئوسمان پاشا

قا دىگرەت شهر و گەنگاشا

ل گۈرى شەرە، تەماشا

ئىزدىن شىر تەگىبىر (تەكىبى) كرىي
 ژ مۇسالى دەركەتىي
 ئو بۇ سەفرى ھاتىي
 ل ناڭ دىنا پەيا بۇويي
 شەقەكى ل وېرىي ما بىي
 ئو رابوو سوبەھى زۇويي
 ژخابورى قە رىكىرىي
 ل جىزىرى قا پەيا بۇويي
 ماقولى د بۈھتا دىتىي
 تەگىبرا خود پا كرىي
 ئەسکەر ب خود كۆمكىرىي
 گازى ئەھلى شۇرى كرىي
 ئالىگ ب خود ڙى خودستىي
 ئەھلى شۇرى مانا بۇويي
 گو خوهشە مېرى، ئىزدىن شىر
 قا دىگرەت كار كاش و گىنە
 ئىزدىن شىر تەگىبىر كرىي
 ئو رابوو سوبەھى زۇويي
 عەسکەرئ خود قا بۇرىي
 بورجا بەلەك قى ستانىي
 گازى ئەھلى شۇرى كرىي
 چار مىرا قا ڙى كوشنىي
 مالا سادق تالانكىرىي
 بىست سەپەدى زىنرا ڙ مالا سادق برىي
 ئىزدىن شىر دىيت ئەز وھ ناكم

تانچى رۇمى قەبۇول ناکم
 ئەز دى رۇمىا خەلاز كم
 ئىزدىن شىر تەگبىر كريه
 ژ جۈزىرى دەركەتىه
 عەسکەرى بۇھتا ئانىيە
 قەر چۈغىلى دەكەل ھاتىه
 پىنسەد سوارى رۇمىيە
 قەسدا زاخۇيى كريه
 بەر ھىزلى پەيا بۇوې
 تەگبىرا خۇ خى كريه
 قەرچۈغىلى قىنگۈتىه
 گۇ يَا مېرۇ خەما من رەخى كەستايىه
 ئىزدىن شىر قا سوار بۇوې
 ل خابورى قە دەرباز بۇوې
 ب سەر بىدارى دا گرتىه
 ژ بىدارى وېرى بۇوې
 ھاتى سوبەھى زۇوې
 بەر زاخۇيى تۈردى بۇوې
 شەر گەل زاخۇيى كريه
 شەمدىن ئاغا سوار بۇوې
 د گەرھەت قولانى جەپوې
 خەبەر قا گۈتكە رۇمىيە
 رۇمىا سوار بۇوې
 شەمدىن ئاغا دەرباز بى ل بېرى كەستايىه
 قەرەچۈغىلى قا دىنىيە

بیراق سه رنشیف کریه

ئەو دگەل بوهتا خاین بیوویه

شەمدین ئاخا زقیه

ل بۆری قسری دهرباز بیوویه

ب دووف کەت ئەسکەری رؤمیه

ئوسمان پاشا فی فکیه

فی توپیل سوار کریه

ناف قەبری کرمانچا ل دەق ئىزدىن شیر دا بىه

کېلک با ب توپی کریه

ئىزدىن شیر ژ بهر رەقیه

بەری خە دايىه گەلە

شەمدین ئاخا ب خوار چووییه

ب دووف کەت ئەسکەری رؤمیه

ل فوراتا قا دهرباز بیوویه

قەرچوغلى ژىر ھاتىه

وان قىرەك ل بوهتا کریه

وان بۇھتا بىلاقا کریه

وى گەھىشتى لا ل پىش قەبرى جەمۈي

سەد مىرا ژ بوبت كوشىيە

سىسىد مىرا ڙا گىرىيە

وان ھەمى يەخسیر کریه

بۇ ئوسمان پاشا ئائىنىه

ئىزدىن شىرى قا رەقیيە

شەمدین ئاخا ب دووف کەتىه

ھەتا جەم كوركى جەمۈي

شە مدین ئاخا زەپىيە
 ل بەر قەسرى وى پە يَا بۇوې
 دەستى ئۇسمان پاشابىيە تاتىيە
 گۇ ئاكەرىن شە مدین ئاخا
 نە مەيدىت ئۇسمان پاشا
 وى دىگەندە شەر و گەنگاشا
 زاخۇيى شەرا ئۇ تە ماشا
 قەرچۇغلى ب خار چوپىيە
 في سوارىد خۇه بىرىيە
 ل جىزىرى دەركە تىيە
 يېشا بۇورى دەرماز بۇوې
 ئىزىدىن شىرى قا رەقىيە
 نە سكەرى خۇه قا بىرىيە
 ل جىزىرى هسار (دامە دون) گىرتىيە
 رۇمىي جىزىرى دەركە تىيە
 ئۇسمان پاشا في رابۇوې
 شە مدین ئاخا قەرىتكىرىيە
 دىگەل چوو ئە سكەرا رۇمىيە
 ل ھېزلى في دەرماز بۇوې
 ل وا سەدى ئۇردى گىرتىيە
 ئىزىدىن شىرى قا رابۇوې
 كاغەزەك بە درەن ئېسىيە
 بى بە خەتى شە مدین ئاخا گىرىيە
 ئۇسمان ئاخا دىگەل شە مدین ئاخا خايىن بۇوې
 ئۇسمان پاشا في رابۇوې

کاغه زهک قی نفیسیه
 بو شه مدین ناغا شاندیه
 ز وا هندی ئیندادیه
 شه مدین ناغا قی گرتیه
 دگه ل فارسی برا بی ویمه
 گول جومه بی (جمعه) جزیری بیه
 گه ل ئاماری جومه بیه بیه
 دگه ل هاسینی هەقیریه
 گه ل یاقووب ناغایی سندی بیه
 گه ل سلیمان ناغا ترکی چوویه
 قی قەیدی و زتچیر کریه
 کاغه زهک قی نفیسیه
 بؤھ لیم پاشا شاندیه
 عەسکەر ژوی خواستیه
 ھەلیم پاشا وی خواندیه
 ئەسکەر بؤیی فەریکریه
 دو ھەزار نیزامانیه
 دو توب دگه ل خوھ ئانیه
 نەھ فللە ھ کوردی بپویه
 زەخیرە بؤ کۆم کریبیه
 ئوسمان پاشا قا رابوویه
 ئەو رابوو سویه ھی زوویه
 ز زاخنیی سوار بپویه
 بەری ئەسکەری رومییه
 قی بىن دەوارى توب راخى جەبیه

زه خير ل بار كريمه
 ل پيشا بوروي نوردي بوروبي
 كه لک پيشا بوروي بهسته
 همسكه رئ ل که لکا دهرباس بوروبي
 چه مي خانويکي نوردي بوروبي
 گو ناميرند ئوسمان پاشا
 فا دگرهت شهر و گنهنگاشا
 ل زاخويي ب شهر و ته ماشا
 كه نغان پاشا في سيرتى هانيه
 همسكه رهك بوش ئينادىبه
 قه ستا جيزيرى كريمه
 ئيزدين شير لا دهركه تىبه
 پيشيا وي في گرتىبه
 كه نغان پاشا شكاندبه
 ئاقا تەلۇپىي دهرباس كريمه
 ئيزدين شيرى في چۈزىبىي
 همسكه رئ بوهتا برىمه
 ب سەر سيرتى دا گرتىبه
 في سيرتى بو خوه سناندبه
 مسالى خوه لى دانىه
 هەجي هامە ئاغا ئى سيرتى في كوشتبه
 ئەۋز سيرتى دهركه تىبه
 همسكه رئ خوه في بىرىمه
 سەر شىروانى دا گرتىبه
 شىروان متوجه (سەرچەماندى) كريمه

ژ شتروانی ڦا چووبيه

ب سه رزدوقني دا ڦي گرتويه

وی زدوقني خراب کريمه

شيزدين شيري ڦا چووبيه

شه سکه رئ خوه ڦا بريمه

ب سه ردواني دا گيرتنيه

ردواني خراب کريمه

ژ ردواني ڦا چووبيه

شه سکه رئ خوه ڦا بريمه

ب سه زيلانني دا گيرتنيه

روميا خلاس کريمه

ژ زيلانني ده رکه تنيه

نه هيلا قوت کريمه

ژ نه هيلاني ڦا چووبيه

شه سکه رئ خوه ڦا بريمه

ب سه مدعا دئ دا گيرتنيه

ميدياردي خراب کريمه

ژ ميدياردي ده رکه تنيه

عه سکه رئ خوه نياناديه

جزيرى هسار کريمه

شهرى دكت دگه ل روميه

ئوسمان پاشا ڦين رابووبيه

له سکه رئ خوه ڦين بريمه

هه فلت هزار نه مام بروبيه

شهر گه ل جزيرى کريمه

قى توپىك سوار كرييە

مەلايىك سەربانى مزگەفتى ب تۈپى كوشتىيە

ئىرىش ل شورھى كېشاپى يە

ئىزىدىن شىر پىنج مىر كوشتن ژ رومىيە

ئەسکەرى ئى قەرىيە

ل سار ئوردىي پەيا بوزىيە

گو نەم دى جىزىرى ستەبانىيە

جزىرى دى تالان كىنه

ئۇسمان پاشا قى نەكىرىيە

ئەمىر د بۆ (بۇ) من نەھاتىيە

جزىرى تالان نەكىنه

ئىزىدىن شىر تەگىبىر كرىيە

ئەو رابوو سوبەھى زۇۋىيە

كاغەزەك قى ئىفيسيە

بۇ ئۇسمان پاشا شاندىيە

ئۇسمان پاشا شاندىيە

ئۇسمان پاشا بەرتىل كرىيە

ژ بەر جىزىرى بار كرىيە

بەرى ئەسکەرى رۇمىيە

ل جە لاڭايى ئوردى بۇۋىيە

كىغا ئىزىدىن شىر پاھاتىيە

ئىزىدىن شىر تەگىبىر كرىيە

عەسکەرى بوهتا شاندىيە

مەنسۇر بەگ قى بار كەتىيە

قەسدا زاخۇپىن كرىيە

زاخۇبىي ژ بەر رەفیقى

مەنسۇو بەگى قا ھاتىبىه

ئەسکەرەك بۆش ئىنارىيە

ل بەر زاخۇبىي نوردى بۇويه

شهر گەل زاخۇبىي كريپىه

دەرھال زاخۇبىي ستانىيە

باكىر بەگ ل قەسرى ناسا بۇويه

دەر بۇ يەك ژ بوهەتا كوشىيە

ئەو خودش مىزە، باكىر بەگە

ئەو ج مۇسلەك ب خەز بە

چى بۇو مەھەدە ئەلى گۈزلا

ئەۋى روونشتى ل بەر چا پرا

قى ئەول كوشتى بىرا قىدا

مەھەد بىم دۇستكى يە

ل قەسرى زاخۇبىي ئاسى بۇويه

دەر بۇ ئىنچ ژ بوهەتا كوشتىيە

چ خودش مىزە مەھەدە

ئەو ج مىزەكە ب ھەيدەتە

زەميا قى ئاڭ دخوه دە

ت (ج) ناڭى وى دەركەتىيە

ھات ئەسکەر ئىنبارى يە

شىلاكا گەل بۆھەتا كريپىه

ھاوار ل بۆھەتا دەركەتىيە

مەنسۇور بەگ قى سوار بۇويه

دەنگى ل ئەسکەر ئى خود كريپىه

ل جەللىي قى دەرباز بۇويه
چوو ب شەرى زىبارىيە
شەر كىرى دەگەل زىبارىيە
سى خارا ژ بەر وان شىكەستىيە
ئەو ئەھمىي ژوپى قەھاتىيە
ب دەستى شىپەر ياخۇزىتىيە
ئازۇت كۆما زىبارىيە
قى شىكاندىن زىبارىيە
ھەفتىيە مېڭرا ژا گۈرتىيە
سېھ مېڭ رى بىزىدارا كرييە
نەھ مېڭ وي ژى كوشتىيە
ھەتا پەزا مەزن ل دى وان چووپە
ژ پەزا مەزن رەپرىيە
ل زاخۇپىن ئوردى بۇويه
شەر گەل قەسرى وي كرييە
باكىر بەگەل قەسرى ئاسا بۇويه
دەر بۇ ئىنىڭ ژ بۇھەتا كوشتىيە
ژ خۇدەش مېڭە باكىر بەگە
ئەوچ مەسالى ب خەزىدە
مەنسۇو بەگى گازى باكىر بەگى كرييە
رايىدە خەنلى ژى خواتىيە
شەرى خود بەتال كرييە
زاخۇپى تالان كرييە
سوئى بى تاخا جەپۇپە
گۇ نامىينىت مەنسۇور بەگە

ئەوچ ھاکمن ب خەزەبە
 زاخۇپىن باكىش (باقى) كرييە
 دەنگ ل ئەسکەرئى خۇھ كرييە
 ژ زاخۇپىن دەركەتىيە
 ئەسکەرئى خۇھ وى برىيە
 هەتا مەھمەدېيى فى چۈوپىيە
 باكىر بەگا ژ مەسىرى دەركەتىيە
 قەسدا مووسلى كرييە
 ل بىز بىھى پەيا بۇوې
 شەفەكى ل وېرى مائىي يە
 ئەو رابۇپى سوبەھى زۇوې
 ژ بىز بىھى ۋا چۈوپىيە
 ل باقىبىا پەيا بۇوې
 وى جەقىيە بۇون زاخۇپى يە
 تەگىپىرا خۇھ فى كرييە
 كاغەزدەك فى نېسىيە
 بۆ شىخ تاھايى فى شاندىيە
 شىخ تاھايى فى خواندى يە
 ئەو دەرھال فى سوار بۇوې
 ل زاخۇپىن پەيا بۇوې
 مىمالى ۋا روو نېتىيە
 ئادل بەگى ۋا زانىيە
 ئادل بەگى فى سوار بۇوې
 عەسکەرئى خۇھ كۆم كرييە
 شەمدىن ئاخا، شىخ تاھا زاخۇپى دەركەتىيە

رەف کەئى ل زاخۇرى يە

زاخۇرى ۋ بەر رەقىيە

ئادل بەگى قاھاتىيە

تەسکەرى خۇه ئىندانىيە

ل زاخۇرى ئوردى بۈويە

چ خودش مېرە ئادل بەگە

ئەوچ ھاكىم ب غەزەبە

ھوكىمەت ل زاخۇرى كرييە

دراف ساتاندى ۋ سىندييە

دراف ساتاندى ۋ گولى يە

دراف ساتاندى ۋ لەغۇوكى يە

زەخىر ساتاندى ۋ سلىق نايە

گۈچ مېرە ئادل بەگە

ئۇچ ھوكىم ب غەزەبە

ما توش ئاغا ۋ موسىلى دەركەتىيە

دووسەد سوار ئىندايىيە

ل سىمېلى ئوردى بۈويە

دوپانى خەراب كرييە

گو تەمېنت ما توش ئاغا

كەھيا بەگ ۋ موسىلى دەركەتىيە

شەمدين ئاغا دىگەل ھاتىيە

مېرى شىخا دىگەل ھاتىيە

ل دەھوکىن يە با بۈويە

كاغەزەن ئىسيسيە

بو شەشيرەتا شاندىيە

نەشىرەت كۆم كريه
 نەسکەز ل وان غەيدىيە
 ئەو ڙ دھوكى سوار بۇويه
 ل سېملى ئوردى بۇويه
 زەخىرە كۆم كريه
 شەمدين ئاغا تەگىبىر كريه
 پىنسەد سوار قى بىر يە
 نەكۈوشى زەقىيە
 سى گوندى زىباريا تالانكىرىيە
 گو ئاقەرىن شەمدين ئاغا
 ئادل بەگى قا زانىيە
 نەسکەرى خوھ هنارتىيە
 ب شەف سەر كۈلى داكىرىتىيە
 قان كۈلى تالان كرمە
 ھاوار ل شار بانورى داكەتىيە
 ئۇسمان ئاغا قى هاتىيە
 ھاوار كۈلى هاتىيە
 ئەو بۆھتا ڦى دەركەتىيە
 قىسدا زاخۇسى كريه
 ئاقەرىن ئۇسمان ئاغا
 تاهىر بەگ ڙ بەغدايى دەركەتىيە
 نەھەمد پاشا ڙ بەغدايى دەركەتىيە
 نەسکەرەك بۇقى ئىنادىيە
 ل بەر مۇوسلى ئوردى بۇويه
 شەقەكال مۇوسلى مايىي يە

ئەۋرابىووسي سوبىھى زۇۋىيە
 ھەفت تۆپ دىگەل خۇد برىيە
 ل رىتىا بار بىن چۈھۈمىي يە
 ل چالاڭايى ئوردى بۇرۇيە
 ئادىل بەگى قىز زانىيە
 كاغەزەك وى نېھىسيە
 بۇ ئەلى بەگى قىز شاندىيە
 ئەلى بەگى قا زانىيە
 ئەسکەرئ خۇد كۆم كرىيە
 ل ھېزلى قا دەرباز بۇرۇيە
 ل زاخۇيى پەيا بۇرۇيە
 گۇقىند ل زاخۇيى گىرتىيە
 ھەتا نىش شەف مايى يە
 ژ نىش شەف پىنە قىز رەققىيە
 ئادىل بەگ دىگەل خۇد برىيە
 ژ زاخۇيى خلاس بۇرۇيە
 ل ھېزلى قىز دەرباز بۇرۇيە
 ھەتا شاخى قىز چۈرۈي يە
 گوج مېرە ئەلى بەگ
 ئەۋچەكەم ب غەزىدە
 قا درا بۇونە زاخۇيى يە
 تەكىپىرا خۇد قىز كرىيە
 كاغەزەك نېھىسيە
 بۇ شەمدىن ئاغاسىوار بۇرۇيە
 مېرى شىخا ئىنادىيە

ل زاخویی نوردی بروویه

شه مدین ئاغا قا رابوویه

قی کاغهزدک نشیسیه

بۇ کەھیا بەگى قی شاندیه

کەھیا بەگى قی خواندیه

نوردی سیتللى راکریه

قەسدا زاخویی کریه

عەپدارەھمان دگەل ھاتیه

دگەل ئەسکەری ئارتاوشى يە

ئەھەر (عمر) ئاغا دگەل ھاتیه

دگەل ئەسکەری دۆستكى يە

باڭىر ئاغا دگەل ھاتيە

دگەل ئەسکەری ئارگۇشى يە

ل زاخویی قی نوردی بروویه

تۇپا مەزن قی برىيە

قی ل ئۇوكوشى زفريه

قی ل زاخویی دەئىنادىه

ل زاخویی نوردی گىرتىه

ئەسکەر ل زاخویی كوم بروویه

ئىزدىن شىرق تەگىبىر كرې

ز جىزىرى دەركەتبە

ئەسکەری خوھ قی برىيە

ئەسکەری خوھ ھەزارقىيە

ھەشىدە ھەزار تمام بروویه

ئەۋرى دىچىت سەر رۇمىيە

قى ل دېرۈۋىنى ئوردى بۇويه
تەھار بەگى قى زانىه
كاغەزەك قى نەيىسيه
بۇ ئىزىدەن شىرى قى شاندىه
رابى و بەخت ئاقىتىه
ئىزىدەن شىرى كاغەز خودنديه
كاغەز قېبۈل نەكىرىه
ئەوى كاغەز دراندىه
تەھار بەگى قى زانىه
ز سەر ئوردو يابىنى گۆھۈستىه
ئوردو ب خالى كرىه
تۆپخانە ب كار كرىه
نیزاما رەش ب كار كرىه
سوارىد خوه ب لاف كرىه
سى كامۇونا (كانونون: تۆپ) ل پەر دانىه
ئىزىدەن شىرى قا رابۇويه
قى شىرى خوه رۇوس كرىه
دۇوڭ ئەسکەرى خوه كەتىه
ب سەر ئوردو يىنى دا گېرىتىه
قان ئوردى ياتىپىش كرىه
تەھار بەگى قى رابۇويه
تۆپخانە فەزەساندىه
قان بۇھتا ب لاف كرىه
ئەسکەرى بوجىت قى شىكەستىه
ئىزىدەن شىرى قى رەقىيە

نیزاما رهش ب دووکه تبه
 ههقا جزیری فی جوویی به
 شهش ههزار زی ته مام کریه
 جزیری ژ وی ستاندیه
 نیزدین شیری فی ردفیه پنرا جزیری دهرباز بوویه
 ل باهه خانی ثوردی بوویه
 دووسد میز دگه ل مایی به
 تاهیر به گئی فی هاتیه
 جزیرا زهیت کریه
 تاهر به گئی فی رابوویه
 کافهزدک نقیسیه
 بو تههیا به گئی شاندیه
 نیزدین شیر من شکاندیه
 شهش ههزار زی ته مام کریه
 شاهیانه ل زاخویی گرتیه
 نافرین تاهیر به گه
 که هیا به گئی فی رابوویه
 دهندگ ل ئاسگه ری خوه کریه
 ز زاخویی فه ری بوویه
 ههفت ههزاری فه بریه
 قه ستا جزیری کریه
 نیرفانی ثوردی بوویه
 نافردها خه راب کریه
 گه خرهش میره که هیا به گه
 شفانی (شفاقی) ل فیزی مایی به

ثه و رابوویه سوبه هی زوویه
ر نیر قافی فهري بوروویه
له پانه خاتمی نوردي بوروویه
ئيزدين شيرى زهر راهفيه
كه تى قه ركا گه لى يه
ل قه ركى دا ئاسى بوروویه
كه هيا به گى ٹي رابوویه
في كاغه زەك نفيسىه
بو ئيزدين شيرى شانديه
رايى و به خت في ئاقينتىه
ئيزدين شير كاغه ز خوانديه
ر قىرسكى دەرنە كەتىه
باورىيا وي نهاتىه
باليوزەك (سەفيەركە) في هاتىه
ئيزدين شيرى ئاخفىه
باورىيا وي بىن هاتىه
ئه و ر قه سردى دەرنە كەتىه
نه ه بار ئى را باركرىه
دگەل باليوزى چووویه
قه ستا موسلى في كرىه
ل گەمبىي في دەرباز بوروویه
قا جەما بۇونا جەھزىيە
كاغه زەك نفيسىه
ئه زىيە ئالەك ئاقينتىه
پاشايى كاغه ز خوانديه

فی گازی کریه جهوبیه

مال وان ده فتھر کریه

هه فسید هه زار تمام بورویه

ل کاغه زی دا نغیسيه

بو خو و ختکاری (هوکم و سوتان) هنارته

ئیزدین شیری قا خواستیه

ز مووسلى فی بريه

ستانيولی به رزا کریه

هندابی (بیو) مال جهوبیه

دلکی من فی ل بدرا فی رایی

کاغه ز گه ره بیون دیار بی

کم چویی (جیو) زاخویی

کرنې يە خسیر به ردانه دنیابی

چ خودش میرو ئیزدین شفرا

و کیزا بدن به رخ نجه ر

کشتک بو مه نه دنلا

نم کرتە يە خسیر به ردانه داشت و دنرا

تیبینى:

ئەف پەرچەيا گەلەك گرنگ و هیڑا يە، لۇرانى تىۋە پىرانيا بورویه، مرۆڤ جىن سەر
ەلدا ئیزدین شىر ھاتنە ناسىن و لو ئەم دكارن نافىن جى و وار، شەرقان و دزمەن،
ئىل و چەم و قاوىن سەر، وەك چاوا بەرى نەبا ب سەد سالى و پىھەتر دهاتن ليڭىننا،
بو خودنەدقانىن هىڑا ب جە بىن.

* ز مالپەرا www.kurdhayati.net ياخودانى وئى جان كورىد ھاتىپ وەرگىتن، و دېيىزە ئەسىز سەرەن ئەددىز
زارا دەنگ بىز (پىنه ماسىن جەپ) ھاتىپ وەرگىتن.

ناقین جه و وارین کو دسترانا دهاتنه، پانهخان، باربا، باقیا، بهشدا، بیدار،
بیزیه، بورجا به لهك، جه لگا، جزیر، دههوك، دیروون، دینا، دوبان، دوستا، ئالتو،
گلیا گویا، گه فشا، کولا، مەھمەدیا، مدیاد، میرین، مووسى، نەھیل، نېرقان،
سەئیل، سیرت، ستار گزیا، سیبان، شیخا، شەرتاخ، شەرۇان، تېلان، ردوان،
واسدا، خانى، خار باڭوور، زاخۇ، زەواقا.

ناقین چەم و روپاران:

بۈرە كەستا، بۈرى قەسرا، فوراك، ھيزىل، پېشاپور، تەلو، خابپور، خانىكا.

ناقین ئىلان:

ئارگوشى، ئارقۇشى، بەروارى، بوهتا (بوتا)، جەلالى، دۆستكى، گويا، گولى،
كەستا، لېفۇوكى، سندى، سەلەفاتى، شىرۇانى، شىخا، زېبارى.

ناقین بەگان، ئاغان و شەرقانان:

ئاھىمەد ئاغا، ئاغايىسا سۆر، ھەجي ھاميد ئاغا، ماتو ئاغا، سليمان ئاغا، شەمدىن
ئاغا، ياقوب ئاغا، ئادىل بەگ، ئالى بەگ، باكىر بەگ، مەنسۇر بەگ، تەھار بەگ،
كەھىا بەك شىخ ئەلى، شىخ تاها، ئاھىمەد پاشا، ھەليم پاشا، ئۆسمان پاشا،
ئابىلەھمان، دەريو، جومەيا جىزىرى، ئەمانا جومە، ھاسىنا ھەۋىرى، ئەھمەد
ھوسىن، فارس، كوركا جوبى، قەرەچۈغلى، مەھمەدا ئەلى گوزلا، مسالا زاخۇنى،
نەكۈشا و ئىزدىن شىز.

بابه تى چوارى:

عهلىي بهگى دسترانا ديروكى دا

କାହାରେ

କାହାରେ କାହାରେ କାହାରେ କାହାରେ

علیٰ به‌گی * دسترانه کا دیروگیدا

د دیروکا کوردى دا، پوئته ب گلهک نفیسر و ندیب و سرکردتن سیاسی بین کورد هاتیه‌دان و مشه قه‌کولین ل بارهم و خه‌باتا وان هاتیه ئه‌نجامدان، به‌لی هیشتا هندهک رُقان مروڤان دزر به‌هرن ڙئی پوئته‌دانی و نهفیزی نه ڙېر هندی به کو خه‌باتا وان يا بدرچاڻ نینه به‌لکو پیزاڻین ل سه‌ر ڙیان و بزاڻا وان دکمن.

پشتی شهربی جیهانی نیکی ب دویماهي هاتی، قوناغه کا نوی د دیروکا کوردى دا پیدا یوو، و پرسا کوردى دناف چه‌ندین کونگره و پیمانن نیغده‌وله‌تی دا هاته به‌حسکرن، و ئه‌ف چه‌نده ڙی به نه‌گه‌ری گرنگی پیدانا دهوله‌تین زلهیز ب کوردو کوردستانی، به‌رتانیا ڙالیبی خوهه چه‌ندین مروڤن سیاسی هنارتنه ده‌فه‌رین کوردى بو ئه‌نجامدان اچه‌ندین قه‌کولینا ل سه‌ر یوارین ڙیانا کوردان، و نهایا قه‌کولینین وان دهینه هرمارتن ودک ڙیندرین دیروکا کوردان، نه‌خاسمه بو قوناغا پشتی شهربی جیهانی نیکی، ڙیلی ڦان قه‌کولینا، به‌لگه‌نامین به‌رتانی ڙی ویکی باش ڙیانا کوردان يا سیاسی ددهتھ خویاکرن، و ئه‌ف به‌لگه‌نامه ڙی دهینه دیارکرن ڙیندرهک ڙیندرین دیروکا کوردى.

ناڤی (علیٰ به‌گی) د ڙیندر و به‌لگه‌نامین به‌رتانی دا هاتیه، نه‌خاسمه د قه‌کولینا (درایله‌رمی) دا يا کو بنافي (کوردو کوردستان) ل سالا ۱۹۱۹ ل فهله‌ستینی ب زماتی ٺنگلیزی نفیسی و هر بعی زمانی ڙی ل سالا ۱۹۱۹ هاتیه چاپکرن، هروهسا (ئی:

* د گرفارا پهیف دا هریمارا (۲۸)، په ۲۷-۲۴ همانیه به‌لاتکن.

^۱ د. احمد عثمان ابو سکر: نظرة فی کتابات الکرد ولوغ الانگلیز بعد الحرب العالمية الاولى، مجلہ دوزی کوردستان، نمایاره (۵۹) حزیران، ۱۹۸۰، بغداد، ص ۶-۸.

جي، ثان) د په رتوکا خوددا ياكو ب نافني (تبيني سهباره هوزين كوردي ل باکورا ويلايەتا موسلى و روزئاقا فوراتى، به حسى عەلەپى بەگى و هوزا هەفيزكان كريه.² د نامەكى دا، كو (كونى رەش) بو من هنارتى، ديار دكهت: كو عەلەپى بەگى ز مالا ئوسمانى يە و مالا ئوسمانى ز سەرۆكىن ھەفيزكانه و عەلەپى بەگى برازايمى حاجو ئاخابىن پېشىپە و ل سالا ۱۹۱۳ ئى هەفرشى دكهت زىندانا بازىزلى نسبىتىن و گرتيان ئازاد دكهت، عەلەپى بەگى گەلەك شەرين دىرى ئىلىن دەوروپەرى خوه كرينه، تەخاسىمە دىگەل سەرۆكى شەرنەخا (عبدالكريم) ئى شەرى وى ل سالا ۱۹۱۹ يى ب ناف و دەنگ دىگەل (عبدالكريم) ئى بەل تەق شەره يى دۈيماھىي نەبۇو، ھەروەسا گەلەك شەرين دى دىرى دەنگ دىگەل سەرۆكى تۈركى كرينه، مىتا شەرى چىابىن ئۆمەريان و شەرى تىقانى.³

وەكى مە گوتى كو (درايىھەرى) نافني عەلەپى بەگى دەفەكولينا خوددا ئىتايە، و ديار دكهت كو عەلەپى بەگى ئىنك ژوان سەرۆك ئىلىن كوردايە يىن كو گۈنگى دايە خەباتا ئىشقايانا گەن كورد، و (ئى، جى، ثان) دەمى بەحسى ئىلى ھەفيزكا دكهت دېپەرىت: (عەلەپى بەگى دەستەلەتدارى ل سەرەتەمى ئىلى نەبۇو بەلكو گۈنگەتىن سەرۆكە و دەستەلەتدارى وى ل قان ېشكايە (عەلەپىكا، دېنماموكا، صالحە، و مېزىدەك) و ب ھارىكاريا قان پىشقا عەنى دەشتىن هزار سوارىن ب چەڭ كوم بىكەت دىگەل ۲۰۰-۲۰۰ فىشەكا.⁴

د بەلكەنامىن بەريتاني دا بەحسى عەلەپى بەگى هاتىھ، كاپتن مېلز كو ئىتكە ز بەرىستىن بەريتاني و د راپورتەكى دا كو بو سەرکردايە تىبا گشتى يا بەريتاني دەھنيرىت، پېزاپىندا ل سەرەتەمى كەس و ئىلىن كوردى ل باشورى تۈركى يى يىن كو بەرامبەرى بەريتانيا دراوهەستن، ل دور عەلەپى بەگى ديار دكهت كو سەرۆكى ھەفيزكا

² ئى، جى، ثان: تبىيني سهباره هوزين كوردى ل باکورا ويلايەتا ميسىل و روزئاقا فوراتى و رېگىزان: عبدالكريم فندى يەجى، دەھوك، ۱۹۹۶، پ. ۲۹-۳۰.

³ نامەك ز كونى رەش، ل روزى ۷/۹/۲۰۰۰ گەمشىپە دەستەن من.

⁴ احمد عثمان لېپىكىز: كورىستانلى عەدەللىم بىدەنەرەتلىك، ھەرگىزلىك، (السليمانىيە، ۱۹۹۸).

⁵ ايو بىكىز: نظرە فى كتابات...، ص. ۶-۸.

علیبی بهگی و عبدالرحمن سهروکی نیلا شه رنخ زوان که سین کو گرفتاریا پهیدا دکن
بو بهرتانیا دیسان هاندایه کونگره کی ل مدیاتی گرندن بو پهیدا کرنا قولبه کی
برامیری بیانی يا (دهوله تین بیانی يا) ب راوهستن.

دفی سترانا خواری دا (سترانا شهري تقاضي) گلهک پېزانين ل سه علیبی بهگی و
زیان و خه باتا وي دیار دبن، میتا علیبی بهگی ز مala نوسناني يه و ز نیلا هه فیزکایه
و برلایمی ملا حاجو ئاخایه، دفی شهري دا وهکی ستران دېتیت که سین دی هاریکاریا
وی کربوو وهکی شه مدنی چولو و محمد نیلو و عیسی می شه ریف و شمعونی حنه
حېدو کو کرستیان بورو و خلکی نه زدھنی بورو.

* سترانا علیبی بهگی *

هه بی ل دونیاپی هه بی ل دونیاپی هه بی ل دونیاپی
دل من دا داین
نه حمەد ئاغا خوه بەردا بازىرىنى نىتىپىنى
جەم قائەقامي نىتىپىنى
گوت قائەقامي نىتىپىنى دل من دا وابى سەد جارتى من وابى
علیبی بهگی بابى ئوسف و نەزىر فەرخى ملا حاجو سولتانى هەفيزکا قاچاخ بورو
کەفتە دونیاپى
ل پىشى قاچاخ بۇونا علیبی بهگی بابى ئوسف و نەزىر فەرخى ملا حاجو دەبارا
من د جەپى تەدا ناي
قائەقامي نىتىپىنى گو نەحىمەد ئاغا
تو رابە لەزى بکە ب لەزىنە ئاخاوات و موختارا بېنه نە ئىمزا ل بخىنە ، نەمى

⁶ تار: زىنەرەتى بەرى، بىب، ۲۰۲

* نەۋىزىلە ز زار دەقىن سترانىپىنى كۈچك و دیوانا (محمد پىروپى)، ل ۱/۵ ۲۰۰۱ ل دەوكىن ھاتىه و درىگىن.

فی مهزبه تی دهینه والی به گئی بازیری مدیاتی، بلا والی بی بازیری مدیاتی تله فونی
بدت بازیری ئیسته مبولي
بەلکى ئەمی فەرمانا عەلیی بەگئی بابی ئوسف و نەزىر فەرخی مالا حاجو ز دەرگىنی
ئیسته مبولي هەلينن
ئەممەد ئاغا لەزى دكى دله زينه، ئاغا و موختارا دجه مىنى و مهزبەتا چىدىكى
مورا لى دخيني
دانى والى بەگئی بازيرى مدیاتی، والىن بازيرى مدیاتی تله فونك دابوو بازيرى
ئیسته مبولي، فەرمانا عەلیی بەگئی بابی ئوسف و نەزىر فەرخی مالا حاجو ز دەرگىنی
ئیسته مبولي ل با سولتانى دەرئانى.
عەليکو لاوو من دگو مەمانى خوھش مەمانى، تىشى رەبى ئالەمى ل بانى باتى قەلم
ل ئەردى خودى كەسلى ئەزانى
ل وى رۇزا فەرمانا عەلیی بەگئی بابی ئوسف و نەزىر فەرخی مالا حاجو ز بازيرى
ئیسته مبولي دەرئانى
هزار عەسکەر لاوى دەولەتى ب توبان قە و ب خىفتەت و چادرا قە ل دەورا قىسرا
تناتى.
عەليکى بەگى دگو گەلى خولامانا لەزى بکن بله زىنن
ھوارا شىمعونى حەننى حەيدى كەكى مەلكى بابى كورى ز من را بىنن، ھوارا
شەمدينى چولى ز من را بىنن.
ھوارا شەمدينى چولى ز من را بىنن، عيساىي شەريف ز من را بىنن.
ھوارا مەحەممەرى ئىلۇ ز من را بىنن، چەقا ئاغاو رەئىسى كوردا ل قىسرا تناتى
چەماندىيە.
فەرمانا حکومەتى ل سەرسى عەلیي بەگى هاتىيە.
شىمعونى حەننى حەيدى بانگ دكى، لو لو لو عەليکو لو لاوو قىسرا تناتى وا ب
ھەزىزە.

بەزىن و بالا غەلەن بەگىي بايى ئۇسق و تەزىز فەرخى ملا حاجو، سولتانى
ھەفېركا، خەلەفا مala ئۇسمان پاشا، بەزىن شالاو شاپاكايە رەختان و زنجىرىه تاغا
فەرمانا حکومەتى ل مالى عەشىرا فەرمانى گۈرانە.

ز خىپرا خودى را، نە فەرمانا عەشىرى كوردا بى را و بى تەكبيرە.
عەشىرى كوردا با، فەرمانا عەشىرى كوردا بى را و بى تەكبيرە.
ب تەلقى زىن بەردانى، ل پشتا كۆزەك و چەپەرا دى گىقا من لى دا دىكوتە گۈرمىنى
دھول و زىندا داوهتا ھەردو ئاغايىن من ئۇسق و تەزىزە.
عەلەن بەگىي گۇ لاوو شەمعونى و قەسرا تىتى ب دار و بى يە.
فەلەو و چاقى تە كەتە عەسکەرى دەولەتى زراف تەقەتى يە.
كەربىي ل شەمعونى حەننى حەيدى دا، گۇ لو لاوو عەلەيكو قەسرا تىتى ب سماقە.
حەچى كەسى زىن و تە ز تاليا شەقى پىندا دەستىنى خۇد نەدى قەفتا خەنچەرى
ھەجروماتى بەرنەدە زايگى سەرگۈرىي زىن خۇد بەردىت ب سى تەلەقە.
وقەسرا تىتى و دلى من ب خەبرە.

شادان و نافەمشوبىدى شەمعونى حەننى حەيدى كا كى مەلكى بايى كورى گەلەك
ھەنە.

دەست دا قەفتى خەنچەرى ھەجرويم بەردا بۇر عەسکەرى دەولەتى ز تاليا شەقى
پىندا زايگى سەرگۈرى كوشىت و دا بەر خەنچەرە دلى من ل خەبەرە
و شان و نافەمشوبىرى مەھمەدى ئىلىو گەلەك ھەنە.

دەست دا خەنچەرى ھەجرويم بەردا ناڭ عەسکەرىزى دەولەتى و زايپى تۆرىي دا بەر
خەنچەرە.

شەمعونى حەننى حەيدى باندكى لو لو عەلەيكو لو لاوو و قەسرا تىتى وا ب ھەرمە.
دەنگى توب و توپخانا دەولەتا تۈركا ل سەر سەرى عەلەن بەگىي بايى ئۇسق و
تەزىز لىدا لەمە لەمە.

ئاغا روزا كۆچك و دېوانا، تە ل سەرى زورى روپىشى تۈر مala ئۇسمان پاشاى،
تو ئاغايىي و ئەز خولامى تەمە.

به لی روز قه سرا تنانی نه وی گافا خولینا تویان و ته باران ل شوینا بومبا، هینگی روزا
مینرا و ناخدا، ب خودی تو جه لای و نه وی روزی نه ز ربادی نه مه.
نه بی لی دایی هه بی لی دایی
شادان و نافمشویدی شه مدینی چویی گه لهک هنه و دلی من ل خه بهر ژ قالیا شه قی
پیندا دهست دا قفتی خه نجه را
هچرویم بعردا بیو ناف عه سکه ری دهوله تی، زایتی سه ر توبی کوشت. بیو دا به ر
خه نجه ره.
وی روزی ژ درگی دیار به کری دهاته درگی نسبیتی هه تا چیلکا عه لبی ره مو،
هاته سنجه قا خله ف تاگا هه تا داسکنی
کوچه کا و هلاتی سه رگو هه تا چیایی مه تینا گو ب دریه کی بیو ههواره.
ژ عه سکه ری عه لبی بیگی کوشته دانه نه زدی ب حسینا چل و چواره
دهستی شیمعونی حه نی حه پدی و کاکی مه لکی و بایی کوری فه نی نه زه خنی دانه
سر داری که له مچی و به ری شیمعونی حه تی حه دیدی دایونه حه پسا میراتا بازیزی
دیار به کرا شه ونی و ل بازیزی دیار به کری کره عیدامه.
و هه بی لی دایی هه بی لی دایی
عه لبکو مه مانی خوهش مه مانی
تشتا خودی ره ب عاله می ل بانی بانی قه لهم لی دا نه ردی خودی که س نه زانی.

بابه تى پېنجى:

شهری شارانی د سترانه کا دیروکی دا

مکانیزم

مکانیزم ایجادیت ایجادیت

ایجادیت

ھەفبەندىن ناقبەرا كريستانىن يان و بەروارىيىان دا جەمىي ئىرىينەكا زانستى و ئەكاديمىيە، چونكە بۇ ماودىكى درىز ھەفبەندى بۇو دناقىبەرا هەردو لايەنان دا دەخوش بۇن، نەخاسىمە يېشىي بىزاقىن بەدرخانى ئەف ھەفبەندىيە نەخوش بۇو ھەتا سالا ۱۹۲۳ دەمى ل دويش ئەخشەكى ئىنگلىزى ئەف تىيارىيە بۇ بازارى بەعقولە ھاتىمە قەڭپەهاستن^۱.

ل سەردىمى مىرى بەروارىيىا، حەجى رەشيد بەگىي بەروارى ھەفبەندىن نەخوش گەھشىتتە وى چەندى كۆھىرىشا دناقىبەرا وان دا دېرددەوام بۇون، ئەنۇر مامى دېتىتىت (حەجى رەشيد بەگ شىبا ب ئاقلمەندىيا خۇھ مەلک يۈسۈن قەسرانى بىگرىت و بکۈزىت)^۲ و بەرامبەر في كارى تىارىا ل سالا ۱۹۰۵ ھېزىش كە گۈندى ھەرورى و تەرسىي وان تالانكىن^۳، باشى حەجى رەشيد بەگىي و دىگەل خەلکىي گۈندىن بەروارىيىا بەرەت دەۋەرىن تىارىا چۈون ڙ بۇ قۇرتالىكىن و زۇراندىن تەرسىي ھەرورىيىا، و ل دەمى گەھشىتىتىن باشورى گۈندى ئاشقۇتىي، و دىشكەكىدا، سەعىد بەگ بىراپى حەجى رەشيد بەگىي ھانە كوشتن. يېشىي في روپىدانى حەجى رەشيد بەگىي داخوارىا خۇھ گەھاندە ھەمى ئىلىين بادىتىان، و لەشكەركىي مەزن ڙ دوسكىيىا و سىنديپا و گولىپا و زىنەتكىيىا كۆم بۇو كۆ زىما وان بىبۇو^(۴) ھزار لەشكەر و ھېشىن مەزن كەنە سەر دەۋەرىن تىارىيىا و گەلەك ڙ گۈندىن وان ھاتته تالانكىن، ھەرچەندە دەۋەلتا ئۇسمانىي فىيا ئاشتىيەكى دناقىبەرا وان دا يەيدا كەت بەلي في چەندى ج ئەنجام نېبۇو^۵.

ھەزى گۇتنىي يە كۆ ھېزىش دناقىبەر ھەردوو لايەنادا دېرددەوام بۇون، و ل سالا ۱۹۱۴ جارەكى دى تىارىا تەرسىي گۈندى ھەرورى جارەكى دى تالان كەر^۶، بەلي ب

^۱ سەبارەت فى تەخشى بىنۇرە

^۲ نۇرالماپىي؛ الاكراد في بهدينان (بعوك)، (۱۹۹۹) ط ۲، ص ۱۱۸

^۳ صەفيق الدەملۇجىي؛ امارة بهدينان التكىدە، (اربيل، ۱۹۹۹) ط ۲، ص ۱۰۰

^۴ زىنەرى ئاقجىرى، ص ۱۰۴

^۵ المائى؛ زىنەرى ھەرورى، ص ۱۹۸

هارىكاريا گوتدىن دەوروبەر جارەكا دى شىان تەرشى خوه بىزقىرىن و ئىلك ژ مەزىدىن
وان بىكۈن كول دەڭ خەلكى ھوروپى ب ناقي (بىچ بىجو) ھاتىه، و ئەو جەپى ئەو
ليھاتىه كوشتن ب ناقي (چەپەرى بىچ بىجو) دەھىتە ناسكىن و دىسان خەلكى گوندى
سترانەكى ژى ل سەر قى كەس دىزان، و پارچەك ژقى ستارانى دېبىت:

بىچ بىجول سەركى دارى

بىچ بىجو نەگەشت بىت خارى

بىچ بىجو كۈشت دانى ئېقلىرى

ھەرودسا بەرى شەرى جىھانىيى ئىنگى دۆلەتا ئۇسمانى ھىرىشەك كريو سەر
دەقەرەن تىارىيَا و لەشكەرى وى ب سەروكايدەتىا حەجي رەشيد بەگى بەروارى و
والىي موسلىي حەيدەر بەگى بۇو ھەردىسان ل سالا ۱۹۱۸ تىارىان ژى ھىرىش كر بۇ
دەقەرەن بەروارىيَا و زيانىن مەزن ب خەلكى دەقەرى كەتىوون.^١

ئەڭ سترانال خوارى (شەرى شارانىيى) ب شەركى دنابەرا صادقى بروپى
وتىارىيان ھاتىه گىتن، و ئىز دېبىت ل سالا ۱۹۰۵ بۇو، دەمى حەجي رەشيد بەگى
بەروارى داخواز ژ ئىتىن بادىنان كر كو ھارىكاريا وى يكەن دىزى تىارىيَا، نەخاسە
پشتى بىراپى وى سەعىد بەگ ھاتىه كوشتن، و دېبىت صادقى بروپى ژ چەپەرى
شارانىيى ھىرىش كربىتە دەقەرەن وان، لەورا دىسترانى دا ھاتىه كو گازىبا خوه دىگەھىنىت
حەجي رەشيد بەگى بەروارى. و ئەف سترانە ب قى رەنگى خوارى ھاتىه:

^١ زىنەرى ناقىپرى، ص ۱۹۸-۱۹۹

* سترانا شهرباری شارانی

و همی لو میرو و همی لو میرو
 هایی های لو هه بی لو میرو بی ته کبیرو
 و همی لو میرو نه زی ناچمه شارانی^۱ همی لو میرو
 هایی هایی، های لو لو وا ب داره.
 و همی لو گله برا بهربی خوه بدنه شاد و شویدی صادقی برو گله که هنه
 ب سی دنگا گازی دکهت حجه جی رهشید بهگی برا بهربی خوه بدی
 عه سکه ری یه و نانه، عه سکه ری تو رکانه
 نه و للا با بو عه سکه ری تیاریانه ب هزار هزار
 ناخ های لو لو هاتی خواره.
 به لی حدهما منی نائی ڙ مالی دونبایی
 ڙ کوشتنا منزا
 حدهما مناتی ل سه رداری وی حدهما منی دا
 به لی سه ری سی شه قاف و سه روزانه حال رگه خوارز^۲
 ناخ همی لو برینداره.
 و همی لو میرو
 همی لو میرو، ٿاغایی گران بی ته کبیرو
 بیزه وی لو میرو ڦان میره کا هایی هایی خوددا پالی هایی لو میرو
 و هی لئی زرافی، زراف خاتونی
 توروسي چمکه و سیله حا بکنیشہ ره خی کوچکی

^۱ براين من (مسعود خالد گولی) ٺاه سترانه ڙ زارد ڏهي سترانیتی کوچک و دیوانا (نایف که شانی) و در گرتیه
^۲ چیاں شارانیی اکھه قیته باکوری روئنایاين ده فرا بهرباری بالا نیتیک گیندین بینوها، نوره، دین بشکی، کاتی
 ناس

³ مه بست لئربی صادقی برو و عابدال که شانیه، کو هر دو دچه بهربی شارانیی بریندار بیوون.

ههی بی لو میرو ئالی مالی.
 بهلی چبکم شاد و شویدی صادق برو گلهك هنه
 ب سی دهنگا گازی دكت گلهلي لاوین گولیبا دهست هلین
 بهلی شهري گراتي که تیبوو سر ملي خوارزى
 لو هابي خوارزى و خالي
 ههی لو میرو ههی لو میرو، هابي لو ئاغايىي گران
 بېزه وەي لو میرو ج هافىنه هابي هابي
 روز دركەت و تاش شەرقى.
 وەي لو میرو ئەزى بالا خود ددهمى
 پشتا پابي زەمرىد خانى^{*}، زەختان و فيشهكان
 ههی لو میرو هابي وا برقى.
 بهلی چبکم حەجي رەشيد بەگى ب سی دهنگا گازى دكت
 صادقى برو، خورتى گولیبا
 وەبى لى و چەپەرى شارانىي ده سی روزان ل پېشاھىكا عەشىرىت گران
 میرو هابي، لو بى هەزقى.
 ههی لو میرو ههی لو میرو، لو ئاخايىي گران
 بېزه ههی لو میرو ج هافىنه هابي هابي لو دونيا گەرمە.
 هابي لو میرو ههی لو میرو بى تەكىپرو
 هابي هابي لو رىكەك كۆپر و دويزە كەته بەرمە.
 لو لو میرو، بهلی چبکم شادو شویدى صادقى برو گلهك هنه
 ب سی دهنگا گازى دكت خورتى گولیبا دهست هلین
 بهلی هويني هجرىما بىكەنە سەر چەپەرى شارانىي
 گلهلى كۆ بچىكىت سەبابىت فەلا هوين نەرەقىن
 هابي هابي لو رەقىن شەرمە
 ههی لو لو میرو، ئاغايىي گران بى تەكىپرو.

* زېنەملا حەجمى رەشيد بەگى بەرۋارىيە، و پىشىت قى شەرى ب گلهك مەدھى بىبوو خەسپا صادقى برو.

بابه‌تی شهشی:

رویدانین دهقهرا بادینان (۱۹۱۹) از دسترانا دیروکی دا

ئىك: بزاقا دهقهرا ئامىدىي ۱۹۱۹

دوو: هېرشن ل سەر بىنگەھى لەشكەرىيى بەريتاني ل سوارەتكارا

سى: رویدانین دهقهرا گولىيىما

ئەتكەنە

ئەتكەنە

ئەتكەنە

ئەتكەنە

ئەتكەنە

ئىك: بزاقا دەقەرا ئامىدىيْ يا سالا ۱۹۱۹

ئەف بزاقا ئى ئەنجامىدەك بىوو ژ ئەنجامىن وي سياسەتا بەرىتانى ب كارېنىدايى
دزى خەلکىي دەقەرى، و بەرى بزاق دەستبىنەكتە حەجي رەشيد بەگىي بەروارى و
دەگەل حەجي شەعبان مەھمەد صالح ئاغايىي كومبىنە كا نەپەتى گىرندادا و هەر د فى
كومبىنەدا هەردووكا بىيارا سەرھەدانەكى دزى هىزىن ئىنگلىزى داكول ل شەفَا (۱۵) يى
ھېغا تېرىمەھى بىت، ديسان بىيارا هاتە دان كۇ ب سەرۋەتلىك ئەجىتىيەت، و
ل دويىف بىيارا كومبىنە ئافېرىي هىزىن كوردى ھېزىشەك كرە بىنگەھى ھارىكارى حاكمى
بەرىتانى ل ئامىدىي و ب سەركەزەتلىك (عبدالله سعدالله) يى، و دەقى ھېزىشى دا
ھارىكارى حاكمى بەرىتانى ل ئامىدىي (وابىي) هاتە كوشتن دەگەل چەندىن كەسىن
دى. ديسان دەقەرنىن بامەرنى و بىنچادى ژ ھېزىن ئىنگلىزى هاتەنە باقىزىن، ب ۋان
كارىن لەشكىرى، لەشكىرى ئىنگلىزى ھەمىي ل سوارە تۈركا كوم بىوو، ڈۈو بەرھەقىرنا
ھېزىشەكە مەزن ل سەر ئامىدىي. لەشكىرى ئىنگلىزى كۆر ڈوو فەوجا و ھندەك فۇوكا
پېكەتابىو ل ۳ تەباخا سالا ۱۹۱۹ يى ھېزىشا خۇد دەسپېنگەر كەھشتەنە نېزىكىي بامەرنى و
دەست ب توبىارانكىندا وي كر، و ژ بەر ھىزا مەزن يە لەشكىرى ئىنگلىزى (شيخ
بەاءالدين) يى بىياردا كۆ شەر بەرامبەر وان ئەھىتەكىن دەمە ئىنگلىز چۈوویە دبازىرى
دا (شيخ بەاءالدين) گىرت و قىرىنگە بازىرى مۇسلى، و گىرتىندا وي جەھى نەرازىبۇونا
كوردا بىو ئەخاسىمە كوردىن ھەكارى و ئاكىرى. ل ۶ تەباخا سالا ۱۹۱۹ يى ھىزا ئىنگلىزى
گەھشتە دبازىرى ئامىدىي دا و دەست ب گىرتىندا خەلکىي كرو (۵) كورد ژوان
سەندارەدان. پاشىي ھىزىن بەرىتانى بازىرى ئامىدىي سەتەندى قىيا بچىتە دەقەرا بەرۋارىبا
دا ئەو كەسىن ب سەرھەدانىي رابۇون ھەمبا بىرىت، بەلىي دەمە لەشكىرى بەرىتانىيىا
(پىنكەتىي) بىوو ژ ڈوو فوجىن لەشكىرى كەھشتىيە دەناف كەلىي مزىركا دا ھىزا خەلکىي
ئامىدىي و ب سەرۋەتلىك ئەجىتىيەت بىوو و ھىزا بەرۋارىبا كۆ ب سەرۋەتلىك

حه جي رهشيد به گي به رواري کو پينچه‌اتي برو ۵ (۲۵۰) زدلا، رهورو به رفن که‌لي
گرتبونون، ول وه ختي دهست نيشانکري کوردان ڙهه مي ردخان ڦه ناگر لي باراند، و
ڙنده‌رين ديروكن ديار دكهنه کو زيانه کا مهزن ب لهشكه‌ري بهريتاني کهـت.
پايه‌تى شەرى گەلەي مزىكىا بويه ستران، ودھى سترانىدا، گەلەك خالىن سەرنج
راكىش به رچاـف دين وەكى:

- ۱- رەنگى هارىكاريا ناسورىا (فالىن بataria) بو لهشكه‌ري ئىنگلىزى
- ۲- بەرھەقىرنا خەلکى ئامىدىي (حەجي شەعبان ئاخابى) بو بەرگرىي ڏ
ئامىدىي.
- ۳- هارىكاريا ئىليلن دى و هەقكاريا وان دگەل خەلکى ئامىدىي
- ۴- دسترانى دا هاتىه زيانه کا مهزن ب لهشكه‌ري ئىنگلىزى كەتىه دەفي شەرى دا،
و ستران بېنى رەنگى هاتىه:

* سترانا شەرى گەلەي مزىكىا

وەيى دونيايى وەيى دونيايى.

گەلەي جەماعەتا مېرى وەرن بەرى خوه بدهەن ئى عەجىبىي و قىي بەلايى.
سى تابورىن عەسکەرى نەزامى ئىنگلىزى رابۇونە دگەل تابورەكى خودى دزانە.
عەسکەرى هەندى و ئىتكى دگەل فەلەي تىيارى

^{*} سەبارەت فى رويدانى مەنۋە ئان ڙىنەرە:

- ويلسون: بلاد ما بين النهرین بين ولاعنة، خواتير شخصية و تاريخية، ترجمة فؤاد جميل، تقديم ومراجعة د. علاء نورس، (بغداد، ١٩٩٢)، ج ١٣، ص ٤٢-٤٨.
 - عبد العليم الغلامى: ثورتنا في شمال العراق ١٣٢٧-١٣٢٨ / ١٩١٩-١٩٢٠، (بغداد، ١٩٦٦)، ج ١، ص ٤٣-٥٤.
 - لورى الماير: الأكراد في بهدينان، (دهوك، ١٩٩٩)، ط ٢، ص ١٩٩-٢٠١.
 - رفيق حلمى: ياداشت، پاشى دوومە؛ (معاولتى، ١٩٨٨)، بب ١٤-١٥.
 - محمد أمين عثمان: حصان الحنظل، (دهوك، ١٩٩٨)، ص ٢٤.
 - صلاح مروري: لتفاضلة العصابة، ١٩١٩، مجلة (قطرين)، العدد (٢)، (دهوك، ١٩٩٦)، ص ١٥٦-١٦٦.
- ئەۋىستىكى ڏازدەلى محمدە پېرىتى ل ٦/١٥ ١٩٩٩ ل بازىزى دەوكىن هاتىه وەرگىتن

بەلی وانه سوارەتوبىكا

بەلی دېي ۋىي ۋىي تۇردىيا خودە دانىنە.

كەپتاني ئىنگلىزى كاقهەزەك ھنارتبۇ بازىرى و ئامىدىمى.

بۇحەجى شەعبان ئاخا مېرى و ئامىدىمى.

وانى روزا چوارى و ئەمى بىنە بازىرى ئامىدىمى.

دەستى خودە دەپتە خىرەت و ناموسا بوسىلمانى

دەلى مە بىگە حاجى شەعبان ئاخا مېرى ئامىدىمى را

دەكچىكى دا روئىشىتىه ھور ھورا حاجى شەعبان ئاخا مېرى ئامىدىمى.

ب سەر ئاڭكىرى قەھوى دا دەگرىيە

شاد و ناقۇشىويدى صالحىي صافىايىي گەلەك ھەنە دەقى كوجكى دا واھاتىيە.

بەلی گۇتى كور و مامو دەخىرە

گۇتى واصالحوا لو لا لوو

ئەق كاقهە كەپتاني ئىنگلىزى زەمرا وَاھاتىيە.

ئەو روزا جوارى وينە بازىرى ئامىدىمى دەستى خودە دەنە خىرەت و ناموسا بوسىلمانى

مامورو مە ھىزا خودە ئەتكىرى دېي سىلەح ل بازىرى ئامىدىمى دا پەيدا نابىيە.

صالحىي صافىايىي گو كورۇ مامۇ عەبىبە ژەترا تو ب بىسەر كوجكى قەھوى دا بىگرى

صالحىي صافىايىي كۆئەز بەرازايى تەمە.

ئۇ روزا من زۇ دونيابى زانىيە

١٥٠ تەقەنگ ئىنگلىزى دەمال خودە دانىنە.

ول مال خودە عمبار كرىنە.

ئەز ب سى قرارى خودىي و برازايى تە دەكەتىيە.

سوپە دى بکەقە گەلېيى مېرىكى پاشتا بازىرى ئامىدىمى.

ئەزىي عەسکەرە ئىنگلىزى و فەلە تىجارى عەسکەرە ئەزامى سوبە بگەمە كوما تەرم

ولاشانە.

گری ای وانی لی وانی عه سکه ری تئکلیزی سواره توکا باکرو و به ریخوه نا گه لیبی
 مزیرکا پشنا بازیزی ثامیدی شوردیا خوه و دانی
 ول بازیزی ثامیدی خودی دزانت ههوار که قته بازیزی ثامیدی
 شادان و نافمشودی حاجی شه عبان ناغا میری ثامیدی گه لک هه ته.
 کاشه زهک نفیسی و دابوو دستی خولامي خوه.
 گو کورو خلام گو به لی گو في کاشه زی وانی ببه ملا حجه جی رهشید به گی میری
 به روازیبا ههوارا حجه جی رهشید به گی میری به روازی يا ژمه را بینه.
 گو کورو گو بدلي في کاشه زی ببه ملا طاهری هه زانی ههوارا طاهری هه زانی ژمه را بینه.
 گو کورو خلام گو به لی گو في کاشه زی ببه ملا صادقی برو ٹاغایی گولی يا
 وههوارا صادقی بروی ژمه را بینه.
 کورو خلام گو به لی گو في کاشه زی ببه ملا فارس به گی زیباری به وههوارا فارس
 به گی ژمه را بینه.
 دلی من دا هایبی سهد جارا بهمانه.
 ههوار که ته دناف هه شیرا کوردانه.
 ئه و که تنه ساری گه لیبی مزیرکا ل پشنا بازیزی ثامیدی
 دناف عه سکه ری بیکلیزی دانیته قه سا بخانه.

دۇوو: ھېر شى لسىر بىنگەھى لەشكىرىيى بەريتانى ل سوارە توکا*

زىيەدرىن دىروكى وەسا دىاردەن كو بەرى هىزا كوردى ھېرىشى بىكتە بىنگەھى لەشكىرى بەريتانى ل سوارە توکا نەخشەك ھاتبوو دانان و ل گۈندى (سەيافا) و ئەف نەخشە ژ لايى صادق بروپى و طاهر ئاغايىي ھەمزانىي و حەسو دېنۋىي ھاتبوو دانان، و ل رۆزى تەباخى ھېرىشەك مەزن كىبوو بىنگەھى لەشكىرى بەريتانى ل سوارە توکا و شەر ھەتا پىشى مەغىرەتى بىي بەردەۋام بۇو، و (۳۰) كەنس ژ كوردان ھاتبوون كوشتن (۲۰) ۋوانا بىرىندار بىبۇون، و ۋوانا (حەسو دېنۋو) بۇو، دىسان گەلەك ژ لەشكىرى بەريتانى ژى ھاتبوون كوشتن، و ل رۆزى دووی فۇزكىن بەريتانى دەست ب توب بارانكىندا گۈندىن دەققىرى كر.

دەققى سترانا خوارىدا، يەخسى ھاتنا لەشكەرىي ئىنگلىزى دەكت ھەتا ھاتىيە دەققىرى، و بەحسىيەخەل لىل پاشابىي ژى ھاتىيە كىن كو سەركىدى ئۇسمانى بۇو ل دەققىرا كوردى، كو دىستانىدا داخواز ژى دەكت جارەكە دى بىزقىيت شەرى، ئانكى داخواز يَا لەشكەرىي تۈركى دەكت بۇ ھارىكارىي ئاققىن سەرۈك ئېلىن پېشكىدار دەققى سترانى ھاتىيە بەلىي بىتىي ئافىي (صادق بروپى و تاھر ھەمزانىي) ھاتىيە، دىسان جەھى شەر ژى لى ھاتىيە كىن كو سوارە توکا يە. ول دويماھىي بەحسى گرتىن (شىخ بەھاءالدین) دەكت ھەرچەندە (شىخ بەھاءالدین) بەرى قى شەرى ھاتبوو گرتىن بەلى گرتىن شىخى كارتىكىن ل سەر سترانىبىزى كىرى كو وى يابەتىي گىرىدەت بە سترانا خودە قە و ستران ب درىزى دېلىرىت:

* سەبارەت قى ھېرىشى بىتىرە ئان زىيەدا:

- روسلون: بلاد ما بين النهرین بين ولايٰن، خواطر شخصية و تاريخية، ترجمة فؤاد جميل، تقديم و مراجعة د. علاء نورس، (بغداد، ۱۹۹۲)، ج ۲، من ۴۷
- عبدالممتع الغلاسي: تورتنا في شمال العراق ۱۲۲۷-۱۲۲۸ھ / ۱۹۰۷-۱۹۱۸م، (بغداد، ۱۹۶۶) ج ۱، ص ۵۰

سترانا شهربی سواره توکا

دهنه‌گی دهنه‌گی ناغاوو دهنه‌گی
 و دیلی که سه‌گ نینه جه‌وا به کی بیته خلیل به گی به زن زراف
 و دیلی قومانداری من غائن توبایا مه زن و دیلی ل پی مه‌نائی.
 عه سکه ر لوئندری و دیلی خودی خرابکه ت حالا سه‌ید طالب پاشایی به‌غدایی
 نه‌وی به‌ردابو بو غازی به‌حربو
 و دیلی سی شه‌ف و سی روزا شعر که‌تبو سه ر به‌حربو
 عه سکه‌ری ننگلیزی داخلیو به‌غدایی.
 و دیلی دهنه‌گی دهنه‌گی ناغاوو دهنه‌گی.
 و دیلی که سه‌ک نینه جه‌وا به کی بیته خلیل به گی به زن زراف
 و دیلی قومانداری من بی غائن توبایا مه زن مه‌نائی.
 نه‌زی ب ساراتیکا خوبیان بیزم وا ب به‌ره.
 و دیلی عه سکه‌ری ننگلیزی بتوپ و ره‌شاش جه‌بلخانه‌فه و دیلی هاته سه ر مه.
 و دیلی عافرین سه عافرین ریبو طاهر پاشا دگه‌ل صادق برویی
 و دیلی بقدفتا حه‌تجهرا هودانه سه ر جه‌په‌را
 و دیلی دهنه‌گی دهنه‌گی ناغاوو دهنه‌گی.
 و دیلی که سه‌ک نینه جه‌وا به کی بیته خلیل به کی به زن زراف
 و دیلی قومانداری منی غائن توبایا مه زن پی مه‌نائی.
 نه‌زی ب سواره توکا خوبیان بیزم وا ب کاشه،
 ل من خوش تی دهنه‌گی کچک چاپا نائی.
 و دیلی بابو دهنه‌گی ره‌فی قاهید پاشا و دیلی عافرین سه عافرین ریبو صادقی برو
 دگه‌ل طاهر پاشا
 و دیلی دهنه‌گی ناغاوو دهنه‌گی.

کەسەك نىنە جەوابەكى بىتە خليل بەكى بەزىن زرافق
 وەيلى قۇماندارى مەنی غاشن توبىا مەزن پىي مە نائى.
 وەيلى ئەزى يامىندا خۇپان بېتىم وال دەقىقى قەلى
 وەيلى حەينى ژوي حەينى تەبارىت ئەنگىزى ل سەر بونە خىلى
 وەيلى طاهر پاشاب سى دەنگا دەكتە گازى
 صادق بىرۇ دەستىت خود ھلەيتە نەفرو رۇۋا مەرانە
 وەيلى حەيف وسىد مخابىن دەستىت شىخ بەاء الدینى بىكتە دارى كەلامچىدا بىتە
 مۇرسلا شەوتىي بىكتە بەرۇعە مەلى
 وەيلى دەنائى ئاغاواو دەنائى.
 کەسەك نىنە جەوابەكى بىتە خليل بەكى بەزىن زرافق
 وەيلى قۇماندارى مەنی غاشن توبىا مەزن پىي مە نائى.
 سى: رويدانما دەقىرا گولى يا

ل (۱۸) تەباخى سالا ۱۹۱۹ ئەشكىرى بەريتاني ھېش كىرپۇ دەقىرا گولىيما،
 و ئەق لەشكەبىي ژ ھېزىن دوو جەنەرالا ئەۋۇزى (وولنج) بېنگەماتبوو، پاشى ھېزا
 جەنەرال (نايتتكىل) ى ژى گەھشتىبوبىي و دىگەل قەوجەكا ئاسورىا. و ھېزىشا بەريتاني
 ل ئىتا ئىلونى گەھشتىبۇ دەقىرا گولىيما و دەقىرنىن بەھىنە و كەلا شابانىي و دەشتىكَا
 چىي و ملا عەرەبىي ھەمى كەنە دىن كۆنترولا خوھ قە. پاشتى بەريتانييا ئەف دەقەرە
 ھەمى گۈرتىن صادقى بىرۇيى و دىگەل سەليمانىي قوقى گاھر ئاغايىي ھەمزانىي و حەجي
 رەشيد بەگى بەرۋارى و حەجي شەعبان ئاغايىي و حەسو دېنۈبىي دەست بەرگىرىي كەر
 ب چەندىن قۇناغا دەقىرا گولىيما پاڭز كەن ژ لەشكىرى بەريتاني. و دەھرى ئىلکى دا
 گۈندى بەھىنە كەتە دەستى ھېزا كوردى دا و دەھرىن دى دا كەلا شابانىي ھاتە
 ساناندىن پاشى دەشتىكَا چىي (كۆ لەشكەرلى ئەنگىزى ئوردىا خوھ ل وېچرى دانابۇو) ئە و

* ژ دەستىقىسا (ظاهر محمد دەھوكى) ھاتې و درگىتن، وئە دەستىقىسە ل پەرتوكخانا مەلبەندى ل زانكۈيا دەھوكى پاراستىيە.

زى هاتە ستاباندۇن، و دۇقتۇغىن دى دا گۈندى مل عەربى زى كەتە دەستى ھىزى كوردى دا و ھەتا ل دويماهىي لەشكىرى بەريتاني نەچاربوبىي خوه ئەكىشىت ئۇ بازىرى زاخو، ھەزى گۇتنى يە كۆ لەشكىرى بەريتاني ب ھىزىكە ما مەزن قە ھېرىش كرە دەقەرا گولىبا، ھەچەندە بەرگىرىكە مۆكم ئۇ لابى كوران قە ھاتىو ئەنجامدان نەخاسىمە ل چەپەرى بەھىنە و كەلا شابانىي، بەلى ئۇ بەر ھىزى بەريتاني و چەكىي وي بىي گران سەرۇك ئىلىن پېشكەر دەقان رويداندا نەچاربوبۇن دەست ئۇ شەرى بەزدەن و مەرەما وان ئەبو بۇو دا زيانىن مەزن ب خەلكى نەكەقىن، و خوه كىشا دناف دەقەرا گوبىيا و ئەف دەقەرە زى تووشى ھېرىشا بەريتاني بۇو ھەتا شىيان بىكەھنە دەقەرا گوبىيا و گۈندى كىرۇرى ب سۈرن .

دەقان ھەردۇو سترانادا، بىتىي بەحسىي رويدانىن يان سەركەفتىا ھىزى كوردى كىرى دەمىي لەشكەرى ئىنگلىزى ئۇ دەقەرى دوپىر كرى و ھەتا بازىرى زاخو بىر، دىسان بەحسىي قومانداريا كوردان كىرى ل دەقەرىن شەرلى كەتىي كەن وەكى ل (كەلا شابانىي، تەنگا بانگى و دەشتىكا چىي و ملا عەرەبى و شىلا شىلمازىكى) و بەحسىي ھارىكاريا كىرسىانا زى (تىيارى) زى ھاتىي كەن. كۆ ئەوان ھارىكاريا بەردهۋام بۇ لەشكەرى ئىنگلىزى كىرى نەخاسىمە ب دەمىي ھېرىش كىرى ھەندەك دەقەرىن كۆ لەشكىرى ئىنگلىزى نەد دىشىان بىگەھنى *، و درېزەھىا قان ھەردۇو سترانان ئەفەيە :

* سەمارەت قىي رويدانىي مەنیزە:

- ويلسون: بلاد ما بين النهرین بين ولايەن، خواطر شخصية و تاريخية، ترجمة فؤاد جمبل، تقديم و مراجعة د. علاء نورس، (بغداد، ١٩٩٢)

- صلاح حروزى: انتفاضة العمادية ١٩١٩، مجلة (قەزىيىن)، العدد (٢)، (دەنگول، ١٩٩٦)

شهری شابانی*

شهرهکی چینبو ل شابانیا میرا واب داره
عه‌سکه‌ری نئیگیزی نائیته حسابا ب هزاره
شادان و نافمشویدی صادق ئاغا بابی برده‌هم گله‌لک هنه
ب سی دەنگا دکه‌تە گازى سليمانى قوتى گەلە خورتى كوردا باب وبرا لهپ
ھلين جافي خوه ژ كوردا نه نقين
دهستي خوه ل بازن زىغا بگەدين
سي قرارى خودى ل بابى برده‌هم گەفتى
ئىرو ئەزى نافا في لهشكى رى دهوله‌تى
ئەزى ژى بکۈزم ب تەمامى ب هزاران
شهرهکی چینبو ل شابانیا میرا
شهر خوهش بwoo كەفته في گرکى
شادان و نافمشویدی صادق ئاغا بابی برده‌هم گله‌لک هنه
ب سی دەنگا دکه‌تە گازى سليمانى قوتى لاوو لهزى بکەن لهزىن
دهستي خوه ل خورتى كوردا نه نقين
جافي خوه ل خورتى كوردا نه نقين
سي قرارى خودى بعن كەفتى
ئىرو ئەزى بەردەمە في عه‌سکه‌ری نىڭلىزى
ل شابانیا میرا هەتا دەشتگا جىنى
ئەز في عه‌سکه‌ری دهوله‌تى ژ دەشتگا گرکى بەرى وي دەمە بازىرى زاخوبي
وەبىي دونيايى وەبىي دونيايى وەبىي دونيايى
وەي لا پوجى بەتالى بەرى كەفته في فەنايى
شهرهکی چینبو ل شابانیا میرا

* زیارەدەنی (محمد پېرىزى) ل بازىرى دەھوكى ل ۱۵/۱۵ ۱۹۹۹ مەتىيە وەرگەن.

خودىي دازانه في سۈبى من كۇوا ب داره
 قارىن و نالىن كەفته ناف عەسکەرى ئىڭلىز ل دەشتىكا جىنى
 شادانو ئاقمىشىۋىدى صادق ئاغا باپى بىرەھىم گەلەك ھەنە
 سى دەنگا دەكتە گازى سىليمانى قوتى ھەسوبى دىنۇ باب و برا لەزى بىكەن
 بلهزىن

مېرى باش بن دەستى خوھ ل بازن زىغى بىگەرنىن
 عەبىئە زۇدرا جاھى خوھ زۇ خورتى كوردا نەقىن
 سى قرارى خودى ب باپى بىرەھىم بىكەن
 ئىرو ئەزى بىكۈزم زامتى كولاف خوارە
 وھىي دونىايىي وھىي دونىايىي وھىي دونىايىي وھىي لا لايى پوجى بەتالى
 سالى بەر فى سالى
 بەرى كەفته فەنابىي
 شەركىي چىنبول شابانىي ل شىلا شىئەمازىكى
 ئەزى بىزىم وا ب تەراشە
 عەسکەرى ئىڭلىزى زورى زەحقة دىگەل عىسگەرى هەندوکا فەلىي تىياريا خىفەت
 جادر كىشانە نافە

دەنگىي توب و جەپلخانىي دەولەتا ئىڭلىزى گەلەك ھەنە
 سەرسەري باپى بىرەھىم لىنى زەنپارا خودى و پىندا ئەزى بىزىم وا ب ل پاشە
 شادان و ئاقمىشىۋىدى صادق ئاغا باپى بىرەھىم گەلەك ھەنە
 يان دىكى سلىمانى قوتى گەلىي باب و برا لەزى بىكەن بلهزىن
 دەستى خوھ ل بازن زىغا بىگەرنىن
 جاھى خوھ ل خورتا نەقىن
 سى قرارى خودى ب باپى بىرەھىم گەفتىي
 ئەزى نافى عەسگەرى ئىڭلىزى وا بىھ قەسابى باشە
 وھىي دونىايىي وھىي دونىايىي وھىي دونىايىي .

* سترانا شهري تهنگا بانکي

دهلي لي دهلي لي
 شهركي ل مه قهومي
 ل ديارى تهنگا في بانكى
 حمره كا گران ل مه قهومي
 ل ديارى تهنگا في بانكى
 شاد و شوردي صادقي برو گلهك هنه
 ب سی دهنگا گاز دكت سليماني قوتى
 گهلى لاویت گولى يا
 گهلى لاویت كورستانى
 دهست هلينن ئيرۇ فەرمانا خودى هاتى سەر سەرى مە
 فەرمانە كا گرانە نەز بتنى
 هەكە رەپى مەزن ژمرا حاصل بكت
 ج گافا نەز دهستى خود ب دەمە دارى نەلە مانى
 منى سويندە كا خارى ب قەسەمى ب ئاياتى ب قورئانى
 نەزى شەركى كم ول گەل حوكىمەتا ئىنگلىزى
 نەزى پىشاھىكا عەسکەرى گاوري داڭىرم
 نەزى بىم دەشتا في گرگى
 زئىچارا گوندا نۇ پىدا هوچرىمەكى ب كىشىم سەر عەسکەرى ئىنگلىزى
 ل سەر كوم و كە مىنيت دەشتا في گرگى

٥٥٥٥ ٠٠٩٩ ٤٤٥٥

وەرە دهلى لي دهلى لي دهلى لي
 شەركى ل مه قهومي

* زاردە في سترابلېز (قەرىق ئىتكىلەمى) هاتىه وەرگەتن، ڈەرىشكەنى شقان شىكىرى هەرورىي

ئەزى تاجمه تەنگا خوبانى

ل ھنداقى ئاقى

ئەزى ناچمه كەلا شابانىي بلنده

بلا خودى ئاقا بكت وال ھنداقى ئاقى

شاده شويدى صادقى برو گەلهك ھەنە

ب سى دەنگا گازى دكەت سليمانى قوتى

گەلي خورتىت كوردىستانى

گەلى لا ويت گولىيا دەست ھلينى

مني سويندەكا خوارو ب قەسەمى ب ئايەتى ب قورئانى

ج گافا ئەزى دەستى خوه ب دەمە دارى ئەلەمانى

من سوز و بهيمانىت داين

ئەز ھەجريمەكى ب كىشم سەر عسکەرى ئېنگلىزى

ئەز نە هيلىم ئە سەبىي يابى

ل سەر توپى ل پشتا دارھوزانى

توبى باقى

دەلى لي دەلى لي دەلى لي

٥٥٥٥ ٥٥٥٥ ٥٥٥٥

ئەزى ناچم گەلا شابانىي

كەلا شابانىي بلنده كەنداли ئاسى

ريگا لي دەست بەرۋارە

شاده شويدى صادقى برو گەله ھەنە

ب سى دەنگا گازى دكەت خورتىت گولىيا

سليمانى قوتى برا تو مىرى چىدە دەست ھلينە

مني سويندەكا خارو ب قەسەمى ب ئايەتى ب قورئانى

ئەز نە كۈرم جىندىيا كورنىت فەقىر و زارا

نهز ب کوزم زاتبان و میلازما

نهولا زیده باري سی تانج وسی نه جما کولاف خوارا

دهلیلی دهلي لی دهلي لی

سترانا شهري ملا عه رهبي

تهنگا بانگي *

لی لی دهلي لی لی دهلي لی ئاغاو مە شهره

لی لی ديارى من و شهري تهنگا بانگي

شاد و شويديت بايي برو گەلهكى

ب سی دهنگا گازى دكەت سليمانى قوتى گىدى لاوو دەست ھلينه

لی لی چ گافا دەستي خوه بىدەم دارى جامىزارى

و ذرى بەرى ئوردىي ديسانى قولپىم خو پانى گرکى

لی لی رابه كدى قى سوبى من و قى فەرمائى

فەرمانا سەر بايي برهيم رابو ديسان و دەيلا گىدى ژەندىستانى

بەلى برا خودى ل شىلا شىلمازىكى و تەنگا بانگي ملا عه رهبي

لی برا خودى كە قەسانخانە

لی لی دهلي لی لی دهلي لی ئاغاو مە شهره

لی لی دهلي لی ئاھا و وئز ب شابانيا ميرات كەتم وا ب بەرە

بەلى چەوال كىيارا سوبى ل بانگي عهولى قى سوبى هەتا ئېغارى بايى

برو ديسانى لاوو كە شەره

لی لی شادو شويديت بايي برهيم گەلهكى

بەلى ب خودى ب سی دهنگا گازى دكەت سليمانى قوتى كە كۈ گىدى دەست

ھلينه ئاغاواو

لی لی براوو ب خودى قى سوبى زى بکۈزە ديسانى كە كۈ كولاف خارە

لی لی لاوو بکۈزە ديسانى كولاف خارە

* ھەستانە ھاتىھە وەركىن زەكاستەنە كە سەرتىپىنى خوى زى رازى (طاھەر سەعىد عەبوبىي)

لی لی دهلي لی ، لی لی دهلي لی
 دهلي لی به لی ناغاوو نه زی ب شابانیا هیرات که کم واب کاشه
 ودلا نفه نگا د دهستی سليماني قوتی في سوبي گدی هدیه باشه
 ودلا بسی دهندگا گازی رکدت بایی بر همیم لی گدی لا و دهست هلنیه
 لی لی دهلي لی ژی بگره که پتاني باشه

بابه ت هه قتی:

بزاشا شیخ مه حمودی یا سال ۱۹۱۹ دسترانا دیروکی دا

ପରିପାଳନା

ପରିପାଳନା କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ପରିପାଳନା

بزاقا شیخ مه‌حمودی یا سالا ۱۹۱۹ دسترانا دیروکی دا^۱

شیخ مه‌حمود کوری شیخ سه‌عیدی کوری مه‌مدد بچکول کوری کاکا ئەحمد شیخنی کوری شیخ معروفی نوده‌هی يه. ر مالیه‌تەکا ئولی یا کوردی یا بناق و دەنگ، پشتی مارنا کاکا ئەحمد شیخنی نه قىئى وى (ئانکو بابى شیخ مه‌حمودی) شیخ سه‌عید دېيىه سەرۆكى ئولى يى مالياتا بەرزەنچيان. جەپى گوتىنى يە بېزىن کو شیخ مه‌حمود، پشتى کو بابى وى ل بازارى موسلى هاتىھ كوشتن، دېيىه سەرۆكى مالياتا بەرزەنچيان، دەمى شەرى جىهانىي ئىكى دەسپېتىرى، و دەولەتا ئۇسمانى شەر ب دەرى دەولەتى هەفابىند راگەهاندى، لەشكىرى بەريتانى دەست ب كارىن خودەين لەشكەرى ل باشورى عىراقى دەرى ئۇسمانيان دىرن، ل نزىك بازىرى بەسرا شەرى (شەعىيە) چىبو. شیخ مه‌حمود ب سەركارىدا تىبا هزار لەشكەرین كورد تەقلى في شەرى بو. دەرى كو شیخ مه‌حمود ب لەشكەرى خودقە بگەھىتە بەسرا دناف بەغدا دا بورى، و خەلکى بەغدا پېشوازىيەکا باشلى كون و گوتىنى: (سىكا بەھەشەتى بول پېنچەمەبرى مەيدە، و سىكا دى بول شیخ مه‌حمود و كوردىن وى يە) هەر دىسان دروپەنلىن شەرى جىهانىي ئىكى دا شیخ مه‌حمود ل ھەمبەرى ھېرشا لەشكەرى روسي ل سەر بازاركى پېنچۈرۈن راۋەستىا بۇو.

¹ سەبارەت فى فایەتى بەتىزە:

- الفس بيل: قصول من تاريخ العراق القريب، ترجمة جعفر الخياط، (بغداد، ۱۹۷۱)، (۱۹۸۰)، ط (۲).

- عزيز الحاج: القضية الكردية في العشرينات، (بغداد، ۱۹۸۰)، ط (۲).

- سروه لسعد صابر: كورستان من بداية الحرب العالمية الأولى إلى نهاية مشكلة الموصل ۱۹۱۴-۱۹۲۶، دراسة

تاریخیة سیاسیة و ثالثیة، (اریيل، ۲۰۰۱).

دەمىن لەشكەرى بازىرىنى كەركوكى گرتى ل ٧ نىسانا سالا ١٩١٨ شىخ مەحمودى نامەك بو سەرگىرى بازىرىنى كەركوكى هنارت و داخوازا ئاقاگىرنا خوکومەتە كا كوردى زى كى كوب سەروكاتىما وي بىت ول زېر چاقدىرىبا بازىرىنى كەركەفت و ئەۋنامە كەفته د بىت، بەلى زىشىكەكىنە لەشكەرى بازىرىنى كەركوكى دەركەفت و ئەۋنامە كەفته د دەستى ئۇسمانىيەن دا ۋ بەر قىنى سەرگىرى ئەشكەرى ئۇسمانى ل سليمانى شىخ مەحمود گرت و ل دويش بەريارا سەرگىرى ئەشكەرى ئۇسمانى ل غۇراقى خەليل پاشاي، خوكمى ب دارقەكرىنى بو شىخى دەرىئىخىست، بەلى جارەكا دى ئەڭ خوکەمە هاتە راكن، ئەۋرى زېر جەھى شىخ مەحمودى دناف كوردان دا، دەمىن ئىحسان پاشا دبىتە سەرگىرى مەددەن ئانكۇ حاكىمى بازارى سليمانىي و هوسا شىخ ب ئافى دەولەت ئۇسمانى خوکى ل بازارى سليمانىي دەكتە.

پاشەكشىنا هېنزا ئۇسمانى ز دەھەرین باكىرى غۇراقى شىخ مەحمود دەپەت موتصرفى بازىرى سليمانىي، ھەر ل وى دەمىن ئامەيدەك بو هېنزا ئىنگىزى ل غۇراقى هنارت بەلى هېنزا بازىرىنى چۈوتا خود بو ئاف بازارى سليمانىي پاشىختەت ول (٣) چىريا دووئى سالا ١٩١٨ مىجر نۇئىل دەگەل شاندەكىن بچۈك چونە دناف بازىرى سليمانىي دا.

بەرى مىجر نۇئىل بچىتە دناف بازارى سليمانىي دا، شىخ مەحمود بو پىنشازىيا شاندى بازىرىنى شاندەك ۋ كەسايەتىن سليمانىي بەرھەقىرىبو.

بېنى رەنگى و بىنى كارى ئەشكەرى بازىرىنى چۈپۇ دناف بازارى سليمانىي دا. دەمىن مىجر نۇئىل گەھشىتە دناف بازارى دا، كومبۇنەك دەگەل زانا و مالەزىن و بازىگان و سەرونكەن ھوزىن سليمانىي كى، و مىجر نۇئىلى ب فارسى پەيەنەك پەشىكتىشى وان كر، و دىيار كى كوشىخ مەحمود خەتكەدارى كوردىستانى يە ۋ ئالى بازىرىنىيە.

خوکەتا شىخ مەحمودى ل بازارى سليمانىي گەلەد پېنگەلەن باش ھافقىتن مىتا زمانى كوردى بىبۇ زمانەكى فەرمى بو كاروبارىن دەولەتى، دىسان قىنى خوکەتى ئەشكەرى خودىي تابىتەت ھەبۇو، و مىجر نۇئىل شىرەتكارى شىخ مەحمودى بىبۇ، و مىنجەر دانلىس شىرەتكارى ئەشكەرى بىنى شىخ مەحمودى بىبۇ.

دهمی حاکمی سیاسی بی گشتی بی به ریتانی (نه رنولد ولسنس) سه رداندا بازاری سلیمانی کری ل کانونا نیکی سالا ۱۹۱۸ شیخ مه حمودی دانه زانهک ب ئیمزا (۴۰) که سایه تین گورد پىشکىشى وي كر، كو دقى دانه زانی دا شىخى داخوازا هارىكاريا به ریتانیا ژبو ناقاکرنا كورستانه کا ئازاد كربو.

حوكىمەتا شیخ مه حمودى گەلهك كىناسى ژى هېبۈون، هەرجەندە كو گەلهك ژ نەفسەرين بىناف و دەنگ گەھشىتىرە رېزىن فىي حوكىمهتى، لى شیخ مه حمودى گەلهك ژ كەسانىن ئىزىتكى مالباتا خوه و سەرۈك ھوزىن دەقەرى ل جەپىن حكومى دامەزرا بۈون، فى يەكىن ژى باندورا خوه ل سەر سەرۇبەرى ئىي حوكىمەتى هەبۈو. دىسان دەستەلەداريا به ریتانى ل عىراقى ژى ل ھەمبەرى دەستەلەداريا شىخى گوھارت، دەمی مىچەرسون ل جەپىن مىجمەر نۇئىلى كريه شىرەتكارى وي ب فى يەكىن ژى ھەقبەندىن شىخى و مىچەرسونى ل سەرەنەك كارو كىشەيىن ناقخۇمىي تىكچۈن و ب فى رەنگى كارىن دۆزىنكارانەيىن ھەردوو ئالىان ل بەرامبەرى ھەف دەست پىتىرن. دەستەلەداريا به ریتانى بولۇزىكىن دەستەلەداريا شىخى دناف ھوزىن كوردى دا دەست بىكار بۈو، و ھوسا بولۇزىكى دەست ب بىزاقا سالا ۱۹۱۹ دىرى به ریتانى كر. ھەزىز بىزىن كو ھنەك فاكىتىرەن دن ل قادى ھەبۈون كو پالدەر و هارىكارپۇن بولۇزىكى دەست بىكار بۈو، و ھوسا بولۇزىكى دەست ب بىزاقا سالا ۱۹۱۹ دىرى به ریتانى كر. بىزاقىن دى ژى ب دىرى به ریتانى مينا بىزاقا دەقەرە كوبىي يان.

نەخشەدان بولۇزىكى دەست ب بىزاقا سالا ۱۹۱۹ دىرى ب هاتقا كەرىم فەتاح بەگىي ھەماودندى و عباش ئاغابىي پىشەرەي بولۇزىكى سلیمانىي خورت و گەرمەر بۈو، مىچەرسونى داخواز ژ شىخى كر كو قان بىزاقا راۋەستىنىت. لى ل گولاندا سالا ۱۹۱۹ دىرى شىخى چ ب ئالىكاريا گەلهك ژ كەسىن دن ئالايى به ریتانى ئىينا خوارى و كورستانه کا ئازاد راڭەھاند و مىچەرسون شىا خوه قۇرتال بىكت و بەر ب بازارى كەركوكى قە بچىت. ھەزىز گوتىنى يە بىزىن كو ئاڭىرى فى بىزاقى بەرفەرە بۈو و دەقەرىن دەرددۈرەن سلیمانىي ھەتا ئىزىتكى كەركوكى گىتن، ھەر دىسان شىخ ئەحمد بارزانى ژى ئالىكاريا فى بىزاقى كرپۇ و برابى خوه مىستەفا بارزانى ب ھىزىزەكا لەشكىرى قە هنارتبۇ بازارى

سلیمانیی ژیو پالپشتیا براافی، به لی ددمی هنزا بارزانی گههشتە سلیمانیی برااف ب رویماهی هاتبیو.

به ریتانيا ژ تائی خوه ژ هیزەکا له شکری یا مه زن تهرخان کربووب در زبریا فی براافی.

ئەول دەسپینکا کارقىن خودىن له شکری توشى شکەستنی بون، لی پاش له شکری شىخ مە حمودى توشى شکەستنی بوو ژېر كو به ریتانيا بالەقىن له شکری يكاريئنان. شىخ دەقى ھەوا له شکری دا بىزدار بوو و خوه لېن بىرەكى پاراست، و ئەف بەرە نەها ژى مايە و دەكەفيتە دەرىبەندى بازيان و دېتىنى بەردى قارەمان. پاشتى فی شەرى شىخ هاتەگرتەن و بۇ بازارى بەغدا هاتە هنارتەن و له شکری بەريتانيا ژى سلیمانیی گرت.

دادگەھا بەريتانيا بىريارا ب دارفەكرنى دانابۇ سەر شىخ مە حمودى، به لی ئەف بىريارا جارەکا دى هاتە گەھورىن، چونكە بەريتانيا دىزەن شىخ مە حمودى جەھەكى مە زن ل جەم كوردان ھەيە و رەنگە ب دارفەكرنا وي بىبىتە جەھى نەرازىبۇنَا كوردان، دىسان شىخى رەفتارەکا باش دگەل ئېخسەرەن بەريتانيا كربووب، ئەف ژى يەڭ زوان ئەگەران بۇ كۆ حوكىمى ب دارفەكرنى ل سەر شىخ مە حمودى بەھىتە سەككىرن، و شىخ بۇ مەندىستانى بەھىتە سورگۇن كىن.

ئەف سترانە ل خوارى مينا چەندىن سترانىن دن بە حسى برااف شىخ مە حمودى يا سالا ۱۹۱۹ دەكت، بەلى وەسا دىارە هەنك شاشى دەقى سترانى دا ھەنە و دەكى دېزە شىخ مە حمودى نەقىي شىخ قادرىي، به لى وەكى مە دىاركى ل دەستپېكى رەو رىشالىن ناۋىرى فی چەندى ب نەودى دىاردەكت شىخ مە حمود كورى شىخ سەعىدى كورى مەممەد بچۈل كورى كاكا ئەحمدەد شىخى كورى شىخ معروفى نۇدەھىي يە. دىسان دەقى سترانى دا دووبات دە كۆ ب ئالىكاريا كەزىم فەتاح بەگى هەماۋەندى ئەف سەرەلدانە دەسپېكى.

سترانا شیخ مه حمود

دهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو
 دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو
 شیخی من دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو
 بهارا من ب شهری سلیمانی دا تیتن دحائی شهرادا ل
 عاسمانا خوشی تی گریندا تهیاران و گرگرا مه ته ریوسا

بهل شاهدی شهودی شیخ مه حمود نه قیبی شیخ قادر بابی له تیف
 ب سی دنگا گازی دکت که ریعنی فتح ود گهل عه گیدان میرانی به کنی پکه ن
 هچی گافا دهستی خوه بددهمه داری جامبیزاری..

دهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو
 دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... شیخی منووا
 نه زی هندی هوار دکم هوارا تورکا گه لدک دوره برانو کورد خانیتو...
 دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو
 دلهلزیلو شهره کا قومی ل چیایی سورداری ل بیرقانی...
 هه سیی شیخ مه حمود گه نجی شیخ قادر بابی له تیف لاوی کوردا دنگداو
 شیخ مه حمود ب سی دنگا گازی دکت که ریعنی فتح ود بعضی را بن...
 گه لی عه گیدا... نه فرو دهست هدلا ته کنی ب من رابگ هین
 بهل شهری من دچه پهرا دا نایینیت ئه شهد و بیلا گه لی برا شهری مه
 دی خار که قیت و به لاقه بیت و که قنه چیا و چولی ... دلهلزیلو ... دلهلزیلو
 دلهلزیلو

شیخی منو ... بهلی باش ههوار دکم
 ههوارا تورکا دووره ... بهلی برا برانو کورد خانیتو ...

دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو
دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو شیخی برا
دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو
شهره‌کا قمه‌ی ل چیایی سورداشی وا ب بهرا بهی سؤما ... فی سویی
عه‌سکه‌ری فی نه‌یاری ... قله‌ره‌شکا وا ب بهرا قیرینه هات سه‌را
بهی شاد و شودی شیخ مه‌ Hammond گه‌نجی شیخ قادر باپی ل تفیف
ب سی دنه‌نگا گازی دکه‌ت ...
که‌ریمی فه‌تاج کف ب گه‌لی گه‌گیدا ئه‌قزوکه تکبیرانه‌کی بکه بهی ب ج گاف
ده‌ستی خوه بدهمه جه‌میزیاری ب گرم شاری که‌رکوکی ...
شاری به‌غدایی باره‌کی تیدا خه‌ملا دلا دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو
دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو شیخی منو ...
دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو
ئه‌زی ئه‌قزو ھواریکم ... ھواره تورکا برانو ... کورد خائینی
دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو
دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو شیخ مه‌ Hammondی من ...
زه‌ری ل چیایی سورداشی ... کانی و ھردہ خه‌لکانی ...
بەزئ شیخ مه‌ Hammond که‌کی شیخ قادر باپی ل تفیف نه‌باتا تاکی روحانی.
شیخ مه‌ Hammond ب سی دنه‌نگا گازی دکه‌ت که‌ریمی فه‌تاج و ب گه‌لی عه‌گیدا ...
بومن ده‌ست

ھه‌لانه‌گی بکه نه‌فه سی روزه ده‌می ئاسی بین ل چیایی سورداشی جیهادا
ل معرا رابی ده‌رافی وی دادی وانی دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو ... دله‌لوبیلو
شیخی منو ... بدل فایدتنه ... ھوار بکم ...
ھوارا تورکا دووره ... گه‌لی برانو کورد خائینو ...

بابەتى ھەشتى:

سەمكۆيىڭ ئەلاقىز و سەرانا دىرىوکى

ବ୍ୟାଗୀ ପ୍ରକାଶନ

ମୁଦ୍ରଣ ଦଳର ମହିନେ ପତ୍ର

سەمکۆيىشىكاك و سىترانا دىرىوكتى

ئىلك ژوان بىزاقىن سىاسىي بىن كوردى ل كوردستان ئيرانى يەيدابۇوين پاشتى شەرى چىپهانىي بىن ئىتكى، بىزاقا سەمکۆيىشىكاك بىو كول ھەرپىما ئورمەيە و دنافبەرا سالىن ۱۹۲۰ تا ۱۹۳۰ نەف بىزاقە دېرىدۋام بىوون.

لەشكىرى روسي پاشتى شۇرەشا سالا ۱۹۱۷ خود ژ دەقەرىن باكىر يا روزئاتقا ئيرانى ۋە كىيشابۇو، و بىنى جەندى روسيا ز گۈرەپاتا شەرى چىپهانىي ئىتكى دەركەت، و دۇنى كاودانىدا، سەمکۆيىشىكاك كۆ سەرەوكاتىيا ئىپلاشىكاك وەرگەرت پاشتى بىرايى وىيىي مەزن (جعفر ئاغا) ل تەبرىزى و ب بىريارا حۆكمەتا ئيرانى ھاقىھ كوشتن*. بىن گومان خود كىشانى لەشكەرى روسي دەرفەتكە بىو كو سەمکو دەستەلداريا خود ل دەقەرا روزئاتقا ئورمەي بەرفرەت بىكەت و ب هارىكارىما ۴۰۰۰ کەسا ئىپلاشىكاك، ول سالا دويۇقدا سەمکو شىا خود ل بەرامبەر بىزاقىن حۆكمەتا ئيرانى راگىست ھەتا بازىرى مەبابادى ل سالا ۱۹۲۱ ئىخستە دىن دەستەلداريا خود قە. و چۈنكە سەمکۆيى بەھرابىرىدا دەقەرىن باكىر يا روزئاتقا ئيرانى گىرتىو، حۆكمەتا ئيرانى نەچار بىو سەمکۆيى وەك حاكمى دەقەرا چىابىي ل روزئاتقا گۇلا واتى دانىت.

دەمىز رەزا شاھ پەھلەوى، دەستەلدارى ل ئيرانى وەرگەرتى، دەست ب كارىن لەشكەرى دىرى سەمکۆيىشىكاك كىرو مقا ژ ئىلىن ھەفتەرى سەمکۆيى دىت، و رەزا پەھلەوى لەشكەرى خود ژ ئىلىن تۈركى و ئازەزى رېتكەخت كو هارىكارىما لەشكەرى ئيرانى بىكەن بىن كو ب سەرەكىدا ئىبا جەنەرال (عبدالله گەمباسى) بىوو، و ب قان كارىن لەشكەرى سەمکو بى دەقەرىن چىابىي ل تۈركىي ياخانى دوپرگەرن و ب هارىكارىما ھەردوو لەشكەران (تۈركى و ئيرانى) زىانە كا مەزن ب لەشكەرى سەمکۆيى كەت ھەتا خېزاناندا دىگەل كورەكى شەش سالى كەتنە دەستى لەشكەرى ئيرانى.

* بىراین دى جعفر ئاغا ل سالا ۱۹۰۵ ھاتىبۇ كوشتن ژ بىرەم قەيدىن رى دىگەل شۇرەش كېتىن ئيرانىدا

پشتى قان رويدانا سمکوبى خوه گەھاندە عىزاقى و ل جەم شىئوخە مەھمۇودى ل كاتونىدا دووى سالا ۱۹۲۳ و مەرەما وي ئەبۇو كۆ ئىنگلىز ھارىكاربا كوردىن ئىزدانى بىكەت و دىرى حوكىمەتا تۈركى و ئىزدانى.

ل تىكتوبىرا سالا ۱۹۲۶ سمکوبى شاكاك دەستت بكارىن خوهىدىن لەشكەرى دىرى حوكىمەتا ئىزدانى و تۈركى كىر، ھەرچەندە بەرتقانىدا ھارىكاربا خوه بۇ وي دىيار نەكىر، بەلكو رىزدى ل سەر حوكىمەتا عىزاقى كىر كوشۇوي ژ سەنۋى خوه دوپىر بىكەت ولى بەرامبەر قان گۇاشتنا سمکوبى دەقەرىن عىزاقى بىچە ھىلانە و ل سالا ۱۹۲۸ بەرەڤ تۈركىا چوو بەنچارەكى دى زەرقىقە عىزاقى و ل بازىزى رەواندۇز ئاڭنجى بۇو، بەن دەمى عىزاقى هەست ب نەزانىبۇوتا تۈركى و ئىزدانى كىرى ب ئاڭنجى بۇو نا وي ل رەواندۇز لەورا داخوازىدا سمکوبى جارەكى دى كىر كوشۇ دوپىر كىندا وي ژ ئەگەر دەرنەكە فېيت دى نەچار بىتتىزىكى لەشكەرى بكارىشىت ئۇسو دوپىر كىندا وي ژ دەقەرىن باكىر باكىر با ئىزاقى.

دەمى سمکۈز دەقەرىن باكىر با ئىزاقى دەركەتى ئەول سەر كارىن خوهىدىن لەشكەرى دىرى ھىزىن لەشكەرى تۈركى و ئىزدانى هەتا سالا ۱۹۳۰ بەرددوام بۇو، و ل دۈيماھىي و پاشى ژ ھەمى رەخان قە ھاتىدە دور يېچىكىن، نەچار بۇو خوه دا دەستىن حوكىمەتا ئىزدانى، پاشىدا حوكىمەتا ئىزدانى نەخشى كوشىشىنى دانادەمى بىبۇسەك ل بەر ولى بازىزى ١٨ رۈزى شتو ل تۈرىمەن سالا ۱۹۳۰ داتانى، و ل دەمى سمکۈز دەقەرا دەستت تىشانكىرى ئاڭلى باراند و ھاتە كوشتن**

** سەبارەت بىزاتا سمکوبى شاكاك بىنېرە قان زىنەرە:

- ۱- د.كمال مظہر احمد: دراسات فى تاريخ ايران الحديث والمعاصر، (بغداد، ۱۹۸۵)
- ۲- م. س. لازاريف، المسألة الكردية، دراسة في الحركة التحريرية القومية فيما بين الحربين ۱۸۹۱-۱۹۱۷، ترجمة ابراهيم احمد، (السليمانية، ۲۰۰۱).
- ۳- ياسين خالد حسن: كردستان الشرقية، دراسة في الحركة التحريرية القومية فيما بين الحربين ۱۹۱۸-۱۹۴۹، رسالة ماجستير غير منشورة، قدمت الى كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، اربيل، ۱۹۹۵.
- ۴- مازن قان بروستت، ايران والشأن الكردي، ثورة سمکو، ترجمة سعيد يحيى، مجلة كاروان، العدد ۲۴، اربيل ۱۹۸۸.
- ۵- بدرخان سندى: سمکو ذلك الشأن الكردي، مجلة كاروان العدد ۵۸، آب ۱۹۸۷.

بی گومان کوشتنا که سه کنی سیاسی بی کورد، و بیشی ردنگی جهی دلنه خوشیا کوردان
نه، و فی رویدانی کارتینکرن ل سهر کوردان کریه، و ئەق کارتینکرنه زفان ستراپین ل
خواری دیار دېت:

ستراانا سمایل ئاغا شکاڭ

ئاغا و سوبه یه دگەل بېيانى
خوشمیرى مالا بابى من و سوبه یه دگەل بېيانى
كاقەزدك هاتيۇوۇز بازىرى تەھرانى
بو سمایل ئاغا بابى خسرو شىرى زراف سەر تىبىي سوار گولا سەربازىت عەجەما
بلا سمایل ئاغا كەرمەكت بېيتە ديوانا شاهى عەجەم ل بازىرى تەھرانى
ئاغا و سوبه یه من دگوت دىبا دەمە
سوستا بەلكىت خوھ بەردانە سەر ئاھىت چەما
چەند چارا و چەند دەما من زەزە گوت
سمایل ئاغا بابى خسرو بىن كاروبار و نەچە ديوانا شاهى قان عەجەما
دەنایى دەنایى
گۈلىزىرا يان دكى گولبەمارى
تىلى خانمى موحته بەرى نەملى
رابە ھەوارا خوھ بىگەھىنە بەر دەستى خودى و يېنگەمبەرا و غەوسى ل بەغداپى و
جارا في جارى سمایل ئاغا بابى خسرو ب خىر و سلامەت قەگىرە قەز ديوانا شاهى
عەجەما بازىرى تەھرانى
لە پاش سمایل ئاغا بابى خسرو بلا عەشىرا شکاڭ نەمېنتە ل دەشت سوماپى
ئاغا و سوبه یه خوش سوبه یه
گۈلىزىرا يان دكى گولبەمارى
سوبه یه دلى من نەبۇل قى خەبەرى

تاق سپیدا سه رکه فتی دایه سه ری
 شه و قی دایه کوله کی هافیته به نجمری
 به زن و بالا کولیزاری و گولبهاری تبلی خانمی
 شه به قا روزی دا به زن و بالا موحته به ری
 رابن له زی بکهن ب له زین بوری بیازا سمایل ئاغا ژ تهولی بینه ده ری زینی زهر
 داننه سه ریشی و شیر و مرتلی سمایل ئاغا بلا ره ختا به را گزندی پی خوه ب
 هافیته رکبیا بوری
 که فته دانگا سنی و گه می میز بونی به ری خوه بده ته بازیزی ته هرانی
 بلا هینگی سه ریزیت عه جه ما، که رم بکهن سه ری خوه ژ بابی خسرو را نعینا بینه
 ده ری
 ئاغاو و ئاغاو و رابه سه ری خو ملیکی مالا بابی منو رابه سه ری خوه جلی ئاغاتی
 دانه جلکی قاجاگان و فرار بکه به رخوا.
 رنکا ته هرانی دوپره قی سینی بده به رخوه
 ئه و گافی توو بچیته دیوانا شاهی عه جه ما سه ری نه جه مینه سه ری بده به رخوه
 ئاغاو و سوبه یه ئه زی ئاچمه سه را هانی
 شاد و ناقموشیدی سمایل ئاغا بابی خسرو گله لک هنه
 وئ دکوچکی دا دکه ته گازی گه لی عه بادا نوو و شکاکا و هرنه دیوانی سویندا گران
 ژ مرا بخون. دونیایه ژ قی سه فهرا هدنی بدهستی گدی بابی شاهی عه جه ما بهیمه
 کوشتن کوری من خسرو دل دوسا من دانه حدودی ئیرانی.
 بیزه ده نائی ده نائی
 کولیزاری باندگی گولبهاری، تبلی خانمی موحته به ری نه مایی
 رابه ههوار خو بکه هینه خودی و پینه میهرا و غه وسی به غدایی
 جارا قی جاری سمایل ئاغا بابی خسرو ۋە گەرمىت ژ دیوانا شاهی عه جه ما لقى
 وە خەری ل قی سه فهرا ژ قی بەلايی
 لە پاش سمایل ئاغا بابی خسرو بلا عه شیرا شکاکا نه مینه ل دەشتا سومایی

دهنگی بابی خسرو ل کوچکا و بالنکا ب گران نایی
و پشتی بابی خسرو عه شیرا شکاکا بی سر و سه میان مایی*

سترانا سمایل ئاغا اسمکویی شکاکا

بیزه یو یو یو یو ... ههی لاوایی
شاده شوهیدی سمایل ئاغا گلهک هنه ل دونیایی
دهمی وهر تیمه کوشتنی چو جارا شاهن عه جه ما نایی رایی
ده یو یو یو یو ... ههی لاوایی
موحته به ری ب سی دهنگا دکره گازی ل فاتمایی
شهرکا ل مه چینبو ل نیزانی ل دهشتا دیله مانی دهشتی پانه بهنی دهشتی پانه
چوار بیلوکی عه سکری عه جه ما ده رکهت ل ته هرانه
ده بیزنا سمایل ئاغا بابی خسرو زرافه مینا شتلا حمیزه رانه
ده یه وی پاشیتی دا گوتی یه ل بنه مالا میزخاس و عه گیدانه
سدری سی و سی روژانه
ل دهشتا چارین توپا د کیشنه دهشتا دویله مانی ب هه سپانه
دهم کول پینشیکا کوچک بابی عه جه ما ئه وی که مین دانه
ده سویندی دخوم ب جزیی ب قورغانه
دو ورزی بناف عه سکری عه جه ما دام میزو قدس اباخانه

* ز زارده فئی (محمد پیروزی) ل ۱۹۹۹/۶/۱۵ بازیزی دموکریتی ماتیه و هرگفت.

خودزیکا ژ خیرا خودی را هه جی گافا بابی من سمایل ناغا بابی خسرو دبی گاری
و گهنه‌گافی

ریزا دهرکه تبا سلیمانی ئەحمدە فەرزەندی حەسەنی فەیزو
شیری سەری چيانه
ئاخ ده یو یو یو ... هەی لاوابی

بیزه یو یو یو ... هەی لاوابی*

شەرەکا ل مە چىپىول ئیرانی ل دەشتا دىلەمانی ما قويۇل گرکە
دە بەۋنا سمایل ناغا بابی خسرو زرافە
بەزنا سلان و شاپكان و رەختا ب كەركە*
دەم گو سەری سى رۆزانە ل دەشتا دىلەمانی
بەرى توبى دكىرە بىلوكە

خودزیکا ژ خیرا خودی را وز سمایل ناغا بابی خسرو بەگلکى كوردا بى گارى و
گهنه‌گافی

دەپلا بلا ریزا دهرکه تبا هەوارا سلیمانی ئەحمدە فەرزەندی
حەسەنی فەیز و بابی ئى پەگلى
شیری بىریندارى چار كولچىكە

بیزه یو یو یو ... هەی لاوابی

شەرەکا ل مە چىپىول ئیرانی ل دەشتا دىلەمانی
ھەتا دەشتا ناودرى
ھەپلۇ بەگو من گو ب دار و بى يە
چار بولىكى عەسکەرى عەجەما هات دەشتا دىلەمانی ل مەگىرىنە

* كەركە: پۈچ

ده به زنا سمايل ئاغا زراقه مينا رحانا دار شينه
 ئىدەھ سەرى سىن و سىن روزانە ل دەشتا چارمىت تۈپا ب ھەسب د كىشىتە
 دەمگۇ خودى دزانىت ل سمايل ئاغا بايى خسرو بەگىكى كوردا بى گارى و گېنىڭقى
 دەپلا رېترا دەركەتىا ھەوارا سليمان آنە حەممەد
 قەرزەندى حەسەنى فەيزو بايى ئىيەكى
 **
 دەشىرىي بىرىندارە دل بخويتە

* سەعىترانى سمايل ئاغا

ھەبى ھى ئەزى دېبىم ھەقدەنە ھەقدەنە
 گۈل و كولچىچەكىن كوردىستانى ل بەر روپىار و چەمان مەلول بۇون
 بەلى خاتون كەچك گازى دكە خاتونا مەزن بلا پۇرا سەرى من و تە گورت بىا
 دەدەما تابوتا سمايل ئاخايى بايى خسرو ئاخايى كوردىستانى تېتىھ و ۋەعەجەما
 وەل ئاغا و ئەز نەمېتىم
 بەگى من رابە سەر خۇو
 پاشايى من رابە سەر خۇو
 تو و جىلکى ئاخانو و بىكە بەر خۇو
 تو و بى دەستەكى قاچاغانو و فيلارنو بىكە بەر خۇو
 بەلى بەرى تە يكەۋىتە دنالى عەجەدما
 و رېتكا تە بېرىزى بىدە بەر خۇو
 و دى چىھ دېوانا سەربازى عەجەمە
 روپىنى و تۇو نەترسە و سەرى خۇو نەچەمە
 تالىيا دونىيائى مەنە

** زىزادە فى جاسىنى شىكاك هاتىيە وەرگىرن، ل جەم (كادىران دریاسى) *

* زىزادە فى ئىسماعىل مەركەمى ل ۱۹۹۸/۶/۱ ئى هاتىيە وەرگىرن

و ژ خېرەكە ناموسا خودى مە كوردا
ول ديوانا سەريازىن عەجهما
سەرى خۇه راكە
و ملى خۇه بىدە بەر خۇه
ھەبى لۇ لۇ لۇ رابە مىرى من رابە
دىنى نەز سوبەمىي دلى من دله كىن نالە
دىيىن خاتونا كەچك گازى دكە خاتونا مەزىن
ئەقىرو بلا پۇرا سەرى من و تە گورت با تازى كە كورستانى
بەل گۇتكى خويشىكى چ قەومى يە
خودى ئى سوبىن بەرى خۇه دەھمى ب دېرىپۇنى
دەھمى تابوتا سمايل ئاغا بايى خسرو دھىت ژ تەھرانى
ھەبى بەگى من رابە نەز تەھېنم.

بابه تی نه هی :

کوئر حسین پاشا و سترانا دیروکی

ପରିଚୟ

ଶବ୍ଦମନ୍ତ୍ର ଓ ବ୍ୟାକରଣ

کۆر حسین پاشا و سترانه کا دېرۋىكى

ملەتى كورد و دىكى ھەر مللەتەكى دى، كەسىن ناقدار و ب شىبيان دناف دەنه، و ناقين وان دناف ژىدەران دا ھاتىنە پاراستن، و يەحسى وان ھەتا نوکە ل سەر زارى خەلکى مايد، لى بەل ھىشتا ھندەك تالىن گۈرنگ ژېراف خەباتا وان نەھاتىنە دىياركىن، ئەف چەندە ڑى دىزقىرىت بو نەبۇونا ژىدەرىن بەردەست، كو ھەتا نوکە گەلەك ۋەقان ژىدەران نەكەتىنە دەدەستى ۋەكولەران دا، و چونكە سترانى فولكلورى ژىدەرەك ژ ژىدەرىن دېرۇكا كوردان نە، ناقين گەلەك ۋەقان ناقدار و خەباتا وان ھاتىنە پاراستن.

کۆر حسین پاشا، سەرۋىكى ئىلا (حەيدەرانە) بۇو خۇدانى دەستەلادارىيە كا بەرفرە هەل دەقەرە وان و بايەزىدى^۱.

دەمى حۆكمەتا تۈركى (حۆكمەتا لاوتىن تۈرك) سیاسەتا ھەمبەرى كوردان پاشى كۈدەتىغا ۱۹۰۸ گەھورى، بىزەفەك ل دەقەرەن كۈزىدى بەيدابۇو، نەخاسىل دەقەرەن بايەزىد و دەورۇمىھەر، و پىروپاڭنەكە ماھىنەن لۇنى دەقەرى بەيدابۇو نىزى حۆكمەتا تۈركى و خۇدانى قىزى بىزاقى كۆر حسین پاشا بۇو، گەلەك د وى ھىزى دا بۇون كول ۱۹۱۰ سەرەنداشە كا ماھىنەن ل قىزى دەقەرى (بايەزىد) بەيدا دېيت^۲.

ل سالا ۱۹۱۰ كۆر حسین پاشا بەرەف ماڭو (ل ئازەربايچانى ئىرانى) دەجىت، و دنامەكى دا بۇ (فورتىسۇف داشكوف) ئى كو (عەمەلىي روسيي بە، ل دەقەرەن) داخوازى ژ روسىيا دەكت كۆ كوردىستانى ھەمي بىن بىكەتە ژىز دەستەلادارىا روسيي و سەرەلەدانەكى دىزى تۈركان ئەنجام بىدەن و ب ھارىكاريا روسيي با، بەل روسياج بەرسىپ بۇ قىزى چەندى نەبۇون چونكە ل قىزى سەرەدەمى دىسیاسەتا وى دا نەبۇو كوردىستانى بىكەتە پارچە و دىن دەستەلادارىا خۇۋە، لەپىرى وەسا دىيار دېيت كۆ كۆر

¹ كۆئىزەش، جمعية خويپيون ۱۹۲۷ ووقائع ثورة أذرات، ۱۹۳۰، تقديم ومراجعة عبد الفتاح البوتاني، (اربيل،

۲۰۰۰)، ص ۵۹.

² م.س لازاريف: المسألة الكردية ۱۸۹۱ - ۱۹۱۷، ترجمة: أكبر احمد، (السليمانية، ۲۰۰۱) ص ۲۲۸.

حسىن پاشا زوان كەسىن كوردىن سىاسى بۇ ئەوين خوه نېزىكى روسيا كرى و داخوازيا هارىكاريا وي كرى زىبۇ داناندا دەولەتە كا كوردى^٣ آهەزىز داخواز دىكىنگىك نەدابۇ بىرافا قان كەسان، بەلى هندەك كەسىن سىاسى يېن روسى ھەرددەم داخواز دىكىنگىك نەدابۇ بىرافا قان كەسان، بەلى هندەك كەسىن پاشايى بېبىن^٤ ئەمە دىيارە كۆز حسىن پاشا جارەكى دىزقىيت كوردىستاني، و دېبىت ئىكەن زەنامىن كومەلا ئازادى يَا كوردى ل سالا ١٩٢٤، ھەرچەندە كۆز حسىن پىشكدارىنى دشورەشا سالا ١٩٢٥ ئى دا ناكەت بەنى دەيتە گىرتۇن و بۇ بازىزىن ئەنادۇلۇ روزئافايسى دەيتە نەفيكىن، پاشى ب رېكەكى خوه قورتال دىكەت و بەرەف سورىي دېجىت ول جەم حاجو ئاغايى ئۇرى دناف مالا خوه دا ئاڭنجى دىكەت، ل سورىي دېبىت ئەنامى كومەلا خوييۇن، و پاشى دەيتە هنارتۇن ۋالىي كومەنلىق بۇ پىشكدارىنى دشورەشا ئازارات دا و دەمىن دىكەت بارزان مېھقان ل جەم (شىخ ئەحمد بارزانى)، ول دەمىن بەرەف دەقەرا شورەشى دېجىت (نوح بەگ) (برايى حاجى موسا بەگى كوسەرۇكى ئىلا موتکانە) داخوازى زى دىكەت كۆز حسىن بىرايسى وي (مەدىنى كۆز حاجى موسا بەگى بە) دەگەل خوه بېبىت دا كۆ ئەو زى بگەيتە رىزىن شورەشى، بەل ب رېكى قەنەن دەپەرگۈزىچەلەلە داخوازيا تۈركان (مەدىنى)، ول دەمىن كۆز حسىن پاشايى دەخەن دەكۈزىت^٥ ئەقىقىتى، نە ل دەمىن بىن دەخەن، و پىشى ئەندازىن دەرگىرىن ول دەقەرا شىروان (مەدىنى) ئەقى كارى نەباش و ب دەپەرگۈزىچەلەلە داخوازيا دەولەتتا تۈركى ئەنجام دەدەت. ھەتا (زابىتەكى) بۇ دىيار دىكەن، پىشى كۆز حسىن كوشتى، و خوارزمىيەن ئەندازىن دەخەن دەكۈزىت و (مەدىنى) ل موشى دەكۈزىت، و بۇ بىز ل سەر ئەقى چەپرۈزكى قەنەن سترانى بخۇوينە:

^٣ زىنەرەن ئەندازىرى، ص ٢٢٤ - ٢٢٦.

^٤ زىنەرەن ئەندازىرى، ص ٢٢٠.

^٥ احسان نورى پاشا (الجيترال): انتفاضة الگىرى - ١٩٢٦، مذکرات احسان نورى پاشا، ترجمة صلاح بىوارى، (بيروت، ١٩٩٠)، ص ص ٧٢ - ٦٦.

سترانا کور حسین پاشا

بیزه فیلارو سوپایه سرای من تیشه ناخ لو دل من بهر خمنی دا
 والله دبی کور حسین پاشا بیو ناخ لو ل دنی دا
 نهوى گه هشته نک شیخی بارزان مال و مهزبه گه سنه دی خوده چیکن
 والله گه هشته سر کانیکا شیروان، بلا نه تاف بیت ملا حجه
 معدنه تاکولی، نهودربیگی ته قاندہ یه زنو بالا کور حسین پاشا،
 نهی نی کوشت ول سر نفیتی ناخ لو ل رکوعی دا.
 بهل نهوى زلامی کوری زلامی خوه ب حیلا لنگی دهواری خوه
 خلاس کرو گه هشته وانی ل مه جلیسی دا.
 بهلی بلا نه تاقابیت ملا حومکه تا تورکا چهوا عه فیا وی ده ریختست
 نایبی دهایی فیلارو معاشی وی گریدا
 وهره فیلارو نه زی ناجمه مویشی ناخ ل ب گرانی
 والله دینین جه ماعیه کا دناف یه نیما حسینیا دا چیزی
 بهل نیفا شهقی پیدا ل کوچکی رابو ناخ ل هانه خانی
 والله نادر به گی دبی گه لی پسام و برایی هاتیه کوشتن کور حسین پاشایی بابی من،
 بهلی چهند شرق و غربه دو نایبی همی ناخ لو بین دزانی،
 نهوان زلاما کدمی سه ری خوه نه هه لانی
 والله مهرگی دل من گوری مجه مدد عدلی بعرخی کز مزی که کی سویل خاتونی
 والله ده رهکر و کنشا خانی
 بهلی چهوا نه وی دهست هافتیه قایشی بهر رومنیلی
 والله ل یه زنا زراف گریدا بیو چبر و چهپ و لو ب رومانی
 بهلی دهست هافتیه قهفتا بهر رومنیلی بعرخوانی
 بهلی دبی نادر بدگ و خال و بلا کوشتنا حجه معدنه تاکولی قهبلل سر گیانی

بەلىنىڭوا نالبەندىيەتى نادىر بەڭ گازى دكەتى وى وەر وەرە
ئاخ لو فيلارو وەرە

والله مەرگى دلى من گورى مەھمەد عەلى تەيرى بازى گەردەنە زەرە

والله چەوا تو دېچى كاڭلا مويشى حەيدىكاڭلا فەتكەيى بەرانەكى سەر ب قەمرە.
وە فيلارو نەزى ناچەمە مويشى ب دارو بىيى بە

والله سەرى سى شەف و سى رۆز؟ مەھمەد عەلى دويىش حەجى مەددەنى
تاڭولى والله كولان دىگەرىي

ئەسى رۆزەكى چەوا حەجى مەددەنى بەلى تاقىقىرا خۇرتان و جەھىلەن
دەرى ئەمنا مويشى لو روئىتىيە

بەلى مەھمەد عەلى مەرگى دلى من گورى بەرخى كۈرمىزى

كەكى سوپىل خاتونىي لى كرە گازى گو مامى حەجى مىرى
چىپە لو دەست ھەلىيە

بىزە چەوا خەلک و دونيا عالەم نەبىزىن عەگىد و خوشمىز

زېنەملا حسین پاشا دەھايىي فيلارو نەماينە

بەلى حەجى مەددەنى دەست ھافىتە قەفتا میراتا بەر رومبىلى
بەر تەنشتى كىشاپىيە

والله دېبىزى پېرەمپەرە نەشى میراتا بەر رومبىلى ب خەبتىيە

والله مەرگى دلى من گورى مەھمەد عەلى بەرخى كۈرمىزى

كەكى سوپىل خاتونىي ئەسى دەست ھافىتە میراتا بەر رومبىلى
جوتەكى كۈنى راسى ل بەر تەنشتى حەجى مەددەنى شەقانىيە

بەلى خودى تاڭ كۈلە كا خويىنى كەقزىنە

بىزە دېيە هەر دا خەلک و دونيا بىزىن ج نەبىزىن ج خوشمىز

زېنەملا حسین پاشا و ھايىي فيلارو نەماينە.

ئەى ئى فيلارو نەز ناچەمە كاڭلا مويشى ل دەفيڭازى

بەلى مەھمەد عەلی چەوا ل کوزك و چەپەرا والله مىنا تەيرى بازى
دەكتە قىرى لى دەكتە گازى.

بەنى دېيىچ خودانى خۇدان خۇرى ئىنەن چابەكى بېبە
والله بولاقناسا رەنگىن بولادار بەگى خالى من بېتىنى بلا
خال يېتىل تەوارا خارزى

ئەق سەرىسى روزان و سى شەفانە منى دەرەكى
كولى رىساسى دانەبەر بەزۇن بالا حەجى مەددەنى تاكۇى
تازە ھاتۇر زەجىزى

والله دېيىچەمەد عەلی لەزەكى دەكت و لەزىنت
ئەوي خېرى ل گاۋەزا درەشىنت

والله بولادار بەگى خالى خوھ فېرىكەدەم
وەختى نادار بەگى وي گاۋەزى هەر دخونىت

والله دېيىچەمەد عەلی ئەزىزى رايم لەزەكى بىكم خالو و دى لەزىنەت
والله ئەزىزى قورسى زېترا بەم دەق زېرىنگۈرىت وانى ھەميا تىكىدا دى ھەلبىم.

ئەزىزەشك و بەرتىلا بىدم زاباتانو و قائمه قام و ئۆزىباشىن
حوكىمەتا تۈركا، هەتا سى شەق و سى روژى تەنەھىلەم دەجەبس و
زىندانى مويشى خالو تە دەرىنەم

بېتە ئاخ وەرودر لو فيلارو والله مەرگى دلى من گورى
مەھمەد عەلی تەيرى بازى گەردەنە زەرە

بەلى چەوا تو دېچىتە كاڭلا مويشى حەيغا كالو قەدەكى بەرانەكى
لو سەر ب قەمەرە^{*}.

^{*} د زارەمەنلى سەرىنېتىنى كۆچك و دېوانا (شۈركىي بېتسەپىي) ھاتىيە وەرىگۈرنى.

نافی کور حسین پاشایی سترانا (فهود مهرزی جمهیل) دا هاتیه کو کوري
 جمهیلی چه توبه، ز تیلا په نجیرایه (بنجیناران) پشتني شورهشا ۱۹۲۵ فهوده رز دګه
 باب و برایین خوه دهیته نه فیکرن بو بازیزی (نکدا) ل ٿئادوولا روزنایی،
 هرچهنده پامی وی دری شورهشا سالا ۱۹۲۵ راوه ستیابو، ول سالا ۱۹۲۸ جاره کا
 دی کورین جمهیلی هاتنه بهردان و زفرين ده قمرین خوه، بهن و هخته ک پیغه نه چھو،
 جاره کا دی تورکا کورین جمهیلی هه ردوو (فهوده رز و فهیم) گرتن و کوشتن. ل
 دهنجا تیلانی^{*}، و دفا سترانی دا، دیار دبیت کو فهوده رز زافایی کور حسین
 پاشایه، دیسان ٺٺ سترانه دوپادکهت کو فهوده رز و فهیم ل دهنجا تیلانی هاتیه
 کوشتن. و ٺٺ پارچا سترانی دریثت:^{**}

هزی ناچمه دهنجا تیلانی واب داری مازی
 هوپنی رابن جابه کی بنه نه بازیزی قونیا
 جنم ملا کور حسین پاشا
 ماقبلی بازیزی قونیا
 پیغه کور حسین پاشا
 بلا بوكا سالن بخه مليتت
 خه ملا بوكانی گردہت
 بهیته قه سرا عین قه سری ستر ڦان کوما کوشتیا
 و بريندارین مala چه تو بکنه شین و تازی
 ٺز بیشم ها لو لو
 وله ته رحو موستو فهیم و براو و
 فهوده رز و زافاو و زافایی سی شه ڦان و سی روزانو

* بو بت پیشانیں ل سار جمهیلی چننو و کو خشننا فهوده رز پیغه:

کونی رهش: انتقادیة صاصون (آل على بونس) ۱۹۲۵ - ۱۹۳۶ (دمشق، ۱۹۹۵)، ص ۵۷ - ۵۹.

^{**} ٺٺ پارچه ڏزار دهی (محمد پجویس)، هاتیه و ریگرین.

دهست و تئلپی براپی من ل خه نا زاقاتی داو و
بوکا سانی وال بندیا چیتا و به را دوو
گوفان ب دنی براپی من گله که
گوفانا بوکا سانی
کچا کور حسین یاشا ماقول بازیری قونیا
گولا بوکا سانی بدلی براپی من دا و ماوو.

پاشکو:

- چهند سترانیں دی یین دیروکی
- لیستا ژیدرا
- ناٹھروک

• *gata* *mājū*, *mo* *mo* *mo*
• *tsukkumi*
• *shibumi*

چهند سترانین دی بین دیروکی

ترانا مير سهيف ولدينى بوتانى*

ژماره (۱)

هەبى قەلەكى هەبى قەلەكى هي هي ...
جوتەكا خولاما قىدا تېتە
دېيىن هوين خولامىن كىنە
دېيىن ئەم خولامىن مير سەيف ولدىنى ميرى بوتانە
ئالىي نەبىزە ميرى مە مەرەكى خرابە
و نادەتە خاداما تېتان و شەرابە
نادەتە مەزنى گۈندا ماھىتى بىكانە
هەبى قەلەكى هي هي
هەبى قەلەكى ...
دەنەبىزە ميرى مە مەرەكى خەرابە
وى نىرى دەكل بەرانى قەد گۈزىت بو خولاما و خدامانە
و دكەتە تېشىت و فرافىتە
هەبى قەلەكى خائىتى
هەبى دەولەتنى دەولەت خانى
جار ل دەشتى جار ل رۈزانى
دە رابە جار ل كەيىچى جار ل سەيراتى

* ڈازارەقى سترلىپىز شىڭىرى بىنسەين ل دەھوكى ل ۲۰۰۰-۲۰۰۱ ئاپتە وەرگەتن

نه‌ی لی توزه‌کی گرتیه مه‌حفوری وی دیوانی
و زنگه‌کی هاچیته ته‌فشن و تراری فی شیلانی
بارینا میها ل سردارلای کوتانی
حیرانا هسپ ل گهولخانی

و ته‌و تهوا توبله گازیا میری سه‌یف ولدینی به‌گی ل کوتانی
به‌قی سه‌ری سی روزان و سی شه‌قان

هه‌بی چه‌وا ده‌ستی میر سه‌یف ولدینی به‌گی داری که‌لامچی
و لنگی وی هاچیته داری قه‌یدی
و سویکا سته‌مبلو شهوتی سه‌ری وی بزی
بچورویکی پندکه نه هولانی

هه‌بی فله‌کی ... هه‌بی فله‌کی
هه‌بی لی ئاغاو و فله‌کا من خانینه
هه‌بی دیبن ده‌ولتی ده‌ولت خانی
دمی نارابه دگمل بیانی

ل من حرامی باشیکا دگمل بارزانی (۴)
نه ل جهودی نه ل سه‌پرانی

نه ل دهشتی نه ل زوزاتی

ئەز ناشوم ته‌شکنی تراری فی شیلانی
نامالم محفوری فی دیوانی

گوهی خوه ناده‌مه بارینا میها ل سر داری کوتانی
وحیلانا هسپا ل گهولخانی

و ته‌و تهوا توبله گازین میر سه‌یف ولدین میری ل کوتانی
ئەق سه‌ری سی شه‌قان و سی روزان

خوکمه تا رومي سهري مير سهيف ولدينی بوتان
بي پري ل سويكا سته ميلولا شه و قى
بچوپك و قوماندار پندكه نه هولانى
ئەي ل ل پشتى مير سهيف ولدين به گى ميرى بوتان
من خەرامى ز مير و حاكم سينگ و بەر و مەمك زەپەنلى
خودى نەكەت كەيف و سەيراتى

سترانا سهیف ولدینی به گئی بوتانی امیر سیف‌دین به گا*

ژماره (۲)

هه‌ری دهوله‌تی دهوله‌ت خانی

يا بوبه زریکننا تیله تازیا ل کولانی

يا بوبه حیرینا هه‌سپ و ماهینا ل مهیدانی

توزه‌کی یا هافنیته به ر و مه‌حفیریت فی دیوانی

زه‌نگه‌کی یزت گرتین ته‌فسی و تراریت فی شیلانی

نه‌فه سی سالی تمامه میر سیف‌دینی من گرتیه

ل بهر دهرگه‌هی سته‌مبولی، نه‌قیت گرتیه نه بهردانی

هه‌ی داوو داوو میر سیف‌دینی من داوو

يا میر سیف‌دین به گئی هه‌لکه‌فته

که‌س ل سه‌ر دهست نه هه‌لیناوو

کی گوتو میر سیف‌دین به گئی من بی خرابه

بی دده‌ت خدامان تیتان و شهرا به

بی دده‌ت خولا‌مان ره‌ختان و که‌لابه

نه‌فه سی سالی تمامه میر سیف‌دین به گئی من بی گرتیه

بهر دهرگه‌هی سته‌مبولی نه‌گرتیه نه بهردانه

هه‌ر فی و‌ختی هه‌تا فی و‌ختی

میر سیف‌دینی من میره ل سه‌ر ته‌ختی

کوراهی و سه‌د کوراهی چافتیت (زون بای)

* بنده جمیل محمد شیلانی؛ پیش‌تر سترانیت بی گوتیه ۵ دریا فولکلوری کوردی، گوچارا کاروانی فولکلور؛
ژماره (۲)، ۱۹۹۰، پی ۱۱۱ - ۱۲۲.

بکه‌فیت هه کو لی کری بی بهختی
هه‌بی داوو داوو میر رسیقدینی من داوو
یان میر رسیقدینی من هه‌لکه‌فتی، که‌سی ل سه‌ر ده‌ستی نه‌هه‌لینا وو
سی کوت‌رکیت چوبنیه هه‌رزی تافی
هه‌نکی یا خودایه سیبیه‌ری، دووبیا یا خودایه تافی
بی ژ خو دوورنین چپکیت خوهنی و خونافی
هه‌نا میر رسیقدین به‌گ تیتو ژ رده‌ش رافی

سسترانا حاجی ئوسمان*

ژماره (۳)

شەرە زەينەبى شەرە

فەرمان رابۇز سەتەمبۈلى ژ ئاغايىي مەرە

عەسکەرى ئىگان ژ دەركەمىي دىارىبەكى ئاتۇر ژ ئاخا مەرە

شادانو ناڭمىشىدى حاجى ئوسمان ئاغايىي چىجان^۱ سولتانى ھەقىركا^۲ گەلەك ھەنە

رۇزا مەرنىچ جارا بەرى خود ژ قوماندارى دەولەتى نا گۆھەرە

زەينەبى قەسرا مېزىدەخى^۳ د كورىدا

دسوو گەرا بەرى سېيدىدا، سى تاپورى نەزاما توركا ھاتنە قىدا

بورىقانى ل پورىدىدا

شادانو ناڭمىشىدى حاجى ئوسمان ئاغايىي چىجان گەلەك ھەنە

بانى دكە خەلەفى مېشۇ صالحى پېرا لەپ ھلينىن مىرى باشىن

ئەو گافا من ھەلقەدا من دھاپىتنە قوماندارى دەولەتى

سەرە وى كەفتە قەروانا شورىدا

شەرە زەينەبى قەسرا مېزىدەخى بلندە و ل ھندەقا

دگەل بەيانا سېيدى سى تاپورى عەسکەرى نەزاما توركا ھاتنە خافا

شادانو ناڭمىشىدى حاجى ئوسمان ئاغايىي بايى چىجان سولتانى ھەقىركا گەلەك ھەنە

بىسى دەنگا بان دكى خەلەفى مېشۇ صالحى پېرا لەپ ھلينىن مىرى باشىن

خەباتا مىرا يىن

* ڈالرەشقى محمد پىرۇرى ل ۱۹۹۹/۶/۲ ئىل دەھوكى ھاتىھ وەرگىتن

^۱ چىجان:ھەنگەك ژ ھۇزىن كوردى ل جىزىرا بوتان.

^۲ ھەقىركا:سەبارەت ىنى ھەنگەك بىتىرە بايەتى بايەتى چوارى:عەلمىي بەگى سسترانا دېرۈكى دا.

^۳ مېزىدەخى: ل دەقىرا تۈرمىدىتە ھۆزەكە ڈ ھۇزىن جىزىرا بوتان.

شو گاپا هلهدا من دهائينه قومانداري دهولهتي
به رکي تمهنگي ل بهزنا وي کر سلاقه
ئري بان دكى چجان خنهف محو بارو
لەزى بكن بلدنىن مىرى باشىن
خانجهرى كوزى ل بيردختى رېشى دا بچكلىن
لاز و مىرى باشىن دهستى خوه بدهنه قەفتا خەنجهزاددست و خەنجهز بن
ھجموا يerdeنه في عەسکەرى دهولهتى ل قەسرا مزىخى هون دەرىيىن
شهرە شەرە زەيدەنەپىن شهرە
فەرمان رابو ژ سەمبولى ژ ئاشايىي مەرە
عەسکەرى گران بو هاتو ژ دەرگەمى ديارىبەكرى ژ ئاغايىي مەرە
شادانو ناقمىشىدى حاجى ئوسمان بابىن چجان سولتانى دورا ھەفيكىڭىلەك ھەنە
بان دكى خەلەفي مىشۇ صالحى پىرا لهب هلپىن
شادانو ناقمىشىدى حاجى ئوسمان رۇزى مرنىچ جارا
بەرى خوه ژ قومانداري دهولهتى نا گوھەدە.

سترانا جه ميلى سهيدا

زماره (٤)

لwoo براوو لwoo براوو لwoo براوو
ههزار و ههزار جار من ژ تهرا دگو لwoo براوو
پشتا خوه نمده نه سري چاوشلى چاويشى توركابوو
هه قانى ته يه به من خائينه ب تهراوو
كه كوكى دلى من دىنى و سەددىجار بمن يېن وو
شىر و مشورەتى كوردا كەفتەن تل حەبەشى بىنما عامۇودى بىن خەتا سورىي وو
جه ميلى سەيدا پابىي عەبدولبارى بەرى خوه دا قامشلو ھاتە چىباينى خانى
نسري چاوشىش ھاتە چىباينى خانى
شىورى ب گۈرگەنگو سىياسىي كوردا وو
ھەتا چوار روزى وا قدتىا
ل سورىي روزا پىچى خاتىر خواستو
قامشلو دەركەفتەن بەرى خوه دابو توركىيا وو
ل نەقىبا سىستان و سەلاتىبا سەرى خوه دانىيە و كەتىيە دەخوىي دا وو
نه سري چاوشىش توركى وي شەقىنى وارا دەركەفتىي حەرەسىي و نوبەتىي وو
ھەتا سەعەت چوارى شەقىنى، مالا خوه شەوتاند و بەرى خوه دا قەرقۇلا سىستان و
سەلاتىبا لى دا وو ل تىلى وو تىلى دابۇونە سار تىلى وو
تىلى دا حەز و مەركزى قۇنتىي
ژ قۇنتىي تىلى دابۇو سېرتىي
و سېرتىي دا بەدىلىسى
ژ دىيارىي كەن دانە سەممۇلى
ژ نېقا شەقى خەبىر دا مجلسا گران بازىرى عەنقر وو
خەبىر دانە بازىرى عەنقر وو

فرمان ژ هنقره رابوو
 عه سکه رگرانه مهشیا ل سینتری ژ بدليسی ژ دیاربه کری وو
 عه سکه رکیشان ب هارگونا ب قه میوتا ب جیمسیا و قهیرا وو
 کار و بارا عه سکه ری دولتی بهری خوه دا شدی جه میلنی
 سهیدا سلحه دینی مالا سهیدا یو سیاسی که فتنه بنا خه تی وو
 عه سکه ری دولتی فیشه ک هاژوتنه عمباری تقدنگ
 خورتی کوردا به ردانه گرفنی وو
 سه ری خوه داینه عه ردی روندک ژ چافا هه رکین و دکا کانی
 رویارا که فتنه سه ری چیبی وو
 ژ تالیا سه عدت چوار سپیدی تالیبی قوماندار رابو ژ میراتا دیاربه کری وو
 باخ دکنی نه سری چاویش نوشتم وده راستی بیزه
 کا ئەف سیاسی کوردا که فتنه بنا خه تی هاتیه عه ردا تورکا و بکه نه خرابیوو
 ژ مرا راستی بیزه کا کی کوری کی وو
 گو ئەفندم یی عه ولیکا جه میل سهیدا بابی قودس و عه بدولباری
 (۷) سالا قاچاغه ژ دوله تا تورکی وو
 بىلک دگرتئن و زابگ دکورئن لاشی وان دهامیه د ئاقی دا وو
 ئه وی دی تری سله حه دین مالا سهید خانی که ره
 بابی وی هفت سالا شهربکیه مقابلى دهوله تی تورکی وو
 ئه وی دی تری ئىلک سه دیقه ئىلک سه لیمه
 ئاھامی هه ستا سه پید را وی باز دایه ژ دیاربه کری ژ تدقی وو
 (۲۵) رابتئی حکومه تا کوشقیه (۲۵) زلامی قاچاغ بیان وانه
 ئه وی دی ئومباشی سهوری بیه تالیبی قومانداری کوشتیوو
 ئوتوماتیکی ره قانده مالا جه میلی حاجوو ل تربه سپیی که فتنه بن خه تا سوری

تى كه فتنه بنا خىتا عېرالقى با شىخ مەلا مستەفا باپى لوقمان
بىكەنە دەھوا حەقى كوردىنى وو
وى لانى ئاڭر ب مەلا باپى من كەفتى دونيا يەيانا سېپىدوو
ل عەسەنانا سەر سەرى قان كورى جامىزىنى خوارە تەپراوو
ل عەردى و شىنى بومب دەنگى شەرىيەتا گۈرنى پوب
رەقىندا مەتلۇرزا دوخان گىرتە زىگى قان گەلبا
عەسکەرى تۈركا ئاڭر دانە مېراتا ئاخىر مەكتىن وو
سەر ھەر چار تەر لانى مەلا باپى من عەبدىلا خودى راڭر
روزى ئاخىر دەپورى وو
دەربا عەمولى لىدا جەمیلى سەيدا حەيف و مخابن لاشى
باپى عەبدولبارى مال جەمئى خەۋى وو
دەربا دى لىدا سلەھە دىننى مەلا سەيدا لاشى سلەھە دىن
كەفتە بولا سىنان و سەلاتىيا ل آچۇلى وو
دەربا دى لىدا ل ئومباشىمىن سەورى لاشى ئومباسى
كەفتە گولا سىنان و سەلاتىيا بەر ئاقا وو
سەدىق و سەليم دەست دانە تەقەنگا ز خەۋى رابۇون كەفتە
چىماپىن سىنان و سەلاتىيا
سى روزا شەر كر مقابلى جەپيشا تۈركى وو
روزا چوارى قىشەكى وان نە ما خلاس بۇون
سەرئى چىا خۇ بەرداňە دەشتى كەفتە ئاقا دەخلازو
حۆكمەتا تۈركى دەخل ب پەترا دومان كر
ئاڭر ز ھەرچار مەلا بەرداňە دەخلى وو
دەستى سەدىق و سەليم دانە كەلامچى و لىڭ دا
دانە قاپىشى تەقەنگا دانە پېشىدا عەسکەرى دەولەتى
بەرى وان دانە حەبسى دىياربەكى وو

ل جاژنری دیاریه کری دانه ثیقا دوو
 هه تا چوار روژ قهقیان روژا پینچی ب ساخی
 کر نه ده فی مهکینی دا وو
 ده لو لو برا وو ده لو لو برا وو
 هه تا دونیایی نه ز ساخیم نه ز دی بیترم لو برا وو
 هه زار چار من ڙ تهرا دگو پشتا خوده نه ده
 نه سری چاویش چاویشی تورکا وو
 هه قلی تهید بهلی خائینه ب تهروو
 گولا ولانی باب و با پیری ته گرانه ددلی برایی من دا ماوو
 که کو ددلی من دا بیهی وو
 و هه تا نه زی ل دونیایی ساخیم
 نه زی بیترم جمهیلی سهیدا سلحنه دینی مالا سهیدا
 که سهر و کوفانی عه گیدان و خوشبراج جارا
 ڙ دلی من ده رناهی ڙ دنی وو. *

سترانا سهيد خاني کهر

زماره (۵)

يەمان ، يەمان

گەلى بىرانۇ ، دىل من ل بىر خەمىي يە

من بەرى خۇ دايى ، ل بەيانا سوبىتى

قائىد بەگى ، جەۋەڭ بەگى ، مەحەممەد بەگى ، مەحەممەد زىنەك

عەتا بەگى ، سەعىد بەگى ، زەنەل بەگى ، موسا بەگى ، بەرى خودانە ،

باپىرى ئىپ دىياربەكىرى يە

مشىورەكا گران دەينابۇو ، ل سەر باپىرى سەمبولى يە

ئەم مشىورەكا گران دەينابۇو باپىرى سەمبولى يە

خو بەردايو جەم سولتانى يە ، گۇتن ئەز بەنى : گۇتن بەلى

تۇ ناراکى فەرماتا بابى عەلى جان و ئەسکەندەر ، خەلەف الدین

قەلەندەر و فەيزالله

تۇ ناراکى فەرماتا بابى عەلى خان عەمەر خان و تەتەر خان و تەمەر خان

و خان عەبدال بەگى يە

تۇ ناراکى فەرماتا بابى سەيف الدین و عەنى جان و ئەسکەندەر ،

قەلەندەر سەليم خان و تەتەر خان و عەبدال بەگى يە

ئەرى ئەزبەنى نادەنە تە حاشىراتى .. تاشيراتى ، و ئەم دى

ئاسى بىن ل حکومەتا تۈركا ، ئەمى رابىن

يەمان ، يەمان

دى ھەرە دونياپى دەورانە

سولتانى سەمبولى دېيى : قائىد بەگۇ جەۋەڭ بەگۇ مەحەممەد بەگۇ ، سليمان ئاغا ،

ئىسکانى دىياربەكىرى يە ،

گوتون به لی نه زینی گوت: کورنیت منو هوین ده ژی به ردهن، مهیما شهري، مala سید خانی کر موھیمه کا گران.

هرچی گافا عه گید و خوش میریت ملا بینجاني حوسین چنه بمر چه به رانه و تابیانه ئه دی راکن فهرمانه حوكمه تا رؤمی دگه ل ترکانه.
وا نه زینی تو نه راکن فهرمانا بایي سلحه دین، نه مان ناده نه
حاشیراتی تاشیراتی يه.

گوت کور و مال میرا تو، بزقزن هرنه مالی، بنشیسن عه شیردتی
کاکینه ل داری دنی يه

هر دوازده ثاغا عه شیرا خو به ردايون ناف عه شیرتیت گه لبی هورهورانی يه
ئدوان نقیسی کورنیت جامیران، ل روزا شهشی، يا حهفتی يه خوبه ردان.

بازیری سته مبولي ئهوراق دانانه سه رهیزی يه

سلطانی سته مبولي تی موکریه: گوتون نه دی راکن فهرمانا بایي سلحه دینه
نه فرق پهیابی مالا سیدخانی که دهول و زن تاکیشانه دهروکی قه سری يه،
تننیه تا وان نهوه نه سرددین راکن زنه قه با کوچکی يه

سلطانی سته مبولي به ری خو بیتلاقی ل بازیری نه میری و نه نقری،
نه او سه رکیشن کیشانه بازیری سته مبولي میراتی دیاریه کری يه،
نه او سه رکیش راکنها بازیری چاور ماموشی تیسغه برايمی يه.

من بدري خو دابی سی عه سکه نیت قانید به گئی، جهوزه ل به گئی، محمد مد به گئی
محمد مد گوزکی، مهلا عه لبی بادی قیره، زنوبیکا رابو نیسکانی دیار به کر
محسن به گئی والبی وانی يه، حه سهن پاشا پاشایی میر دینی يه،

زنوبیکا سی فوج راکن ز نه نقری يه

نه چرو لیوا یه کا ده رکه تی ز بازیری چاور مامیشی يه،

سی فوج ده رکه ن ز شاری تیسغه رایی يه

ز نوبیکا سی لیوا راکن ز بازیری سته مبولي يه،

نه چی قودتا گران ده ریاس بو پیشیا جه می قله جولی

و دهینا بو چه می حمه میمی دهرباس به حرا به لهك که تنه
سکه ستا ماموزکي و دهشتا سوران و خوبه ردا بيرا چه قلا في سوبي يه.
ئه فروکه پىكته روپشنه بن چادر و كهپرا، بهري توپا دابو چيابي گوردىلى يه.
بهري شەش تۈرىت ۋ شەكە فنا ماموزكى دابو چيابى گوردىلى يه
ل جادا سورانى بهري پىنج تۈرىت دى دابو چيابى گوردىلى يه.
ل بира سەپلا بهري شەش تۈرىت دى دابو چيابى گوردىلى يه.
ئۇزىكا عەسکەرئ قائيد بەگى جەوزەك بەگى، مەممەد بەگى، سليمان ئاغا،
موسى بەگى دگەل حەسەن بەگى صدقى ئاغا والىي وانى يه،
ئەقىو سەر ئىسڪانى دياربەكرى و زابitan و قومانداران و ئىمباش
ئۇزى ئېرىش و شىورىت گران دانانە بن چادرى يه.
ئەوان كاقزەكا نەيسى بو باين عەلى جان و ئەسکەندەرى و سلحەدين
و قەله تەدرى و قەيزالله دا بەھىزىنە چيابى گوردىلى يه،
قاسىدى كاقز بە چيابى گوردىلى يه
قاسىدى كاقز بە تەقه با كوجلى، كور مينا دەھول و زەنایه.
سەيف الدین برازاصى سەيد خانى كەره.
ئەوي قاسىدى كاقز دابو دەستى باين سلحەدين باين سلحەدين بهري خود دابو
كاقزى يه.
بهري خود باين كو سولتانى سته مبولي، قائيد بەگى جەوزەك بەگى سليمان بەگى
عەلى ئاغا عەمەر ئاغا حەسن ئاغا دگەل موسى بەگى
يە گوتى (٢٤) تاييرىت عەسکەرئ توركا را كريل دانابى چيابى گوردىلى يه.
فرمانا من رابوو ئە دەف سولتانى سته مبولي يه.
لاوكى باين سەيف الدین بهرا خۇدا كاقزى گورگىر روندىكتىت چاقيت وي هاتىنه.
عەلى جان و ئەسکەندەر و سلحەدين و قەله ندەر و فەيزالله بەر ب كنارى راستىنى
وي فوکرييە.

عهلى خان و عهدهر خان و تهمهر خان و خان عهد بال به گئي ل کناري چه پي بي
کناري سهيد خانى كهري وی فوگرينه.

سهيف الدينى گوت و مامون: گوت بهلی کورى منزه خيره گوت: ثه فرو داوهدا
منه.

تو تابيرى ثه فاكفازه ل سهر حالى بابى من ج دېتىي يه.
گوت: کورى منو ما تو نزاپى فورمانا مهرايو ز سولتانى ستەمبوى، عهلى جان
ئەسکەندەر دېين: تابه ئابه!

دەنگى چەوزەل به گئي دين گوھى من دا چاتايە.
ھەرسى قانىدان ز مالا سهيد خانى كهري، رايىنه مېزه دانان و کاكفازەك نغىسىنە.
من بەرى خودا راکرن عەشىرىت كىكان و مالا بو حەستان و حەيدەران و زىلان
فەيزەران و دەقوريان.

ئەفرو ل کناري چەپى عەشىرىتىن مەمکا و شىدان و شەرقان و هندوكىيان ل رەخى
دى ھاتىنە سى عەشىرىتىن گەلىنى ھور ھورانى راکرىنە.

ل سەرى (۱۲) شەقا (۱۲) روزا عەگىد و خۇشمىرا مىلىت خۇل ھەفدو دايىنە.
بەلى رەختىت خا بىنزازان گىندايىنە و دەستىت خۇل دارى كمالىيا دايىنە، بەلنى
كىت كىت و جوت جوتە ل بەر دیوارى سلحة دين رونشىتىنە.
عهلى جان و ئەسکەندەر سلحة دين و قەله ندەر و فەيزالله ل حمزىدا عەگىدان و
خۇشمىر و پەلەدان دەستىت خۇل كمالىيا دايىنە.

خۇ بەردانە سەرى چىابىي گورگىلىي ملا وارىتىن گەلىنى قەستەنۈنى پرا زەفرەمەننى
دەدقى تابىبا دا و سەبلەت قەيتانى ل سەر دارى جانىزا.

حوكىمەتا توركا ب ئەسکەندەر و سلحة دين قەله ندەر و فەيزالله نەزانىنە.

مە شەرە مېرى من فورمانى

ھەي كۆ بابى نەسرەتى بەگئي بان دكەت سەليم خان وپرا گون بەل:
گوت: يلا حوكىمەتا توركا بشىت، يلا دەستى من بەدەنە دارى كەلامچى بەرى من
بەدەنە بازىرى ستەمبوى.

چیاپین گوردیلی ژ دهست مه نه چیت تیدا مال و خهرهمن.

نه سردهت به گئی و سه لیم خان، هردوو عده گیدیت کوردا ژ مala سه ید خانی گهرا
به ری خواه دایه چیاپین گوردیلی يه.

به ری خواه ددهنه صدقی به گئی والیي و اتنی يه.

سه ید خانی که ر گوت: صدقی به گئی والیي و اتنی گوت: به لی یابین سلحه دین ژ
گوت صدقی به گئو تو راهه دهستنی من بده داری که لامچی من بدهملی زابتان و قوماندارا
من ته سلیمی حوكمهتا تورکا بکه.

نه زبندی بلا نه و عه فی روتبه بتو ته دین، عه فی ثاززادی بتو کوردانه.

ده می و گوتی به صدقی به گئی والیي و اتنی مala اوی خراب بیت نه دنه تی يه
چو جارا ته عدابی ل که مسی کری يه.

بلندبو و گوت: بابی سهیف الدین؟ به لی (بی دا) و گوت: تو دی و هری به رده ری
جادرا من سه کننی ڦی سوبی يه.

نه زی و ریسکه کی بی خشم ستوي ته.

ته بکیشم خاری و هکی کودیه کی هرجی ته بکیشم بهرام بهری زابتان و قوماندارا ل
به ر قیدی.

نه زی سه ری ته ببرم و دانم سه ره زربانی و بکیشم باز بیری دیار به کری ،
دی بیترم من خراب بکر هیلینا قوغلاجا و قو دیکا به ر چافینت دوزمن و نه یارا، دی
چهوا بی بهارا کور دستانی هه دیابی.

ژ دیزی پندا ش زی خوا به زدهم باز بیری سه مبولی، من فه کر حه یفا میزودا ل
قه ره قوله کی نه زی نایب عه ریغی شورتی يه.

نه لی لی لی

نه ری سه لیم خان برا ما دیج بیڑمه سه ید خانی که ری، نه ری ب سه ره حانی ته داج
بیڑی يه.

گوتی برا چو نه گوتی يه، گوتی: به لی، سه لیم خان برا وی ڦی سوبی ج نه زانی يه.

ئۇوى كولەك ژ سەر دلى خو دەرثانى گوت: صدقى بەگۈر والىي وانى گوت: بەلى.
ماخونە عەگىد و خۇشمېرىت سەيدى بارايى من نەھاپى يە.
ئۇوى بەرى سالىمە رجانى ئىنخستە سىنگى صدقى بەگىن والىي وانى و تلامۇنى
چەقاندى يە و گولەك ل تاڭ چاقىت وى دابى يە.
و ھېرىش كريه سەر و (۱۲) خەنچەر دابى يە و دەستى خوھ دابى لىڭى ۋە تابى
درېنېخستى يە.
وەختى دەنگى سالىمە رجانى هاتى يە، خودى ئاڭ تەكەت مالا زايتان و قوماندار
و ئىمباشى يە، فەرمان دابى يە.
مرافعىت توبىا مەشيانە سەر موغلافىت قان توبان لەو لەبى وان
بادا بەرى وان دابى يە، ب (۳۲) توب ل چىايىن گوردىلى دابى يە.
منى گۆھى خو دابى دەنگى توبان
دوکىلا وان بەلائى بى ل تاڭ گەليانە
قەقىرو فەرىن تايىت دارانە.
عەگىد و خۇشمېرىت بابى سەيف الدین دەستى خۇل دارى جانبىزا
دانە راپىنە سەر دەدەپت تابى يَا و ھېرىش هاتى يە و لىدانە
بو و گاز گازا نوبەدارانە.
بو و ئالە ئالا كورىت جامىرا بىنندارانە
دەنگى توبىا زۇر بول چىايىن گوردىلى مە شەرە
ھەى عەگىد و ل مەومانە.
ھەى لو لو مە شەرە، شەر گرانە
شەرى موسى بەگىن ... حوكىمەتا تۈركان
ھەى لو لو ...
ل شەف و روزا بەرى روزا (۱۳) ئى من بەرى خوداپى
قىي میراتى نەسەرتى، دەستىت خوھ دابىنە میراثىت عەبا كىرىنە

ر خو کرینه بازنيت زيرى، كراسينتكتاني دايبته سهر ميراتا بهزنى، نهوى
قوتكه كى

بهردابى سهر فانا قولنجى، چل و چوار ته زى يىت شور كرینه سهر باسکى شول:
قىست كرييە كنارى راستى
ل پشتا خو كر پارزىنه كى كوجەراتى بەرى خو دايى زوزا شەرفىينى وارى
قەردەشداخى.

كچكا زقى گونى وا يابوو و گۈوت بەلى، گوت: يابو ئىزى بەرى خو ددهنە
عەگىد و خوشمىيەت مala جاپا من نىن ل سەر دارى قەھوي (٧) برايىت من يىت
دهيايى، (١٢) پىمامېت من يىت وەكى شىرى ئەديارن ل قان كويىنن وەشىت عەرمى
يىت قەدایينە ل قى بەرى بىي.

ئەز بەرى خو ددهنە ل زاقايى (٣) روزا سەيف الدىنى برازاپىي باپى من،
ئەو كلى چاقى من نەسرەتى، ئەو سەيلەت قەيتانى لېپيشيا خان بەلندىرىت
بەرازاي، ئەزى خو ددمى قىلا حەمدانى ل يېش چاقىت من ئايى هاي يادى:
كچكەك لى زقى گوت: ها نەسرەت، گوت بەلى: گوت ئېنىشاالله مالا تە ميراتە
بېيت، بلا حەنال دەستى، تە يما ميراتەبى ما بازنيت فەرفورى يو چنە، ماڭو فيكا
كەسرەوانى يوچى يە گۈنەدای،

ما تو بۇ من ئابىزى ج قەومى يە ل دارى دنى.

گوتى: مالا تە ميراتى: عەل جان و ئەسکەندەر ساحىدىن و قەلەندەر و فەيزالله،
برايىت فى گافى يىت كەتىنە دەقىي ميراتا مرنى عەنلى خان و عەمەر خان و تەھەر
خان و

تەھەر خان و خان عەبدال بەگى پىمامېت تە يىت كەتىنە ميراتا ھەجروما تۈپىي،
سەيف الدىنى كلى چاقى تە، كو كورمەنەن دەھول و زىنابى داودقا وي بى نەقە
سەرى (٤) شەقان و روزا،

ما تو نازانى ب سى سەجمىت تۈپىي برىندارە، ل ھەجروما حوكىمەتا تۈركا دى ھەزە
خائىنى.

تو يا مایی بو جندي بیت تورکانه لوو
لو و دینو ...

هه لو و هنه دیت کاری خاتوبینی
نه قرو نه سرمهتی ددستی خو بارزینی روتش کوچه راتی و هافیته بن داری
چه له بدینی و کودزی به ردانه سر باسکنی سوئی و هیدی هیدی به ری خو دایی میراتا
مالی.

گوت وا پادی، گوت: به لی کچا من نه سرمهتی ته خیره، گوت: وا پادی له زکه ب
له زینه.

ددسته کی چلکیت زابتان و قوماندارا بیت شیماش یا بیت سیف الدینی برازی
من چلکیت زافاتی بی بو من بینه.

نه ولی خائینی چلکیت زافاینت ملوکا ل به ر خو داینه گوتی نه زی ره شکری یا ب
برم، نه دیت ژ سیفه دانی پسمامی من را نه مایبینه.
شالا شه رمانی گزیندا، دوو ره دخت ل به زن و بالی زرافدا دانینه. کوی کولا فه کی
ره شی رومیاتی ل سدری خو دایینه.

نه هیزا، پسمامی وی نه دیباره.
هه لی ل ... هه دو نیایی
دو نیای دهورانه لو

ده لیفه کی بینه نادابی، قریتنا توپانه
ل سر سری عه لی جان و نه سکه ندهر و ته ته ر و سلحه دین و
قه لنه ندهر و عه لی خان عمه هر خان و ته ته ر خان فهرمانه
نه ولی خول باسکنی چیایی گور دیلی به ردانه. به رابی پیشی یا چه په ری سیف
الدینی،

گوهنی خو دده نی، ده نگی کمالی یا اوی خوتیتن ل سر سری سیف الدینی
گور منیا توپانه ...

ئاھر زىمانە (انشاً الله) ئافا نه بىت كورى عەتا بەگى ...
 بىرقى بەگى، وان توپا را كىرىھ سەرىز چىايىن گوردىلىنى يە، وان پەرىت توپا
 شوركىرىنە چەپەرىت
 عەگىدان و خوشمىزانە و سەمپىل قەيتانان و خودانىت ما نەھيرانە،
 نەوان وى روزئى ل حسېبا (٧٣) مېرا ز باپى سەيف الدینى كوشتنە.
 هەى شەرهكى چەند گۈرانە.*

* زارەدەلى (صديق كوقانى) هاتىھ وەرگىرن ول جەم (محمد امين دۆسىكى) يە.

سترانا قزل کهندی

رُماره (۶)

دهنایی نه زگازی دکم دهندگی من دههنانی
دهنگلای توپان ل کینی رهشادا ل گوندی قزل کهندی**
عه رز و عه باب ناگری خودی به ردا فی دونجایی
نیغا چیایی شنگالی خائینه ل هاور و گازیا سالحی محه ما بابی خدر و ناشی
نه زی ناصجه چیایی شنگالی
گوندی قزل کهندی وا ب دار و ببه
نه وا ناقاییت ملا زدگی به گی عه سکر و قهشنه خوه راکرید
شاد و نه شوددی سالحی محه ما بابی خدر و گهلهک هنه.
سی دهندگا گازی دکه ئیلی خودی دا خله فی حسن بابی
حه مشو سلیمانی شیخ گالو گهل باب و برا خه باتا میرا بکن له پ هلینن
دهستنی خوه ل داری باز نیغا و هر تین
کورین دهله تی بکورن، چاقنی خوه ز حکومه تی نه شکینن
ب ئیزتا خودی و مهلك شیخ هه سنی ئادیا مه عه سکری زدگی به گئی
ب دوو سی شیشا شکیناندیه
مه توپا مه زن ز وان ستاندیه
مه عه سکری زدگی به گئی شکاندیه
هه ته بریه باز بری شنگالی هه تا ده فی وان گرته
دهنایی دههنانی نیغا چیایی شنگالی خائینه.
ل هاور و گازیا سالحی محه ما بابی خدر و ناشی

** قزل کهندی: دکه قبیله روئندا شنگالی ب دریبیا ۷ کم.

ئەزى ناچىمە چىابىنى شىڭالىن گوندى قىز كەندى واب دار زەيتونە
نەوا ئاقابىت ملا زەكى بەگى عەسکەرەرى خۇھ راڭرن تابورقۇن خۇھ راڭرن
سەر گوندى قىز كەندى سەر سالخى مەھەما باپى خدر و ئاغايىھە باپە
شاد و نەشودى سالخى مەھەما باپى خدر و

ب سى دەنگا گازى دكەت خەلەفي حەسن باپى عەمشۇ ئىلىوين خودى دا سليمانى

شىخ گالو

گەلى باب و برا خەباتا مىرا بىن

شىڭالى يابىن بەزىن

خورتىن ھەبابا جوتى رەختا گۈرىدەت خەنچەرال بىزرا بېچكلىتن

كۈرىن دەولەتى بېكۈن

رەقىي يېن بخىن

چاھى خۇھ ژ دەولەتا ئۇسمانى نەشكىن

ب ئىزىنا خودى و مەلیك شىخ ھەستى ئادىا

ل سخاريا سوبىن و ل ھىزىشا ئەولى

كوشتىھ چاۋىشى چاۋ شىن يۇنانى چاھا شىن

چاۋىشى سەر توبى برايى ھەفت خۇيشكا

مە ب دەستى خۇھ ژ وا ستاندىن ھەيدا ... ئەماندە

دەنائى ئىيىچىابىنى شىڭالى خائىنە ل ھاوار و گازىبا

سالخى مەھەما ئايى

ئەزى ناچىمە چىابىنى شىڭالىن گوندى قىز كەندى دناف بەينا دوو قەراچا

ئەوا ئاقابىت ملا عەسکەرەرى زەكى بەگى عەسکەرەكى گۈرانە

توب و جەبلخانە راڭرى، عەسکەرمەشىا ل سەر گوندى قىز كەندى

ب سەر سەردىن خورتىن ئىزىدەخانى

خورتین شنگالیا خوش قی تویان لکنی قان رهشاشا
 ئاز دیزئم ل کوزدات چدپهرا بەر سینگى عەسکەری زەکى بەگىنى
 خورتین شنگالیا شەفین كەته خوبانین هادى پاشا
 شاد و نەشودى سالھى مەھەما ناغايىي گران گەلەك ھەن
 ب سى دەنگا گازى دكەت خەلەفى حەسن يابىي عەمشو
 سليمانى شىيخ كالو ئيلۇنى خودىدا
 گەلى ياب و برا خورتىن ئىزدىا لهزى بکەن بەزىنەن جوتى رەخت گۈزىدەن
 خەنچەرا ل بىرا چكلىتن
 چاڭى خوه ئەسکەری زەکى بەگى نەشكىن
 ئىنىشى الله و ناموس ل عەسىرىا دانى ئېقارى سەرەتەرەز و عەيمان
 كەته سەر ملى مە ب دو سى جەيش و بىرەكا خورتىن ئەلارىدا
 دەنائى ئىغا چىبابى شنگان خائىنە ل ھاوار و گانبا
 سالھى مەھەما يابى خدر و ناغايىي گران نائى*.

* تەذىستەنە ز زارده قىن خەلەفى شنگانلى دەموكتى ل ئيلۇندا سالا 1998 ئى ماھىيە وەرگەتنى

ستراوا عهزادت بهگی

ژماره (۷)

هه بی لال وابی

هه بی لال وابی

نه فیا* دبی گولی ته مایی

ئەز چاقنی خوھ دگەرینم چوار ئەترفی دونیابی

دەنگىز ریداي مala يابى من عەيدالا خودى ئابى

كەس ل دونیابی پىشى عهزادت بهگى خورتى مala مېرزا بهكى

پابىن سالح بهگى بلا دەستى خوھ نەدى شەشخانى

ئەو روزا شهر كەفتە گەرەكى وانى

گولا كۈن نەھلا گەرسى

شەرى عهزادت بهگى دگەل عەسکەری حوكماتى

شەرگران بۇو وەكى شەرى عەلبى شىزى خەسن و خوسىن

شەرى كافرا كەفتە بازىزى كەربەلائى

گولى دبى نەفيا نەمایى

روزى مە دەركەت ز كىنارى بىتشە يابى ل روزەھلاتى

خودى رەمىي عالەمىي مala والبى وانى بىتە بەردارى في مېراتى

دەنگى خوھ ئى كىبو تابورى قى خەلاتى

كەفتە گەرەكى وانى گولا گەرسى ل دەسال رى چۈونى تەقىياتى

سەرى عهزادت بهگى فەرخى مala مېرزا بهگى يابى سالح كەفتە ناف

گولا خويىنى د سفرا جەلاتى

* نەفيا خويشكا (عهزادت بهگى) يە

خوزى ژ خپرا خودى را تى دەركەفتىنە هەوارا سەدىقى خوارزا

ئەو رۇزا ل عەزىز بەگى دەقۇمىي يە دەركەتى هەوارا سەدىقى خوارزا

(٥٠) مېرى مالا باپى من كە دى ژ مالباتى

ئەو رۇزا شەرى گەرەكە وانى

بىلەن خوبىنى كىشا ژ عەسکەرلى حۆكماتى

ھەبى لانى واپىن

ھەبى لانى واپىن

ئەفيا دېبى گۈنى نەمابىن

لى دەركەتى هەوارا سەدىقى خوارزا

(٥١) مېرى كەۋى ژ مالباتى

ھەيغا من نەكوشتنى باپى سالح بۇو

بەل حەيدىنە من ژ وي ھەيفىدا

كۆمكۈزى باپى سالح بى شوغلهلى ئېرانى

سەرى وي كىرنە بىرنه سوپىكا بەدىلىسى

دانىنە بەر سوپىكا فەوتى سوپىكا مازادى

ھەبى لانى واپىن

ھەبى لانى واپىن

گۈنى دېبى نەفيا نەمابىن

رۇزا مە دەركەتى ژ قارقىنى

خودى رەبى عالەمى مالا والىنى وانى بىگەرنىت ل مېراتى

ئىنىشا الله ئەز ھىقىخو دىگەھىنە خودى و پىغەمەرزا مازل عەنېنى

كەتە ناڭ بازىزى ئىپسىنى

والعی واتی گهنه نمی بچینی زیوانی پینه ل بینه دهی نه بینی
سی تابور عه سکه رین نه زاما تر کا فرقا خلااتی

ده بیه گئی لیندا به زن و بالا عه زدت به گئی فهرخی مala میرزا بایی سالح به گئی
د سه ری عه گید و خوشبیر مala بایی من نیته خودی دزانتی ناف تیلا خوینی
ژ خنیرا خودی را روزا عه زدت به گئی د قهومی یا تمی دمرکه تیا ههوارا سه دیقی

خوارزا

(۵۰) میری مala بایی من گونوی

وی روزی لاشی عه سکه ری حوكماتی هیلا ناف پذلی خوینی

◦ ◦ ◦ ◦ ◦ ◦

ههی لانی وانی

ههی لانی وانی

نه فیا دیا گولی نه مایی

نهز چافی خوه دگه رینم چوار شه ترده فی دونبایی

ده نگئی ربادی مala بایی من عه بدالا خودی ناشی

خودی دزانه پشتی عه زدت به گئی بایی سالح بلا دهستی خوه

نه بادا تغمگی ل گه ره کئی وانی

و نه که فتیا پیشیا عه سکه ری دهوله تی

شه ری عه زدت به گئی دگه ل والعی وانی

عه سکه ری حوكماتی گله کی گران بورو وه کی شه ری عه لمی شیر بورو

و حه سن و حوسین شه ری کافرا روزا شر که تیه بازیری که ربه لایی

دل من دا واپی

گولی دبی گول نازی ده نائی

خودی هیدی گولا مه دناف گولا خه لکی

دا که ش نابی

ل پشتی بابی سالح به گئی عه زدت به گئی فرهنخی مala میرزا به گئی
عه گئید و خوشمیر و مالباتا بابی من را نابی
ده ههی لی وابی
ههی لای وابی
وهی لای گوی نازی نه مابی
نه روza دهرب دانا به زنا عه زدت به گئی
فرهنخی مala میرزا به گئی تو قی عه گیدان و خوشمران
ل مالباتا بابی من عه بدای خودی هه لدابوو سه دو نیایی*

* زاردهقی (محمد پیروی) ل دهوکی ل ۱۹۹۹/۶/۲۰ هاتیه و هرگز ن

سترانا یوسف به گ

ژماره (۸)

نوسف وو دلی من تینشه تینشه

عه سکه ری شاهی عه جدم ل دورا مala مه گرتی ز میزه

نوسف پان دکی جندی حه یدوو^۴ میری چینه

خه باتی میرا بکه دهست هلينه

لدو کوزا هریما^۵ خاتونیا سر ب زیره

کو قی کیره ئالی خانم و خاتونیا مه شه مر مه که^۶

شادان و ناقوشیدی نوسفی برا سواری جه بار بایی ته بیز

ناخابی گران گله لک هنه

سی شهف و سی روزی خودی تمامه به رهیکا عه سکه ری شاهی

عه جدم فیشه کی خاس و هافیزه

به ردی نوسف و برا به ردی

حورمینا نازل عهره بی^۷ گرانه خوه به ردایه عمردی

شیر و عمرتالی نوسفی برا گله کی گرانه خوه به ردانه

سدر بازا قمندی باش زندی

نوسف پان دکی جندی حه یدوو میری چینه

خه باتی میرا بکه

ل کوزا هریما خاتونیا سر ب زیره

^۴ بایی نوسف به گی به

^۵ کوزا هریما: ئالی روپیشقا زنگان

^۶ شه مر مه که: بی خودانه

^۷ نازل عهره بی: همسپی نوسف به گی به

کوچی کیره ئالیپی خانم و خاتونیا مه شه مر مه که
شادان و ناقموشیدی ئوسفی برا سواری چەبار بابی تەیمز
باغیپی تىران تەنەت ھەجە
ئەق سی شەق و سی روزى خودى تەمام ئاسپی ل بىراھىكا عەسکەری شاهى
عەجم

خودى دزائى بەرى عەسکەری شاهى عەجم سەر عەرز و عەيال خۇھ قولپاندیه
بەرى وى دايە نەمال عەمەر كەقى
ئوسف و و برا تۈۋىز بىرىنى قىيىچەواپى
تو ب عەمرى خودا جاھىلى چوارده سالى
ھەزىز وى روزى هەتا قى روزى دايم تۈپىسى سەبل قەدايى
ئوسف بان دكە جىندى حەيدۇو مېرى چىتىه
خەباتى مىرا بىكە لەپ ھلينە
ل كۆزا ھەرپما خاتونیا سەر ب زېزە
کوچى کیره ئالیپی خانم و خاتونیا مه شه مر مه که
شادان و ناقموشیدی ئوسفی برا سواری چەبار بابی تەیمز
ئاغلىپى گىران گەلەڭ ھەنە
ئەق سی شەق و سی روزى خودى تەمامە ئاسپى ل
بىراھىكا عەسکەری شاهى عەجم
ئەرى برا ب خودى راستە تە سەرى خۇھ ژ بۇونا
شەردەق و خىرەتا خۇھ دە دايى *

* زارددەقى (محمد پىرىدى) ل دەھوكى ل ٦/٢٩٩٩ يىھانىيە وەرگىتن

لیستا زی دهان

ئیک پەرتوک ب زمانی کوردى:

- ئى: جى، ئار: تىپىنى سەبارەت ھۇزىن كوردى ل باکورا وىلايەتا مىسىل و روز
ئاقا فوراتى وەرگىزان: عبدالكريم فندى يحيى، دھوك ۱۹۹۶.
- ئىبراهيم ئەممەد سەمۇز: كارىگەرسى كەلهپورى كوردى لەشانزى كوردىدا،
ھەولىر، (۲۰۰۱).
- ئوردىخانى جەلیل: سترانا زارگوتنا تارىقى، وەرگىزان بۆ سەر زىنگىسى كوردى،
شوكى مىستەفا و ئەنۇر قادر مەممەد، (بەغدا، ۱۹۷۷).
- رفیق حلمى: ياداشت، بەشى دووەم، (ھەولىر، ۱۹۸۸).
- جەبار قادر: چەند بابەتىكى مېۋزۇو كوردى، (سلۇمانى، ۱۹۹۹).
- شوکريه رسول ابراهيم، ئەدەبىي فولكلورى كوردى، (بەغدا، ۱۹۸۴) بەشى
دۇرىم،
- عىزىزدىن مىستەفا رسول: ئەدەبىي فولكلورى كوردى، لېكۈلىپەوه (بەغدا،
۱۹۷۰).
- كامەران موکرى: ئەدەبىي فولكلورى كوردى، (بەغدا ۱۹۸۴) بەشى يەكمەم.

دۇو: پەرتوک ب زمانی سەھەپى:

- احسان نورى پاشا (الجنرال): انتفاضة اگرى ۱۹۲۶ - ۱۹۳۰، مىذکرات
احسان نورى پاشا، ترجمة صلاح برواري، (بيروت، ۱۹۹۰).
- احمد مرسى: مقدمة في الفولكلور، (القاهرة، ۱۹۷۵).
- احمد مرسى: الاغنية الفولكلورية في العراق، (بغداد، ۱۹۷۵).
- انور الماجي: الأكراد في بغداد، دھوك، ۱۹۹۹.

- ياسين نيكين: الأكراد، ترجمة دار الروابع، (بيروت، ١٩٧٧).
- بدرخان السندي: طبيعة المجتمع الكوردي في أدبه، دراسة نفسية، اجتماعية، (كركوك، ١٩٧٦).
- تومابوا مع الأكراد ، ترجمة محمد شريف عثمان، (بغداد، ١٩٦٩).
- خالد حليل، بطولة الدورد في ملحمة قلعة دمدم، ترجمة شكور مصطفى، تقديم و مراجعة عز الدين مصطفى رسول (بغداد، ١٩٨٣).
- خالدين: الصراع على كردستان (المأساة الكوردية في العلاقات الدولية خلال القرن التاسع عشر) ترجمة د. أحمد عثمان أبييكل، (بغداد، ١٩٦٩).
- جليلي حليل: من تاريخ الإمارات في الامبراطورية العثمانية في النصف الاول من القرن التاسع عشر ، ترجمة د. عبدى حاجى (دمشق، ١٩٨٧).
- سروه اسعد صابر: كوردستان من بداية الحرب العالمية الأولى إلى نهاية مشكلة الموصل ١٩١٤-١٩٢٦، دراسة تاريخية سياسية وثقافية، (أربيل، ٢٠٠١).
- شاكر الخصباك، الأكراد، دراسة جغرافية أثنتونغرافية، (بغداد، ١٩٧٢).
- صديق الدملوجي: البزيدية، (الموصل)، (١٩٤٩).
- صديق الدملوجي: امارة هذيان الكوردية، (أربيل، ١٩٩٩) ط. ٢.
- صالح هروري: امارة بوتان في عهد الأمير بدرخان ١٨٤٧-١٨٢١ دراسة تأريخية سياسية، (أربيل، ٢٠٠٠).
- صالح بدرخان: مذكراتي، ترجمة روشن بدرخان، الناشر دلادر زهنجي، (دمشق، ١٩٩١).
- عبد الحميد يونس: معجم الفولكلور، مع مسرد انكليزي - عربى (بيروت، ١٩٨٣).
- عبد المنعم الغلامي: تورتنا في شمال العراق ١٣٣٨-١٣٣٧ / ١٩١٩-١٩٢٠، (بغداد، ١٩٦٦) ج. ١.
- عز الدين مصطفى رسول الواقعية في الأدب الكوردي (بيروت ١٩٦٦).

- عزالدين مصطفى رسول، دراسة في ادب الفولكلور الكردي، (بغداد)، (١٩٨٢).
- عزيز الحاج: القضية الكردية في العشرينات، (بغداد، ١٩٨٥)، ط (٢).
- د. كمال مظفر أحمد: دراسات في تاريخ ايران الحديث والمعاصر، (بغداد)، (١٩٨٥).
- م. س لازاريف: المسألة الكردية ١٨٩١ - ١٩١٧، ترجمة اكرم احمد، (السليمانية، ٢٠٠١).
- ماليسايت: البدريخانيون في حزيره بوتان ووثائق جمعية اتحاد العائلة البدريخانية ترجمة گولپيار بدرخان، و دلادر الزنگی، مراجعة و تقدیم، نذیر جرمایی، (بیروت)، (١٩٩٨).
- محمد امین عثمان: حصاد الحنظل، (دهوك)، (١٩٩٨).
- المسن بيل: فصول من تاریخ العراق القريب، ترجمة جعفر الخياط، (بغداد)، (١٩٧١).
- موسوعة الموصل الحضارية، المجلد (٤)، (الموصل)، (١٩٩٢).
- ويلسون: بلاد ما بين النهرين بين ولاعین، خواطر شخصية و تاريخية، ترجمة فؤاد جمیل، تقدیم و مراجعة د. علاء نورس، (بغداد، ١٩٩٢)، ج ٣.
- كونی رقش، جمعية حويون ١٩٢٢ وواقع ثورة أرارات ١٩٣٠، تقدیم و مراجعة د. عبد الفتاح الورتاني، (اربيل)، (٢٠٠٠).
- كونی روش: اتفاقية صاصون (آل على بونس) ١٩٢٥ - ١٩٣٦ (دمشق)، (١٩٩٥).
- ياسين خالد حسن: كردستان الشرقية، دراسة في الحركة التحررية الفرمية فيما بين الحربين ١٩١٨ - ١٩٣٩، رسالة ماجستير غير منشورة، قدمت الى كلية الآداب، جامعة صلاح الدين، اربيل ١٩٩٥.

سی: فەکولین ب زمانی کوردى

- جميل محمد شيلاري: پىنج سترانىت پى گوتىنى ژ دەرىما فولكلورى کوردى، گوڤارا کاروانى فولكلور، زماره (۱)، ۱۹۹۰.
- گوڤارا سروه، زماره ۱۳ گەلەۋىزى ۱۳۶۶ هەتاوى.

چوار: فەکولين ب زمانى عەرەبى

- د. احمد عثمان ابو بكر: نظرة في كتابات الكرة ولوغ الانكليز بعد الحرب العالمية الاولى، مجلة روزى كورستان، ع (۵۹) حزيران، ۱۹۸۰، بغداد.
- بدرخان سندى: سىكۈر ذلك الشاعر الكردي، مجلة کاروان ع (۵۸)، آب ۱۹۸۷.

- شاكر الخصباك: (نظرة في طبيعة الدراسات الكردية)، مجلة کاروان ، ع (۲۸)، (ھەولىز ۱۹۸۵).

- صلاح هروري: انتفاضة العمامية ۱۹۱۹، مجلة (فەزىن)، العدد (۲)، (دهوك)، ع (۲۸)، (ھەولىز ۱۹۹۶).

- عبد الفتاح على بمحى: بوتان والبوتانيون والاغنية الكوردية التاريخية. مجلة کاروان ، ع (۲۸) ، (ھەولىز ۱۹۸۵).

- مارتن فان برونسست، ايران والعشائر الكردية، ثورة سىكۈر، ترجمة سعد بمحى، مجلة کاروان، ع (۶۴)، اربيل ۱۹۸۸.

- كونى رەش: انتفاضة يزدان شىر البوتاني ۱۸۵۰-۱۸۵۴، مجلة مەتىن، ع (۵۷)، (دهوك)، ۱۹۹۶.

Some Topics in Kurdish Historical Song

written by Salah Hurruri, consists of research on and the republishing of some Kurdish historical songs.

Brief summary of text-

Historical Kurdish song plays an important role in the Kurdish vocal culture. During the period of time when modern print had not yet been invented, Kurdish popular singers played a significant role in writing and documenting Kurdish history. Although little written information can be found about political and social events in ancient times, Kurdish historical songs have become an important reference for historians for gaining information about the past in the nation of Kurdistan.

Research and study done about historical song not only aid the reader in analyzing the historical and social events of ancient times, but also recognize the literary basis of Kurdish historical song as a main branch of vocal culture.

Kurdish music may be deeply rooted in the past, but its fruits continue to be seen in modern Kurdish literature and culture as currently popular musicians are still weaving political and social events into their works.

Divisions of book-

The book is divided into ten parts; the contents are as follows-

1. About Kurdish Historical Song
2. The Movement of Prince Badrkhān (1821-1847) in Kurdish Historical Song
3. The Movement of Ezdin Shorey (1854-1855) in Kurdish Historical Song
4. Ali Beg in Kurdish Historical Song
5. The Battle of Sharania in Kurdish Historical Song
6. The Events of the Badihan Regime (1919) in Kurdish Historical Song
7. Movement of Sheikh Mahmad (1919) in Sulemany region
8. Simko Shkak in Kurdish Historical Song
9. The King Kor Hussein in Kurdish Historical Song
10. Other Kurdish Historical Texts

مسائل تأريخية في الأغنية التأريخية الكردية

إعداد: د. صلاح هروري

يتضمن الكتاب دراسة حول الأغنية التأريخية الكردية بالإضافة إلى نصوص بعض الأغانى التأريخية.

تعتبر الأغنية التأريخية جزءاً مهماً من الأدب الشفاهي وقد لعبت دوراً مميزاً في كتابة تاريخ الأمة الكردية وتدوين الأحداث الكبيرة والواقع اليومية في حياة هذه الأمة، وخاصة قبل التعرف على الطباعة والنشر. وفي غياب المراجع التأريخية القديمة التي يمكن الاعتماد عليها في كتابة تاريخ الأمة الكردية، أصبحت الأغاني التأريخية أحد المصادر الرئيسية التي استند إليها المؤرخون للحصول على المعلومات الكافية والتفاصيل الدقيقة عن الأحداث التأريخية.

ان الدراسات و البحوث حول الأغنية التأريخية لا تساعده القارئ على فهم و تحليل الجوانب الاجتماعية والتاريخية لأحداث الماضي العريق و حسب، بل تساعده على التعرف على الخصائص الأدبية و الفنية للأغنية التأريخية كصنف أساسي من أصناف تراث الأدب الشفاهي.

صحّح ان حذور الأغنية التأريخية تمتدى الى أعماق الماضي، لكنها حاضرة في الثقافة الكردية المعاصرة و تتجسد في محاولات بعض الأدباء و الفنانين الكرد توظيف الأحداث التأريخية و المأسى التي عانها الشعب الكردي في العصر الحديث في ابداعاتهم الأدبية و الفنية.

وقد قسم المعد الكتاب الى الأبواب التالية:

(١) حول الأغنية التأريخية الكردية.

(٢) حركة (الأمير بدرخان ١٨٤٧ - ١٨٦١) في الأغنية التأريخية الكردية.

(٣) حركة (نيزدين شيري ١٨٥٤ - ١٨٥٥) في الأغنية التأريخية الكردية.

- ٤) (على بك) في الأغنية التأريخية الكردية.
- ٥) معركة (شاران) في الأغنية التأريخية الكردية.
- ٦) أحداث منطقة بهدينان (عام ١٩١٩) في الأغنية التأريخية الكردية.
- ٧) حركة (الشيخ محمود الحفيـد - ١٩١٩) بمنطقة السليمانية في الأغنية التأريخية الكردية.
- ٨) حركة (سمكو الشـاكـاـكـ) بكردستان اـيرـانـ في الأغنية التأريخية الكردية.
- ٩) (كور حسين باشا) والأغنية التأريخية الكردية.
- ١٠) الملحق: نصوص بعض الأغانـيـ التـأـريـخـيـةـ الكرـديـةـ.

نافه روک

بابه‌تی نیکی: سه باره‌ت سترانا دیروکی یا کوردی.

بابه‌تی دووی: بزاویه‌یه درخانی ۱۸۴۷-۱۸۲۱ دسترانا دیروکی دا

بابه‌تی سیی: بزاویه‌یه زین‌دین شیری ۱۸۵۵-۱۸۵۴ دسترانا دیروکی دا

بابه‌تی چواری: عه‌لیی به‌گئی دسترانا دیروکی دا

بابه‌تی پنجمی: شه‌ری شازانی د سترانه‌کا دیروکی دا

بابه‌تی شه‌شی: رویدانین دهقهرا بادینان (۱۹۱۹) دسترانا دیروکی دا

بابه‌تی هه‌فتی: بزاویه‌یه حمودی یا سالا ۱۹۱۹ دسترانا دیروکی دا..

بابه‌تی هه‌شتی: سمکویی شکاک و سترانا دیروکی.....

بابه‌تی نه‌هی: کزز حسین پاشا و سترانا دیروکی.....

پاشکو: چه‌ند سترانین دی بین دیروکی.....

لیستا زیده‌زان.....

نافه روک

زنجیره کتبیس تیفستیوتی کهله پورا کورد

نام و کتیب	ناوی نویسنده	سال انتشار
۱ لایبرهیداک له بنه ماکانی موزیکی کوردی	ع. ج. سفرگرد	۲۰۰۳
۲ خدکاری خوارقی کوردی له رویی موزیکلوزری ده	د. شرکیه رسول	۲۰۰۳
۳ جوزه کاتی گوزرانی کار له داشتی هدوتیز	هندگار شهتویش شیخانی	۲۰۰۳
۴ چند کتیکن له کهله پوری گزندی تیفستیوتا بدرگی یه کدم	ربیوار جمال	۲۰۰۳
۵ چند گوزرانکاریهک له سفر تاواز گاهی کوردی	دلشاد سعید	۲۰۰۴
۶ قوتیوی عهتار، قوشوی یه کنم	شارارات شه حیدر	۲۰۰۴
۷ فرهمنگی شانوسی	کامهران سویجان	۲۰۰۴
۸ دنگی میته له گوزرانی فولکلوری کوردیدا	بوار غوره دین	۲۰۰۴
۹ سلیمانی له شده بی فولکلوری دا	شوکریه رسول	۲۰۰۴
۱۰ همانیزارد هیداک له همانراودی فولکلوری کوردی ناوجهی گردیان	همراهه برقیل کاکسیس	۲۰۰۴
۱۱ رازی جسدان زیردا له موزیکی کوردیدا زاهیر خمیده سنه خیریه	رزیک نه خسد قمردادی	۲۰۰۴
۱۲ چند ڈکلستهک د چیزکن فولکلوری کوردی دا	جه میل نخمه د شیلازی	۲۰۰۴
۱۳ گوزرانی میلایی کوردی (ناوجهی بدرپشاں)	جه میله چه لیل	۲۰۰۴

نرخی (١٥٠٠) دیناره

Çend Babetên Dîrokî Di Strana Dîrokîya Kurdîda

Pedaçûn u Amadekrin:

Dr. Selah̄ Hiruri

